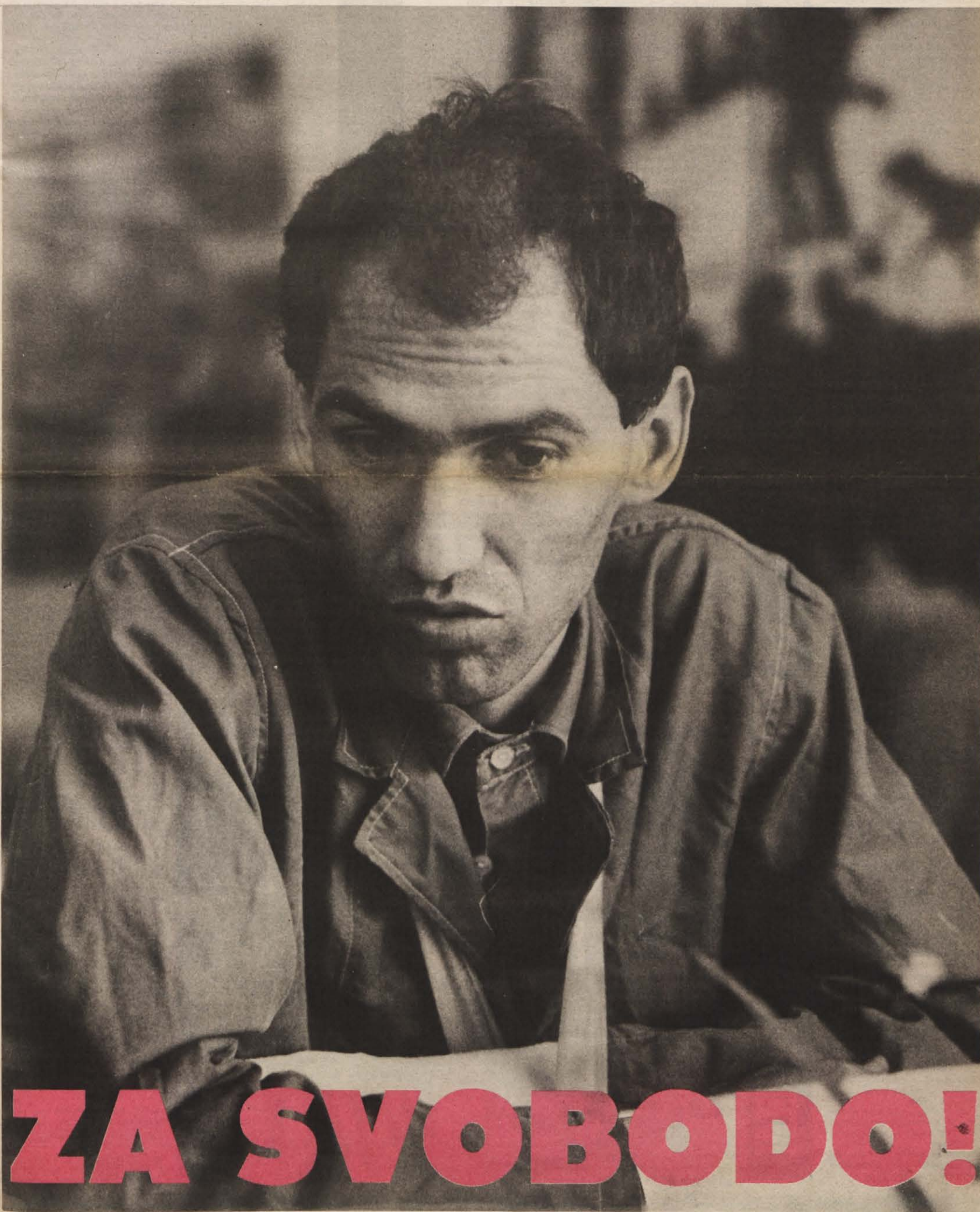

YU ISSN (9295) — LETNIK XXIX, ŠT. 9 — MAJ 1989 — CENA 3000 DINARJEV

KATEDRA KATEDRA

ZA SVOBODO!

Po pogovoru s tema človekoma mi je postalo jasno, da vsa hudo delstva, ki jih zdaj opravlja vlada, z namenom, da bi zatrla revolucijo, ne samo ne zatirajo revolucije, temveč jo še bolj podžigajo, da revolucionarno gibanje sicer utegne za nekaj časa potihnuti spričo groze, ki se širi spričo vladnih zločinov, vendar ga ne samo ne bo mogoče potlačiti, temveč se bo le za nekaj časa skrilo v notranjosti in se bo prav gotovo spet pokazalo z novo in še večjo močjo, saj je razdivjani požar zdaj ravno v takem stanju, v kakršnem vsak dotik gorečega samo pospešuje gorenje. Postalo mi je jasno, da bi samo v primeru, če bi vlada ustavila vsakršne nasprotno ukrepe, ustavila ne samo smrtne obsodbe in aretacije, temveč tudi vsakršno preganjanje, izgnanstva in prepovedi, mogla ustaviti strahotni boj pozverjenih ljudi.

Ampak, če bi šlo le za nemirne in hudobne ljudi, bi jih bilo vendar treba samo poloviti, jih pozapreti v ječe, jih pregnati ali obsoditi na smrt, pa bi bilo konec vseh nemirov. Ampak, glejte, že več kot trideset let levijo, zapirajo, pobijajo, izganjajo te ljudi v tisočih, njihovo število pa se čedalje bolj veča in nezadovoljnost z obstoječo ureditvijo življenja ne samo raste, temveč se tudi vedno bolj širi in je zdaj zajela že milijone ljudi, veličansko večino vsega naroda. Jasno je, da nezadovoljnost ne izvira od nemirnih in hudobnih ljudi, temveč od česa drugega. In vi, vladajoči ljudje, bi morali samo za nekaj trenutkov obrniti pozornost od ostrega boja, s katerim se zdaj ukvarjate, morali bi nehati misliti na to, kar je izraženo v nedavni okrožnici ministra za notranje zadeve — če bo policija ob pravem času razgnala množico in ob pravem času streljala vanjo, bo vse mirno in tiho — potrebno je samo, da nehatе verjeti temu, pa že jasno spregledate vzrok, ki povzroča nezadovoljstvo med ljudmi in si daje duška z vznemirjenjem, ki dobiva čedalje večji in globlji obseg.

Ljudje si nikakor ne morejo želeli razdora in sovraštva, temveč zmeraj raje živijo v soglasju in ljubezni s svojimi brati. Če se pa zdaj razburjajo in vam želijo zlo, je tako samo zato, ker se jim dozdeva, da ste vi tista ovira, ki brani ne samo njim, temveč tudi milijonom njihovih bratov največje dobrine človeštva — svobodo in razsvetljenost.

Vi, vladni ljudje, imenujete dejanja revolucionarjev hudodelstva in velike zločine, pa niso naredili in ne delajo nič takega, česar ne delate vi in česar ne delate v nesorazmerno večjem obsegu. Če torej uporabljajo iste nenravne pripomočke, kot jih za doseg svojih ciljev uporabljate sami, potem ne morete revolucionarjem ničesar očitati. Oni delajo samo povsem isto kakor vi: vi imate vohune, goľufate, širite laži v tisku in oni delajo isto; vi jemljete lastnino ljudem z vsemi mogočimi oblikami nasilja in po svoje razpolagate z njo, oni pa delajo natanko isto; vi kaznujete tiste, ki se vam zdijo škodljivi — oni ravno tako. Vse, kar bi le mogli vi navesti v svoje opravičilo, lahko ravno tako navedejo oni v svoje, da niti ne govorimo o tem, da delate vi veliko ravno tako slabega, česar oni sploh ne počnejo; zapravljate ljudsko bogastvo, pripravljate se na vojno in pripravljate same vojne, podjarmljanje in zatiranje tujih narodov in še marsikaj drugega.

»Kaj naj torej naredimo«, pravite, »kaj naj naredimo, da bomo le pomirili ljudstvo? Kako naj ustavimo zločine, ki se ponavljajo?«

Odgovor je več kot preprost: nehatе delati to, kar delate.

In naj je še tako nenavadna trditve, da se vse to dogaja zaradi mene in da sem soudeleženec teh strahotnih dejanj, kljub vsemu vendarle ne morem ne čutiti, da gre za nedvomno odvisnost med mojo prostorno sobo, mojim kosilom, mojo obleko, mojim prostim časom in temi strahotnimi hudodelstvi, ki se ponavljajo za iztrebljanje tistih, ki bi hoteli meni odnesti to, česar sem deležen. Tudi če mi je znano, da so vsi ti razkachi, zapeljani ljudje brez strehe nad glavo, ki bi bili pripravljani meni odnesti to, kar imam, če bi ne bilo vladnih groženj, kljub vsemu vendarle ne morem ne čutiti, da je moj mir v resnici pogojno povezan z vsemi grozotami, ki jih zdaj dela vlada.

In ko se tega zavedam, ne morem in ne maram več prenašati morečega stanja in se ga moram osvoboditi.

Tako ni mogoče živeti. Jaz vsaj ne morem tako živeti, ne morem in ne bom.

NE MOREM MOLČATI

Mariborski Radio študent

PROGRAM EKSPERIMENTALNEGA ODDAJANJA »LAHKO NOČ EVROPA«, Maribor, od 26. maja do 4. junija 1989, od 19. do 23. ure na frekvenci 95,9 MHz UKV stereo

Studio in uredništvo: Gosposvetska cesta 87 b, blok VI

Kontakt do 26. maja: telefon 062 212361 (int. 35) in 062 38052

PETEK, 26. 5. 1989

19.00 Patologija slišnega območja. 19.45 Ata MARŠ. 20.00 Druga godba '89. 20.55 MARŠ Plastika: Sugarcubes — Life's been too good. 21.21 Komentiramo dan in vesti. 21.30 Moduliramo: 20 let Radia študent. 22.30 Izzvenevamo. 23.00 Izklop.

SOBOTA, 27. 5. 1989

19.00 Patologija slišnega območja. 19.45 Ata MARŠ. 20.00 Brecht/Enzensberger, Radio kot komunikacijski aparat. 20.55 MARŠ Plastika: Let 3 — Two Dogs Fuckin'. 21.21 Komentiramo dan in vesti. 21.30 Moduliramo: Politični pluralizem na Madarskem. 23.00 Izklop.

NEDELJA, 28. 5. 1989

19.00 Patologija slišnega območja. 19.45 Ata MARŠ. 20.00 Radijska igra. 20.55 MARŠ Plastika: Lou Reed — New York. 21.21 Komentiramo dan in vesti. 21.30 Moduliramo. 22.30 Izzvenevamo. 23.00 Izklop.

PONEDELJEK, 29. 5. 1989

19.00 Patologija slišnega območja. 19.45 Ata MARŠ. 20.00 Štajerska scena. 20.55 MARŠ Plastika: Fred Frith — Technology of Tears. 21.21 Komentiramo dan in vesti. 21.30 Moduliramo. 22.30 Izzvenevamo. 23.00 Izklop.

TOREK, 30. 5. 1989

19.00 Patologija slišnega območja. 19.45 Ata MARŠ. 20.00 Umberto Eco, Negativni model knjižnice. 20.55 MARŠ Plastika: Godci iz Režije.

21.21 Komentiramo dan in vesti. 21.45 Make/Remake: Protest mladih in reagiranje oblasti. 22.30 Izzvenevamo. 23.00 Izklop.

SREDA, 31. 5. 1989

19.00 Patologija slišnega območja. 19.45 Ata MARŠ. 20.00 Štrajk železničarjev '89. 20.55 MARŠ Plastika: Front 242 — Front by Front. 21.21 Komentiramo dan in vesti. 21.30 Moduliramo. 22.30 Izzvenevamo. 23.00 Izklop.

ČETRTEK, 1. 6. 1989

19.00 Patologija slišnega območja. 19.45 Ata MARŠ. 20.00 Alpe-Adria. 20.55 MARŠ Plastika: Longue Lizards — No Pain for Cakes. 21.21 Komentiramo dan in vesti. 21.30 Moduliramo. 22.30 Izzvenevamo. 23.00 Izklop.

PETEK, 2. 6. 1989

19.00 Patologija slišnega območja. 19.45 Ata MARŠ. 20.00 Novi metaliku. 20.55 MARŠ Plastika: Circle Jerks — VI. 21.21 Komentiramo dan in vesti. 21.30 Moduliramo. 22.30 Izzvenevamo. 23.00 Izklop.

SOBOTA, 3. 6. 1989

19.00 Patologija slišnega območja. 19.45 Ata MARŠ. 20.00 Th. W. Adorno, Dirigent in orkester. 20.55 MARŠ Plastika: No Means No — Small Parts Isolated and Destroyed. 21.21 Komentiramo dan in vesti. 21.30 Moduliramo: Mladinski festival. 22.30 Izzvenevamo. 23.00 Izklop.

NEDELJA, 4. 6. 1989

19.00 Patologija slišnega območja. 19.45 Ata MARŠ. 20.00 Moduliramo. 20.55 MARŠ Plastika: Colours — glasba iz filma Barva nasilja. 21.21 Komentiramo dan in vesti. 21.30 Moduliramo. 22.30 Izzvenevamo. 23.00 Izklop.

Pridržujemo si pravico spremembe programa.

LAHKO NOČ EVROPA

BERIMO TITA! IZ BOGASTVA TITOVIH TEORETIČNIH MISLI ZA LEPSI JUTRI

Ob deveti obletnici smrti nesmrtnega Tita je množica delegacij z nosila kupe cvetja in vencev v Hišo cvetja. Obletnico so vidno obeležili v vsem domačem tisku. Prav na tem primeru, ob poročanju iz Hiše cvetja, lahko ugotovimo nesmiselnost in neumnost koncepcije »objektivnega informiranja«.

Ljubljansko Delo prinaša 6. maja v zgornjem delu prve strani fotografijo, na kateri vidimo Dizdareviča in Šušvarja v Hiši cvetja. Večer, mariborski dnevnik je istega dne priobčil fotografijo na isto temo, vendar obravnavano skozi popolnoma drugo optiko: tkalke v celjski Metki, ki so ob treh proč obstale. Fotografija je objavljena na prvi strani. V spodnjem levem kotu. Vendar, na drugi strani Večer objavlja še eno fotografijo: Jovanke Broz, prav tako v Hiši cvetja.

Hiter sklep: Delo obravnava tiste, ki govorijo, da je Tita treba imeti rad, Večer pa tiste, ki ga imajo radi. Kdor prebira in prelistava oba dnevnika, lahko izlušči iz omenjenih objav sporočilo, posredovano na dialektičen princip, torej Tita imajo nekateri radi, ker jim to drugi narekujejo. Kdor ostaja samo pri enem dnevnem listu, ostaja tudi siromašnejši.

Toda, tu je Katedra. Tokrat, kot prispevek k objektivnemu obveščanju, prinaša izvlečke iz Titovega spisa, ki je naslovljen z »Izobraževanje in tehnični napredek v naših socialističnih samoupravnih razmerah močno pomagata zmanjševati razlike in protislovja med umskim in fizičnim delom.«

»V zadnjih letih se je pri nas pokazalo nekaj zelo negativnega. Vse bolj se je intelektualno delo ločevalo od fizičnega. Krepile so se težnje, da bi bil nekdo samo nekakšen strokovnjak, da bi sedel v pisarni in podobno. Mi pa smo si drugače zamišljali socialistični razvoj. Mislili smo, da se bosta v tem razvoju kar najbolj zblížala intelektualno in fizično delo. Ne v tem smislu, da bi intelektualno delo omalovaževali. Marveč, nasprotno, da bi bilo kar največ ljudi v naši državi na čim višji intelektualni ravni. Zdj se tudi tehnika po svetu tako razvija, da moramo imeti več in več sposobnih, strokovnih ljudi. Toda mi poudarjamo, da je tudi fizično delo zelo pomembno za skupnost in da ni v nobeno sramoto.«

Torej, na kratko in jedrnat, toliko. Sporočamo vam, da v tej številki zaključujemo s prispevki iz bogastva Titovih teoretičnih misli za lepši jutri. Sicer pa, Tito, ki še vedno živi med nami, po mnenju mnogih, predvsem ljudi iz njegovega rodnega Zagorja, sploh ni bil Tito. Že zdavnaj so pravega zamenjali Rusi ...

ALI STE ŽE SLIŠALI, DA

— je uslužbenec mariborskega sekretariata za notranje zadeve Mitja M. zavrnil prijavo mladincev s Trat za majske prireditve, ki ji je manjkalo samo žig oz. soglasje Krajevne skupnosti, s katero pa so že dolgo v sporu, rekoč: »Če se že vi greste pravno državo, se jo bomo šli pa tudi mi!« ...

— je nekdo od profesorjev s tehniške fakultete v Mariboru ob torkovem bojkotu predavanj dejal, da vse v zvezi z Janšo pač ne zadeva tehnikov, ker tehnika v vseh sistemih enako deluje, ...

— da se je mariborski predsednik vlade Ivan Čuk pred leti na nekem vojaškem usposabljanju na Pokljuki vsedel v prvo klopi in se ob predlogu za formiranje razredne skupnosti javil za njenega predsednika, ...

— da se vedno bolj spleča brisat rit z bankovci z nominalno vrednostjo 10 din, ki so še vedno plačilno sredstvo in v obtoku kot pa s palominim toaletnim papirjem. Ne samo da je bankovec cenejši, celo nekajkrat cenejši je, ...

— se je ob študentskem bojkotu v eni od predavalnic na mariborskem VEKS-u pojavil napis »JANŠA je strošek.«, ...

foto: Jasmina

IZJAVA PREDSEDSTVA UK ZSMS

— Po letu prizadevanj za izboljšanje položaja študentov, za spremembo financiranja, izobraževanja in štipendiranja,

— po letu vztrajnega dela po legalnih poteh, groženj z bojkotom in političnih pritiskov,

— po letu dni smo spoznali, kako mlačna je slovenska oblast, tako v reševanju študentskih problemov, kot tudi v primeru procesa proti četverici in borbi za suverenost Slovenije.

Zato P UK ZSMS podpira iniciativo za enodnevni bojkot predavanj kot dokaz in opomin, da vztrajamo pri vseh izrečenih zahtevah.

Če to opozorilo ne bo zaleгло, bodo naše akcije oktobra mnogo ostrejše.

P UK ZSMS
LJUBLJANA

ZBEGANI ŠTUDENTSKI PARLAMENTARCI

Filozofska fakulteta v Ljubljani se ponaša s trenutno edinstveno študentsko organizacijo, ki bi naj bila po spoštovanju vseh tradicij in najbolj neomadeževanih želja tista in takšna, kakršno vedoželjna mladež potrebuje in je o njej sanjala dolgih petnajst let Trnuljčinih sanj, sedaj pa so jo prebudili študentski principi in krojački, ki so ji s Študentskim parlamentom vzeli pravo mero in jo znova lansirali v Rosinanto-vo sedlo, na katerem bi naj študentski populaciji priborila nove in nove zmage.

Prvo resnejšo bitko je Študentski parlament izgubil že lani, ko kljub grozjam po bojkotu predavanj, ni dosegel ničesar, razen kozmetične spremembe pri navlaki pedagoških in skupnih predmetov. Sicer pa so letos imeli polna usta betežne kritike na delu Univerzitetne konference, sami pa niso bili sposobni predložiti nobene spodobne alternative. Najlepšo priložnost za mobilizacijo filozofirajočih srednješolskih večnih brucov ob hrupni Aškerčevi cesti, je Parlament zapisal v ponedeljek, 8. maja, ko bi naj odločil o ukrepih zaradi škandaloznih in poniževalnih potez ljubljanskih mestnih papeških oprod in slovenske mevrzaste politike, ki svojih državljanov ni bila zmožna zaščititi pred transparentno akcijo zdravih imperialnih sil, ki vračajo udarce, katerih niti dobile niso.

Takoj po Janšini vnovični are-

taciji je v javnost prikapljala (očitno nepremišljena) besna groznja, da bo Študentski parlament v ponedeljek odločil o zasidbi Fakultete in o drugih ukrepih s tem v zvezi, študentje, ki so ta poziv vzeli resno, pa so se ti stega ponedeljka lahko odločili le za dvodnevne počitnice v četrtek in petek (pišem v torek, na Dan zmage!) in potrdili nekaj študentskosindikalističnih zahtev, o katerih že nekaj let čivkajo tudi tisti vrabci, ki gnezdiijo na strehi Filozofske fakultete. Skratka: Študentski parlament se je pokazal kot bleda kopija realnosamoupravljaljskega kitajskega telefona in še huje — ravno tako kot tisti, ki si jih vzeli pod lupo besednodrisko-ve kritike (saj vemo: slovenska politična piramida) zaradi neizpolnjevanja lastnih obljub, se tudi zmehdani in izgubljeni študentski parlamentarci že po treh dneh niso držali svojih ognjevih obljub.

Sicer pa je povsem jasno, da samo dostojanstven (torej nenasilen, neovinstičen in neizključujoč), a brezpromisen pritisk vseh segmentov prizadete javnosti, zares lahko kaj pomaga obsojenim žrtvenim jagnjetom. Stalno drezanje v vest odgovornih in najrazličnejše oblike spontanega oglašanja državljanske vesti vseh prizadetih državljanov te provinice brez kakršnegakoli negativno identifikacijskega hujskanja ter brez nepremišljenih adrenalinskih avantur je edina pot, ki v tem trenutku vodi k osvoboditvi krivično obsojenih in nemoralno žrtvovanih ljudi.

In kaj lahko prinese bojkot predavanj, kulturni program in okrogle mize na FF? Slednje morda še največ, vendar ne bodo zanimirale tistih študentskih množic, ki sicer pristajajo na pogoje, ki jim jih postavljajo univerzitetne oblasti (kot podaljšek

realne policijsko-vojaško-komunistične oblasti) in pridkano hodijo na predavanja ter se podpisujejo na prezenčne liste, pri sebi pa preklinjajo tako trapast študentski sistem, v katerem je še najbolje nadeti si kobilje plašnice in se pokoravati ostromag.

To, da so Parlamentarci v isti pasulj nasuli zelje s kranjsko klobaso in sirov burek, govori o tem, da niso ravno resni kuharji.

Če študentskih zahtev v več kot letu dni po institucionalnih poteh kljub nekaterim jasno in glasno izraženim grozjam niso uspeli lansirati niti v vrhove Univerze, je sedaj toliko manj primeren trenutek za združevanje zahtev po študentski pravici Jernejevega hlapčevskega tipa s kljuci vesti ob pošastnem dejstvu, da lahko kogarkoli med nami, ki bi v bodoče svoje intelektualne sposobnosti usmerjal po neorto-

doksnih poteh, spravijo na hladno (pa ne vojaška sodišča ali vojaški sveti, ampak ideološki dušebrižniki). Čeprav je naša družba z represivno ideologijo prepredena do najbolj mikrosocialnih nivojev, ne moremo pristajati na logiko, da bomo z bojkoti predavanj dosegli kakrkoli — kvečjemu posmeh. Edina prava pot je glasno, jasno in razločno izpričevanje vseh problemov, ki jih je kriva vladajoča oligarhija, vendar je treba probleme tematizirati v tistem okolju, ki jih lahko rešuje in na način, ki je v dani situaciji najbolj ploden.

Rajko Muršič

MED SKRAJNOSTMI

SKUPNOST KOT UTOPIJA

BIH pa je takoj odgovoril, da to nis in da je bil o vsem obveščeno Raif Dizdarevič osebno. Ni dvoma, da predstavlja ta Dolančev nastop enega ključnih elementov pri razsvetljevanju sicer temnega labirinta afere, zlobneži pa pripominjajo, da mu je po tem dejanju hitro zrasla popularnost v vodstvu BIH, skoraj tako kot med Slovenci, ki mu preko Mladine odštevajo zadnje trenutke pred upokojitvijo. Kakorkoli že, trenutna situacija kaže, da je prišlo do ostre konfrontacije na nivoju država — republika, v kateri so se zadnji odločili tvegati do konca, ko so dojeli, da jim nič drugega ne preostane, saj jim nevarno grozi detronizacija.

Kar je prav tako zelo pomembno, je, da se je končno izkristaliziralo, da je bila za cel zalet odločilna vloga Službe državne varnosti. Ker še vedno ni nobenih konkretnih dejstev, ki bi lahko dr. Kecmanoviču prilepila madež »glavnega vohuna za Balkan in okolico«, je veliko verjetnejše, da gre za perfidno policijsko-politično sprego, ki je posku-

šala na vse načine zaustaviti začete demokratične procese v BIH. S tega zornega kota moramo opazovati tudi številne članke in izjave javnih delavcev, ki si prizadevajo s svojo kritiko zrušiti enega zadnjih tabujev in uničiti ta perverzni zakon. Dejstvo je, da SDV ne sme več biti služkinja dnevne politike in izvrševalka navodil od zgoraj, edini način, da se to doseže, pa je, da se vrne v ustavne in zakonske okvirje.

Tako bi bilo laže tudi ljudem v tej službi, saj bi delovali neobremenjeno, kar pomeni, da jih sploh več ne bi morala zanimati sfera ideologije, s katero so bili do sedaj prepojeni. Če vemo, da je SDV zelo pomemben sestavni del sistema, mora biti podvržena kritiki in maksimalni kontroli javnosti, pri nas pa se žal še vedno vsak malo ostrejši komentar na njen račun etiketira kot »kontinuirana in načrtovana dejavnost, uperjena k spodkopavanju...«

Seveda nam mora biti vsem jasno, da bo takšen ideal, ustrezen še nedoseženi pravni državi, še

Ali se je mogoče izogniti zgodovinskemu sumu, da mora vsak velik korak k demokratizaciji nujno stopati po trnovih poteh totalitarizma?

malo počakal, preden zares zaživi. Še vedno namreč ni jasno, ali mora vsak velik korak k demokratizaciji nujno stopati po trnovih poteh totalitarizma, čeprav moramo biti optimisti in upati, da nas bodo nekatere zgodovinske nujnosti obšle. Drugo vprašanje pa je, ali obstaja vzrok za optimizem v situaciji, ko noben ključni problem, bistven za premagovanje krize, ni bil radikalno načrt, kljub delnemu napredku, ki se kaže v tem, da lahko o pereh problemih vsaj svobodno pišemo in govorimo. Ob tem je treba sicer poudariti, da še vedno obstajajo anahronizmi in da je bilo nedavno prepovedano nekaj časopisov, vendar so bile prepovedi umaknjene, kar bi moralo govoriti v prid dejstvu, da je storjen pomemben odmik od časa, ko so menili, da predstavlja svobodno izrečena misel največjo nevarnost za sistem. Seveda to gotovo ni posledica razumevanja

in spremembe naših politokracij, temveč jih je izsilila demokratična javnost, prebujena po dolgoletnem snu in potisnjenosti na rob družbenih dogajanj.

Da to samo po sebi še zdaleč ne zadošča za jugoslovansko sintezo, ki jo tako pogrešamo, ni potrebno posebej poudarjati. Na žalost so še vedno v igri opcije, ki vulgarno potencirajo nacionalni interes, kar — in to je najhuje — podpihuje nacionalistične strasti in iz nas znova dela plemena; ki zarisujejo medsebojne meje. V takšni iracionalni atmosferi, otežkočani s številnimi sistemskimi nedorečenostmi in zablodami, niti najbolj pozitivne ideje in prizadevanja, kot je osnovanje in poskus registriranja Združenja za jugoslovansko demokratično iniciativo, ne dobijo pomena in publicitete, ki bi jo zaslužili. To jasno kaže, da stanje latentnega spora popolnoma

ustreza republiško-pokrajinskim vodstvom, ki iz njega črpaajo energijo za obnavljanje eventualno ogroženega zaupanja, saj je za vse neuspehe vedno najlaže kriviti tiste »za mejo«. Nobenega dvoma ni, da gre za samoprevaro in napačno postavljen notranji ustroj.

Še več, nekega dne se bo pokazalo kot popolnoma kontraproduktivno in, če bodo to dojeli ali ne, stalo jih bo položaja. Do takrat pa bo, bojim se, še mnoge zajela stihija nacionalističnih prepričanj, po katerih smo tako različni, da ne moremo živeti skupaj. Seveda bi bil vesel, če se motim...

Goran Todorović

CVETLIČNI LONČEK

morce in njihove potomce, še vedno mika ta prelep, majhen KOŠČEK NAŠE Obale (poudaril R. Š.) Obale in mnogi med njimi iščejo poti, da bi svoj kapital vložili v objekte, obrt, dejavnost, samo da bi pomagali svoji domovini...«

Stara modrost je odlikovala večino naših bojevnikov in revolucionarjev: »Priložnost izgubljena ne vrne se nobena.«

Tako se je v vsem povojnem obdobju dogajalo samovoljno, v obleko osvobajanja in revolucioniranja preoblečeno privzvanje in prerazdeljevanje tega KOŠČKA »slovenske« obale. Najprej se je dogajalo zasedanje hiš in zemlje, ki so jih zapustili pobegli Italijani in Istrani. Najslastnejše zalogaje, ki jim še danes prinašajo cvenka in udobja v žepu, so pogoltnili prav tisti enobejevski bojevniki in revolucionarji, ki so najglasneje kričali o revolucionarnem asketizmu in zavesti. Praznih rok so v tej prvobitni »revolucionarni« akumulaciji kapitala ostali naivni idealisti, ki so z bogato obložene mize postrgali le kakšno borno drobtino.

Vštric s tem je strumno stopalo dajanje kranjskega pečata temu KOŠČKU NAŠE Obale: *treba je bilo uničiti beneško preteklost obalnih mest in jo v precejšnji meri nadomestiti z nečim, kar naj bi bilo slovensko (predvsem v arhitekturi), a se je na koncu običajno pokazalo kot navaden zmazek, ki je za vedno uničil obraz Kopra ali Portoroža ali...*

Razpolaganje s prostorom je bilo in je še zmeraj za življenje na Obali strateškega pomena.

Kdor je razpolagal s prostorom, je razpolagal tudi s svobodo ljudi, z njihovimi usodami, razpolagal je z neizmernim kapitalom, ki se je kar sam od sebe oplajal, rasel s čudežem turizma, pomorstva... V Ameriki se je dogajala dirka na redko naseljeni in z bogastvi nabiti Zahod, le Indijance je bilo potrebno izbrisati. Pri nas se je dogajala dirka na NAŠ KOŠČEK Obale. Smetana Slovenije je bila prva, ki se je tu razbohotila in brisala prvobitni istrski svet z obličja zemlje. Produkcija vsakdanjosti je bila tu potisnjena na obrobje, zavladali so prostočasniki in vikendaši, socia-

listični rentniki, predvsem iz Ljubljane, ki so preko vplivnih političnih kanalov na republiški ravni nameščali in odstavljali svoje vazale v ključnih občinskih službah, kjer se je mešetarilo in odločalo o prostoru, o kupoprodajah, spremembah namembnosti...

Ni bil zgolj slučaj, da ni bila Obala nikoli urbanistično celovito urejena, da so zazidalne načrte delali po potrebi (in koristi).

Plod takega mafijskega obnašanja v razpolaganju s prostorom je bilo popolno razdejavanje tega cvetličnega lončka (»senca trte, smokve, duh rožmarina in vrtnic, okus zrele murve, vonj pečenih rib in okus terana, refoška, malvazije...« je pisalo v že omenjeni Delovi reportaži). Od vsega tega velika večina ljudi ni imela ničesar, le življenjski prostor se je manjšal in manjšal, okolje pa je z divjo gradnjo postajalo vse grše in grše.

K morju kot največjemu kapitalu je sililo in se sili mnogo interesov, ki se prodajajo za splošne blaginjo prinašajoče, a so v zadnji instanci vendarle samo interesi po-

sameznikov in organizacij. »Slovenska« obala se je tako spreminila v množico privatnih in polprivatnih minskih polj, obdanih z betonskimi ali žičnimi ovirami. Čeprav si po zakonu ozkega obalnega pasu ne bi smel nihče prisvajati, se tega nihče ne drži. Obala je plen najmočnejših in najvplivnejših. Gorje ubogim in revnim! Če se ponekod ne raztezajo ograjene plaže turističnih organizacij (kar je najmanjše zlo), se bohotijo zastraženi in z žico obdani rezervati raznih domov (od RSNZ na Debelem Rtiču do Vile Tartini v Strunjanu) in podjetij.

Zadnji podvig je nastajajoča mini marina v Koprju, v kateri vidijo mnoga podjetja vir bogatstva, zadnja ovira njeni širitvi pa je koprsko mestno kopalnišče, ki ga v vročih poletnih mesecih uporablja veliko Koprčanov, predvsem tistih, ki si ne morejo privoščiti vsakodnevnega romanja v istrska kopalniška središča.

Center vodnih športov, alias mini marina, je v svojem nastajanju že odjedel del kopalnišča, nobena skrivnost pa niso nameni »pod-

jetniškega lobbyja marine«, da bi požrl še njegov obstanek in se z Veliko marino razširil tudi na območje stare Smedelske vpadnice, edine daljše še proste koprške promenade.

V socialističnih štiridesetih, tridesetih, dvajsetih, desetih letih se je torej dogajalo nekaj skrajno skrivnostnega. Šlo je mimo pompozni patriotskih proslav, mimo površnih novinarskih člankov o zmagah socialističnega dela, mimo zapeljanih delegatov v občinskih in regionalnih skupščinah. Dogajalo se je tam, kjer se je reproducirala Oblast in Moč: v političnih in upravnih lobbyjih, v izvršnih organih. Danes prihajajo ti skriti plodovi na dan. Plodovi prvobitne akumulacije jugoslovanskega socializma.

Robert Škrli

KOMUNIZEM, MOJA DEŽELA

Petomajska, spet thrillerska aretacija Janeza Janše je pokazala, da slovenski predsednik Janez Stanovnik — ta, ki je že pred meseci bistveno prispeval k nadaljnji mistifikaciji večstransko spornega vojaškega procesa proti četverici z izjavo, da »da roko v ogenj« za korektnost policijskih postopkov, ki jim je v tem numinoznem velespektaklu načeloval šef slovenske policije Tomaž Ertl — ni slučajno zbanaliziral, če že ne suspendiral ene od starodavnih državljskih pravic, ki jo jamči celo Ustava SFRJ: **pravico do državljske neposlušnosti** namreč.

Njena realizacija bi po Stanovniku »v teh težkih časih« — in tu ni nepomembno dejstvo, da postajajo prav pod njegovo vladavino »časi« čedalje težji — škodila enotnosti slovenskega naroda in koristila napadom na njegovo suverenost. Škodila in koristila bi torej nečemu, kar pod komunisti, ki so že v svojem Manifestu zapisali, da so avantgarda »naroda«, ki nima svoje domovine, tako ali tako niti teoretično niti praktično ne obstaja. Kako bi sicer v Ljubljani lahko Mazic in njegovi sodili v srbskem jeziku in po metodi diktature? In kako bi v državi, kjer je ljudstvo suvereno — suverenost si je, kot je znano, izborilo v francoski revoluciji, katere dve-stoletnice v Jugoslaviji iz upravičenih razlogov ne praznujemo — državljska nepokorščina slabila njegovo suverenost?

V režimih, kjer se obletnice francoske revolucije spominjajo na različne načine, **brezpogojna poslušnost ni nikakršna vršina**. Celó v homerski in klasični dobi ni veljala za kaj takega. V demokratičnih grških državah so od dobrega državljsana pričakovali **hrabrost, državljski čut odgovornosti in sposobnost lastnega presojanja. Totalna poslušnost je bila dolžnost — pa tudi grenka usoda — sužnjevi, nesvobodnih ljudi**. Mehanizem, s pomočjo katerega je slovenski predsednik javno blatil pravico, ki jo blatiijo samo še voditelji diktatur, seveda ni nov. Njegov najbolj večji eksploator je Slobodan Milošević, ki je z ustvarjanjem črede dosegel **enotno Srbijo**. Z množično podporo je dosegel okupirano Kosovo, zdaj bo, tako napovedujejo opazovalci na vzhodu države, s pomočjo **množične podpore enotnosti in suverenosti srbskega naroda** dosegel še aneksijo Črne Gore in Makedonije. Zakaj je torej Stanovnik, ki vse bolj postaja to, kar so mu očitali srbski liderji, un grand homme de province, namreč, na mitingu, zoper katerega ni imela ne ljubljanska ne mariborska socialistična zveza nobenega ugovora, zamolčal, da brezpogojna poslušnost tistim, ki držijo v rokah državni aparat, ni nobena ne državljska, kaj šele človeška vršina? Ker je šlo za alibi — alibiji pa zmeraj pomenijo naknadno legitimacijo neke prakse — vladajoče vojaško-partijske garniture, ki je očitno zanemarila drobno, a nadvse pomembno dejstvo: da namreč Janša predstavlja za režim veliko večjo nevarnost v zaporu, kot bi jo predstavljal na svobodi.

Stanovnik je pravico do državljske nepokorščine predelal v eksces prav tako, kot so civilni pa tudi uniformirani vojaki revolucije predelali v eksces zahtevo po civilnem služenju vojaškega roka ali petje Prešernove Zdravljice ob zadnjem spustu štafete mladosti. To je očitno zadnja pred-vojaška metoda jugoslovanskih totalitaristov: uporabili so jo, kot je znano, tudi srbski liderji ob štrajku starotrških albanskih rudarjev, kjer je postalo jasno, da je zavračanje represije, njenih totalitarnih institucij in organov lahko samo totalno in radikalno. Med te institu-

cije sodijo tudi sodišča. Res je, da ščitijo tako imenovanega navadnega človeka pred nasiljem drugega človeka, vendar ga ne ščitijo pred nasiljem države; pred tistimi, ki imajo največ moči tudi zaradi pravice, da obstoječe zakone interpretirajo, jih spreminjajo ali pa ignorirajo. Ta pravica je konstitutivni princip totalne moči. Prav zaradi nje je na območju državnega terorja težko pokazati na razliko med legalnim in nelegalnim nasiljem. Je ta, ki spodbija sleherno, še tako argumentirano trditev, da oblast dela proti zakonom ali sa ne dela v skladu z njimi.

Razmerje je namreč drugačno: **komunistična oblast se ne postavlja nikoli proti zakonom, vselej pa nad njih**.

S to neprijetno, aziatsko okoliščino lahko pojasnimo tudi razloge za reverzibilnost sodnih zmot, ki često dobivajo ljudski status in nebo vpričo njih krivic v revolucionarni sodni praksi, obkroženi z nimbusom ljubosumno čuvanih skrivnosti, ki so usodno vplivale na funkcioniranje totalnega reda in na utrjevanje moči vladajočega sloja. Poglejmo samo to moč: tanki na Kosovu, kjer je revščina največja, najbolj komunistična, legalno ustrahujejo ponižano, a z gandhijevskim uporniškim duhom prežeto prebivalstvo. Srbski komunistični voditelj pred poslopjem zvezne skupščine, ne cekaja, obljublja naščuvani množici aretacije kosovskih voditeljev. Tu sta še okupirana Moševac in Vevčani, kjer je bila policija prvič legalno oborožena z električnimi pendreki. V Črni Gori pripravljajo legalno politični proces proti četverici pisateljev, ki so govorili in pisali o preteklosti in sedanjosti srbskim asimilacijskim procesom zmeraj podvrženega naroda. Tudi zahod države zadnje dni ne more več olepšati ostre policijske slike Vzhoda. V Bosni si še niso oddahnili od agrokomerčevih gangsterjev, ko so dobili vohuna z akademskim naslovom in rektorskimi insignijami: dr. Nenada Kecmanovića. Na Hrvaškem so socialni procesi že poldrugo desetletje policijsko zamrznjeni tudi po Šušarjevi zaslugi. Odmrznitve, kot kaže, ne bo: v Zagrebu ustanovljeni jugoslovanski demokrati so predaleč od etabilirane oblasti, da bi se lahko registrirali in s tem tudi legalizirali. V Ljubljani, kjer je predsednik slovenske mladine Jože Školč že lani nekonsekventno ugotovil, da je ta družba »skoz in skoz prežeta s policijskimi in vojaškimi službami«, so oblasti aretacijo Janše pospremile tudi s prepovedjo protestnega zborovanja v Ljubljani in, kajpak, tudi v Mariboru.

Povsod ena sama legalna ekscesoidnost, kriznost, aferičnost kot produkt nelegitimne, totalne moči, ki legalno duši vso zgodovinsko energijo in voljo po smiselnem političnem boju. Vprašanje, ki nam preostane, je naslednje: kako uspejo predstavniki režima, iracionalni in togo zatiralski, mobilizirati ljudi za nesmiselne politične boje; take, kot je bilo rušenje vlade v Novem Sadu in Titogradu, kjer je šlo za obračun rivalskih komunističnih skupin, ki ni imel nikakršne zveze s socialnimi konfliktom? Ali pa take, kot je množično pisanje političnih podpor slovenskim politikom, ki so pod pretvezo obrambe enotnosti slovenskega naroda in njegove suverenosti suspendirali posameznika in njegovo pravico do državljske neposlušnosti? V demokratično urejeni državi je tak »ljudski« angažma bržčas nemogoč, v totalitarnih režimih, kjer je »družba skoz in skoz prestreljena s policijskimi in vojaškimi službami pa normalna«. Totalna moč terja namreč totalno pokoravanje. Vse drugo je nenormalno. Šele v tem kontekstu lahko razumemo nam nadvse tuj jezik, v katerem je uvedba vojaškega stanja sinonim za normalizacijo razmer. Ali razlog za državno organizirano veselico sredi glavnega mesta države, v kateri je gostilniško obkroževanje in zmerjanje povzdignjeno na nivo govornice najvišjih vladnih institucij. To seveda ne pomeni, da so institucije zaradi tega razkroja postale kaj manj protidružbene, protičloveške.

Dragica Korade

Foto: Tone Stojko

PRE

Po daljšem časovnem zatišju delovanja Odbora za varstvo človekovih pravic na javno politični sceni, katero je zapolnjevalo Kosovo, kjer so bile uvedene protiuustavne izredne razmere, je po konsolidaciji izrednih razmer Odbor za varstvo človekovih pravic ponovno deležen pozornosti, na eni strani slovenske javnosti, še posebej demokratične in slovenskega konzervativnega in na žalost tudi liberalnega dela slovenske politike, na drugi strani.

Tako je ene vzemirilo, druge pa razburilo sporočilo Odbora, ki je opozoril javnost, da se bliža čas, ko bo izvršena sodba za prvega izmed Četverice. Če je to sporočilo vzemirilo slovensko demokratično javnost, še ne pomeni, da je tudi slovensko politiko in njen liberalni del, (pač glede na njena zadnja stališča). Odbor je v primeru izvršitve kazni pozval javnost v svojih Ukrepah k državljski neposlušnosti kot edinemu sredstvu, ki še preostane, da opomni ožjo in širšo javnost na nelegalnost političnega procesa in s tem tudi izvršitve kazni.

Kot že enkrat je bila tudi tokrat državljska neposlušnost kamen spotike za slovensko politiko. Tudi njen liberalni del je to označil kot vodo na mlin tistim strujam, ki hočejo uvesti izredne razmere v Sloveniji. Janez Stanovnik je še šel dlje, ko je obsodil Odbor za varstvo človekovih pravic, da se »igra z usodo naroda«, da je to »zločin nad narodom«, ob drugi priložnosti pa je »hujskanje na državljsko neposlušnost« enačil z napadi na slovensko politiko »iz drugih logov«, s tem je mislil na protidemokratske struje v ostalem delu Jugoslavije. Nadalje je razkril svojo skrb zaradi tega hujskanja in sicer, da je »ljudem na odgovornih položajih« težko vzdržati vse te napade in zato je javnost opozoril, naj ne nasedajo temu »hujskanju na državljsko neposlušnost«, temveč naj jih raje »malo podprejo«.

Slovenska javnost, še posebej njen demokratičen del je slovensko politiko vedno podpiralo, kadar je ta zastopala njene interese. Podpora je dobila ob grobih obtožbah zaradi njenega izjavljanja proti uvedbi izrednih razmer na Kosovu, kakor tudi ob prejšnjih poskusih diskvalifikacije s strani protidemokratskih tendenc. Podpore ne bodo dobili na takšen način kot to poskuša Stanovnik, ko obtožuje Odbor odgo-

vornosti za morebitne uvedene izredne razmere v Sloveniji, temveč tako, da bodo delali tisto, kar so dolžni storiti kot »ljudje na odgovornih položajih«.

Skupščina Slovenije je verificirala mnenje skupine delegatov za proučitev okoliščin in posledic ljubljanskega procesa, o protiuustavni in protizakoniti peti in šesti točki spornega povelja. Namesto, da bi slovenska politika zahtevala ustrezne ukrepe — kajti njeno poslanstvo je tudi in predvsem ščititi ustavnost in zakonitost v Sloveniji — je ta **molčala**, kot že velikokrat v zadnjem času. Nasprotno, obsodila je Odborovo »hujskanje«, češ da neizvršitev kazni in državljska neposlušnost rušita pravno državo. Pa nam ja ne bodo rekli, da imamo danes pravno državo, isto, ki dopušča protiuustavne vojaške dokumente, ljudi, ki odkrijejo te dokumente, pa pošlje v zapor.

Država oziroma pravni sistem, ki tako funkcionira, ni pravna država, kajti zakon in pravni državi služi človeku in ne človek njemu. V našem primeru morajo nedolžni ljudje v zapor zato, da se zaščiti pravna država. Tako se bo znova nadaljevala jugoslovanska povojna praksa, ko so zapirali ljudi, obsojene na osnovi konstruktov, čez leta ali desetletja ali pa tudi nikoli za časa njihovega življenja, pa so ugotovili, da so ti ljudje bili nedolžni. Danes je to še hujsje, kajti bistvena razlika je v tem, da danes ve vsa javnost za protiuustaven in nezakonit vojaški dokument, kateri je corpus delicti, in kljub vedenju za ostale kršitve na procesu sedi že prvi obsojenec za rešetkami KPD Dob pri Mirni.

In za kaj prevara? Če se spomnimo spreminjanja zvezne ustave, kljub protestni izjavi dela slovenske politike proti uvedbi izrednih razmer na Kosovu in na koncu našega primera Četverice je to čista prevara.

Slovenska demokratična javnost je bila ves čas procesa in po njem vse do danes strpna do slovenske oblasti in ji verjela v njene besede o tem, da se bo po pravomočnosti sodbe ukrenilo vse potrebno za razjasnitev okoliščin in posledic političnega procesa v Ljubljani. Skupina delegatov s to nalogo je bila res formirana pri Skupščini Slovenije, vendar se je njeno delo zelo oteževalo, kajti rezultati o neustavnosti

NI

vojaškega povelja v dveh točkah so bili z veliko težavo sprejeti v Skupščini (Izvršni svet je podal mnenje o neprimernosti vsebine mnenja delegatov, na glasovanju je zatajil družbeno politični zbor) kakor tudi z zamudo.

Tudi spornega povelja ni dobila skupina na vpogled, kar je bila osnova za uspešno delo, tako pa se je morala seznanjati preko nekih informacij. Prav tako je slovenska politika zelo medlo nastopala ob informaciji Zis-a o napadih na JLA v Sloveniji, češ da se posameznih primerov ne da posploševati na celo Slovenijo, in še in še bi lahko naštevati.

Kljub napovedi enega dela slovenske politike, da se bo na protestnem zborovanju, ki naj bi bilo na Trgu osvoboditve, klicalo h kaznivim dejanjem, h kršenju Javnega reda in mira, pa se na Javni seji RK ZSMS in sejah novonastalih zvez, ki so bile sklicane namesto prepovedanega protestnega shoda, ni zgodilo nič podobnega.

To je še ena možnost za slovensko liberalno politiko, da naredi popravni izpit in stori vse tisto, kar do sedaj še ni pa bi morala, se pravi, da zaščiti demokratične pridobitve slovenske pomladi, osvobodil Janšo in stopi na stran slovenske demokratične javnosti proti protidemokratskim strujam. Vendar ne tako, da bo uporabila »vsa politična sredstva« kot je pred kratkim ob napovedi Šolevičevega mitinga v Ljubljani dejal Jože Smole, te stvari prepove policija na osnovi zakonov, ona pa naj stori le tisto, kar je dolžna storiti — zaščiti ustavnost in zakonitost Slovenije. Posledic naj ne zamenjuje z vzroki — vzrok, da je četverica obsojena, je protiuustavno in protizakonito vojaško povelje, državljska neposlušnost je posledica izvršitve sodbe, ki je produkt nezakonitega procesa in morebitne uvedene izredne razmere v Sloveniji bodo posledica popuščanja slovenske politike pred protidemokratskim teženjam, ki prihajajo iz »drugih logov«.

A premore naša oblast samo hlapce ali tudi kakšnega hlapca Jernaja?

Drago Matkovič

VARA

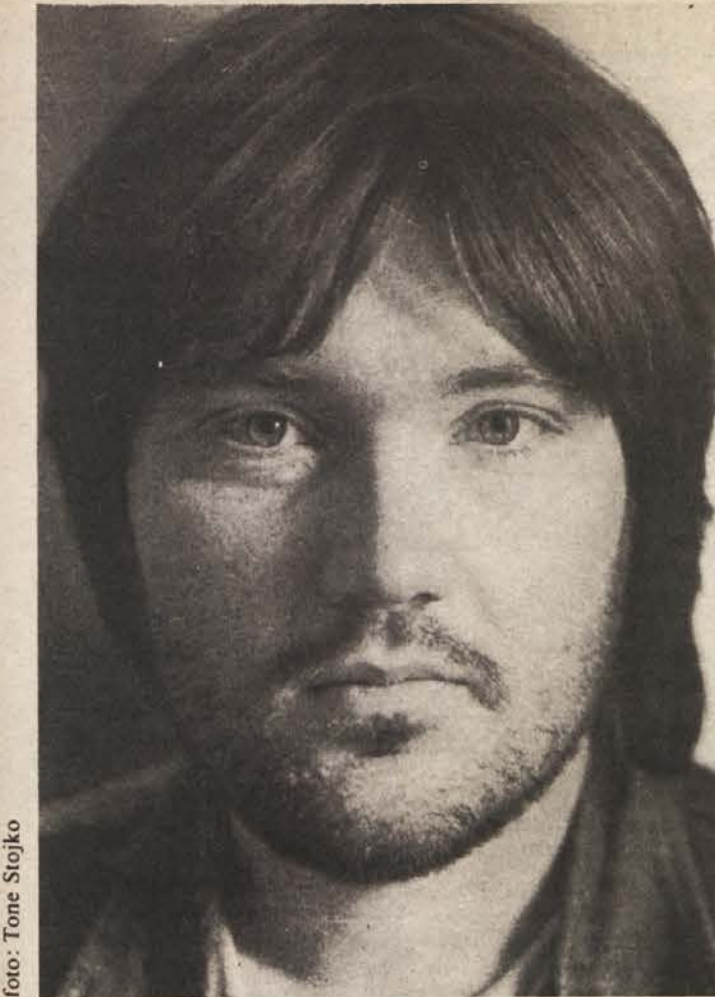

foto: Tone Stojko

foto: Janja Šoštaric

Kronologija primera »JBTZ«, v kontekstu dogajanj na Yu in slovenski politični sceni in v javnosti, od zbora v Cankarjevem domu z naslovom »Proti izrednemu stanju — za mir in sožitje na Kosovu« do prepovedanega protestnega shoda v Ljubljani in v Mariboru.

27. februar 1989
Družbenopolitične organizacije, zveze ter nekatera društva in gibanja v Sloveniji so v ljubljanskem Cankarjevem domu organizirala zbor proti uvedbi izrednega stanja na Kosovu, na katerem je bilo glavno sporočilo: »Za mir in sožitje na Kosovu«.

28. februar
Protestno zborovanje pred Skupščino SFRJ v Beogradu, ki je bilo »spontana« reakcija na zbor v Cankarjevem domu. Najprej so se začeli zbirati študentje, ki so kasneje s pomočjo taksistov zbudili Beograščane in jih priklicali na zborovanje. Na zborovanju je bilo slišati ostre obsojane na račun slovenske politike glede njenega nastopa v CD in proti skupni izjavi.

1. marec
Slovenski delegati obeh zborov v Zvezni skupščini so podprli izredne oziroma posebne ukrepe, ki jih je sprejelo predsedstvo SFRJ, v času, ko so bili protesti pred Skupščino.

Ta dan je bil tudi dan, ko je Janezu Janši potekla odločba o odložitvi prestajanja zaporne kazni in bi moral tega dne nastopiti prestajanje zaporne kazni. Igor Bavčar je kot pooblaščenec Janše istega dne vložil na Temeljno sodišče v Ljubljani novo prošnjo za odložitve prestajanja zaporne kazni. Prošnja avtomatično odloži izvršitev kazni.

7. marec
Tega dne je potekel rok, do katerega bi moral Franci Zavrl vložiti novo prošnjo za odložitve prestajanja kazni ali pa istega dne nastopiti prestajanje kazni. Istega dne je Bavčar vložil novo prošnjo za odložitve prestajanja kazni na Temeljno sodišču v Kranju. Izvršitev kazni je avtomatično odložena, sodišče pa mora odločiti o prošnji v osmih dneh.

9. marec
Tega dne je bil Janšev pooblaščenec obveščen s strani Temeljne sodišča v Ljubljani, da je prošnja zavrnjena in da mora Janša nastopiti prestajanje kazni 10. marca 1989. Pritožba na ta sklep ne odloži izvršitve kazni.

Istega dne je odvetnik Drago Demšar kot novi pooblaščenec Janše vložil pritožbo zoper sklep o zavrnjenju prošnje in hkrati vložil na Temeljno sodišče v Ljubljani novo prošnjo za preložitve zaporne kazni in sicer iz zdravstvenih

razlogov, kar avtomatično odloži izvršitev kazni.

10. marec
Predsednik ljubljanskega Temeljne sodišča, sodnik Emil Zakonjšek je razložil, zakaj je bila zavrnjena Janševa prošnja in razloge za zaprti tip zavoda, v katerem naj bi Janša prestajal zaporne kazni. Prošnja, ki jo je vložil Bavčar, naj bi bila vložena prepozno, t. j. 1. marca, istega dne, ko bi moral Janša nastopiti prestajanje kazni. Hkrati pa je povedal, da je odvetnik Demšar pravčasno, 9. marca vložil novo prošnjo, ki zadrži izvršitev kazni.

O tipih zavodov je dejal, da gre obsojenec v odprti KPD v primeru, če je osebnostno urejen človek in če bi takšno prestajanje ugodno vplivalo na njegovo prevzgojo in da je sodišče ravnalo v skladu z Zakonom o izvrševanju kazenskih sankcij. Ni pa mu jasno, zakaj so se druga sodišča odločila, da pošljejo Zavrla, Borštnerja in Tasiča v odprte zavode.

11. marec
Časopis Delo je objavilo skupno sporočilo organizatorjev in soorganizatorjev Zbora v Cankarjevem domu, ki je bilo 27. februarja. Šesta točka tega sporočila vsebuje protest proti izenačevanju zbora v CD s tistimi mitingi, ki množično sejejo sovraštvo, pozivajo k uporabi represivnih ukrepov in zato nasprotujejo vsiljevanju mitingov zoper voljo prebivalcev Slovenije.

12. marec
Jože Smole je na posvetu celjskih aktivistov SZDL rekel, da »kar zadeva napovedani (Šolevičev) miting v Ljubljani, bo slovensko politično vodstvo uporabilo vsa politična sredstva, da ga prepreči. Mitinga ne moremo in ne bomo prepovedali.«

15. marec
Predsednik MK SZDL, Jože Osterman je na seji predsedstva MK SZDL dejal: »Jasno smo povedali, da mitinga v Ljubljani ne bo.«

Delegat v zveznem zboru Skupščine SFRJ je na vprašanje, kaj bo ZIS storil v primeru četverice, dobil odgovor Zveznega sekretariata za zakonodajo, pravosodje in upravo, da bo opozoril republiški sekretariat za pravosodje in upravo, da gre za neizvrševanje določb Kazenskega zakona SFRJ in hkrati zahteval, da se z ustreznimi ukrepi zagotovijo dosledno izvajanje zakonov.

17. marec
Odbor za varstvo človekovih pravic je obvestil javnost, da Temeljno sodišče v Kranju ni ugodilo prošnji za odložitve prestajanja kazni, ki jo je vložil Zavrl. Na ta sklep se bo Zavrl pritožil, kar zadrži izvršitev kazni. Hkrati Odbor opozarja, da so novembra 1988, leta Temeljne sodišča, katerim je bil naslovljen poziv, da zadrži izvršitve kazni, to razumela kot prošnjo in opozorila Odbor, da mora poslati argumentacijo. Janševa prošnja marca pa je Temeljno sodišče v Ljubljani zavrnilo kot prepozno, toda argumentirano. Nadalje opozarja, na ravnanje slovenskega IS in deloma predsedstva SRS, ki sta blokirala sprejem sklepov, da delovna skupina prouči okoliščine in posledice ljubljanskega procesa. Zvezni sekretariat za zakonodajo, pravosodje in upravo zahteva izvršitev kazni za četverico, protustavne izredne ukrepe na Kosovu pa tolerira. Odbor bo kot sopolitnik izjave iz CD zahteval izdelavo dokumenta o skupnih političnih pogledih na razvoj Slovenije in zahteval skupščinsko obravnavo tega dokumenta, ki mora obvezno vsebovati tudi stališče proti izvršitvi protustavne sodbe, kajti opaža, da ima del slovenske politike namen, da se proces razplete pod krinko pritiskov iz nekaterih delov Jugoslavije.

22. marec
Skupina delegatov za proučitev okoliščin in posledic lj. procesa je na seji razpravljala o tem, da seznanitev z lj. ostavkom 5. točke spornega povelja LAO ne more spremeniti njihovega stališča o protustavnosti in protizakonitosti pete točke. Od pristojnih organov republike bodo zahtevali poročilo

o medsebojnem sodelovanju s centri za obveščanje in organi JLA.

Istega dne je Predsedstvo SFRJ na seji ocenilo, da je skrajno nedopustno, da obsodba četverice še ni izvršena.

24. marec
Odbor bo organiziral 27. marca plenarno zasedanje, na katerega je povabil predsednika skupščine SRS, Kučana, Stanovnika in Smoleta, nato predsednike vseh zvez, Školča in delegate RK ZSMS v DPZ.

27. marec
Na plenumu Odbora so sklepali o izvršitvi kazni za četverico in sklenili, da bi bilo potrebno izvršitev preložiti do konca dela skupine delegatov. Proces je potrebno obnoviti, skupščina pa naj dobi sporno povelje in ga naj objavi javno v integralnem besedilu.

29. marec
Zbori republiške skupščine še niso sprejeli informacij skupine delegatov o protustavnosti in protizakonitosti 5. in 6. točke spornega povelja in sicer zato, ker DPZ ni podprl te informacije.

11. april
Odbor je sporočil, da je Temeljno sodišče v Kranju ugodilo prošnji Zavrla, in bo moral nastopiti kazni 1. avgusta 1989. Temeljno sodišče v Ljubljani pa je prošnjo Janševoga pooblaščenca zavrnilo. Na ta sklep se bo odvetnik Demšar pritožil, kar odloži izvršitev kazni. Prav tako je Odbor sporočil, da je bila petočlanska delegacija Odbora dne 10. aprila na obisku pri Kučanu, 11. aprila pa bo obiskala še Smoleta. Na ta način Odbor seznanja slovensko politiko s svojimi stališči, ki so jih sprejeli 27. marca na plenumu.

14. april
Odbor je obvestil javnost, da je kolegij Odbora 12. aprila sprejel stališča v zvezi z izvršitvijo kazni zoper četverico. Odbor je deloval ves čas po zakonu in ustavi, s strani Odbora ni bilo nikoli pritožbe, ki so posredno ali neposredno povezana s procesom in sicer, da

- se zavlačuje z odločanjem v skupščini SRS o informaciji skupine delegatov,
- najnovejša informacija ZIS o napadih na JLA v Sloveniji,
- zvezno sodišče zavlačuje oz. še sploh ni obravnavalo vloge za izreden preizkus pravnomočnosti sodbe,
- predsedstvo SFRJ ni odregistriralo na dvakratno prošnjo predsedstva SRS za pomilostitev četverice in
- predsedstvo SFRJ in Zvezni sekretariat za zakonodajo, pravosodje in upravo protustavno pritikajo na pristojne republiške organe v zvezi z izvršitvijo kazni.

Nadalje podaja kritiko slovenski politiki zaradi neodločnosti zahteve po pomilostitvi četverice in da slovenska politika tudi popušča pred protidemokratskimi težnjami v Jugoslaviji ali celo paktira s takšno politiko, kajti ob tem, da so podani vsi zakonski razlogi, da se izvršitev kazni četverici preloži vsaj za naslednje tri mesece in da so se ZK, SZDL in vse nove zveze opredelile za odložitve kazni do končnih ugovitve skupine za proučitev okoliščin in posledic ljubljanskega procesa. Pa tudi zadnje zavrnitve prošnje kažejo, da bo v kratkem prišlo do prve izvršitve kazni. V primeru izvršitve kazni za prvega obsojenca bo odbor začel izvajati konkretne civilno družbene, politične in organizacijske akcije in ukrepe.

21. april
Kolegij Odbora je sprejel določene ukrepe in jih je naslednji dan sporočil javnosti. Odbor bo organiziral zborovanje v Ljubljani, organiziral vsakodnevna protestna zborovanja skupaj s soorganizatorji, prirejal okrogle mize, javne tribune, v sodelovanju organiziral protestne ustavitve dela, razširil akcije po vsej Sloveniji, prosil za pomoč pri mednarodnih, vladnih, alternativnih organizacijah in obvestil svetovno javnost o procesu. Prav tako bo organiziral posamezne nenasilne akcije civilnega protesta in državljanske nepokorščine, uvedel nadzor nad režimom prestajanja kazni obso-

jenec. Ocenil bo tudi smotnost nadaljnjega sodelovanja s slovensko politiko in oblastjo. Svojo dejavnost bo Odbor razširil na zaščito in medsebojno pomoč vsem članom Odbora in vsem drugim državljanom, ki bi se zaradi svoje dejavnosti v okviru Odborovih akcij znašli pod politično, policijsko ali celo sodno represijo. Prav tako bo Odbor izdal najnujnejša navodila za obnašanje državljanov v primeru pripora, aretacije, ovadb in hkrati zagotovil sodelovanje pravnikov, odvornikov.

21. april
Odbor je sporočil, da je Višje sodišče v Ljubljani z dodatnimi argumenti podprlo pritožbo zoper sklep vodje enote Temeljne sodišča v Ljubljani, zavrnilo prošnjo za odložitve kazni Janezu Janši z dne 1. marca 1989. Pri tem se obe sodišči sklicujeta na razloge, ki so proceduralne narave, vsebino pa ignorirata. Janša bi se moral javiti na prestajanje kazni takoj po sprejemu odločbe Višjega sodišča, vendar sodbe vojaškega sodišča ne priznava, kot je sam dejal.

Demšar je tega dne podal pobudo Javnemu tožilstvu SRS za vložitev zahteve za varstvo zakonitosti. Prav tako seznanja Odbor javnost, da je skupščina sprejela stališče skupine delegatov. Ponovno opozarjajo slovensko politiko, da naj bo odločna in naj zahteva usklajitev predpisov o JLA in njenega ravnanja z Ustavo in načeli pravne države. Prav tako opozarja na nedelo Zveznega sodišča, hkrati pa poziva slovensko politiko, da se izreče o zakonitosti procesa samega.

Tega dne je bil tudi plenum Odbora v Cankarjevem domu, na katerem je članstvo podprlo vse ukrepe razen, da ne bodo angažirali otrok in mladine v protestih in da bodo štrajki stvar sindikatov. Zborovanje bo 8. maja na trgu Osvoboditve. Borštner je seznanil člane, da ne bo več pošiljal prošnje za odložitve kazni in sicer kot znak protesta, da bi opozoril, koliko naredi slovenska oblast za svoje državljane. Janša je povedal, da ne gre prostovoljno v zapor zato, ker »je treba odločno pokazati, da nam je dovolj cinizma. S tem bomo dosegli, da se takšni in podobni procesi ne bodo več ponovili«. Vsi obtoženi bodo vložili prošnjo za obnovitev procesa.

Tega dne je Emil Zakonjšek na tiskovni konferenci sporočil, da mora JANŠA takoj v zapor. Govoril je o primeru Janše in njegovih prošnji za odložitve kazni. Glede zadnje prošnje, ki jo je vložil Demšar, pa je dejal, da jo je moral Temeljno sodišče zavrniti kot prepozno, vendar je vseeno pregledalo zdravstveno dokumentacijo in ugotovilo (brez izvedenca), da je bolezen, na katero se sklicuje Demšar, že znana, torej ni neka nova, ki bi se pojavila na novo, v času od prve odločbe s pozivom na prestajanje zaporne kazni. Navedel je, da so razlogi za odložitve kazni bolnišnično zdravljenje, hujše poslabšanje ali nova bolezen.

24. april
Zavrnjena je bila Demšarjeva pobuda za varstvo zakonitosti, ki jo je predlagal republiškemurnemu tožilstvu. Pavle Car bi lahko na podlagi tega zahteval odložitve izvršitve kazni in potem v mesecu dni sam vložil zahtevo.

28. april
Odbor je izrazil v svojem sporočilu ogorčenje nad Stanovnikovim nastopanjem. Na prireditvi ob prazniku Ljubljane Vič Rudnik 25. aprila je grobo z besedami, kot so »igranje z usodo naroda, zločin nad narodom«, napadel Odborovo očitiranje slovenski politiki, da je premalo odločna in jasna kar se tiče zakonitosti ljubljanskega procesa. Odbor je opozoril na nekatere obljube, ki jih je dalo Predsedstvo Slovenije (po pravnomočnosti sodbe bo treba temeljito preučiti okoliščine in posledice procesa). Prav tako opozarja, da skupina delegatov za proučitev procesa še danes nima dovoljenja, da bi lahko proučila zakonitost postopka z vidika pravic obtožnih. Na koncu očita Stanovniku, da je nenačeljen, kajti odborovo pozivanje na državljansko nepokorščino v določenih primerih, je ostro napadel, medtem ko ne reagira na to, da je

Skupščina sprejela mnenje, da je sporen dokument protustaven. In da državni organi niso odgovorni za tisto, kar naredijo napačno, ampak tudi za tisto, kar ne naredijo, pa bi morali.

29. april
V sobotni prilogi je objavljeno Sporočilo Janšinega zdravnika, zapisano je strokovno mnenje o Janšinem zdravju. In sicer, da se je v prvem tednu marca Janšino zdravje izrazilo poslabšalo: »med pogostimi napadi nepravilnega bitja srca je bilo izrazilo prizadet in včasih na robu nezavestnosti«, zaradi tega je predvidel dodatne raziskave. Ko je bilo Temeljno sodišče v Ljubljani preko vodje Hinka Jenulla, ta se je seznanil s tedaj še nepopolno zdravstveno dokumentacijo Janše, informirano, je dr. Dušan Keber ustno obvestil Jenulla, da so predvidene dodatne preiskave za Janšo in da mu bo posredoval dodatno dokumentacijo. »Do tega stika ni več prišlo, saj je Jenull že izdal odločbo.«

3. maj
Stanovnik je na proslavi ob prazniku dela na Socerbu ponovno obsodil Odbor in ga primerjal z »napadi iz drugih logov«. »Hujskanje na nepokorščino« jim otežuje njihov položaj na odgovornih mestih, zato je na koncu apeliral na prebivalce Slovenije naj »malo podprejo« politično vodstvo, da bodo zdržali pritiske iz obeh vrst logov.

4. maj
Mestni sekretariat za notranje zadeve je tudi na podlagi mnenja MK SZDL Ljubljana zavrnil prošnjo oziroma vlogo UK ZSMS za dovoljenje javnega shoda z delovnim naslovom »Svoboda četverice — naša svoboda! Proti nelegitimni sodbi! Proti militarizaciji — za človekove pravice!« Obrazložitev govori tudi med drugim o pozivanju h kaznivim dejanjem na tem zborovanju.

6. maj
Malopu 8. uri so uniformirane osebe pred ljubljansko polikliniko aretirale Janšo, ki je bil na poti v bolnišnico zaradi poškodbe roke. Po aretaciji, približno ob 9.30 uri, so Janšo pripeljali v KPD Dob pri Mirni. Tega dne je Bavčar na tiskovni konferenci Odbora dejal, da si bodo prizadevali osvoboditi Janšo in vse ostale iz Četverice z vsemi legalnimi sredstvi.

8. maj
Na Trgu osvoboditve v Ljubljani je bila namesto prepovedanega zborovanja razširjena javna seja RK ZSMS in plenum vseh političnih zvez. Pri tem so mladinci izrazili svoje ogorčenje zaradi nezastlišane ignorance državnih in sodnih organov, ker so prezrli vse dokaze in argumente, kakor tudi zahteve v zvezi s političnim ljubljanskim procesom. Nastopili so tudi predstavniki zvez. Izrazili so svoje ogorčenje nad trenutnim slovenskim političnim vodstvom, ki je mirno gledalo, kako se je izvršila nelegalna in nelegitimna sodba. Prav tako so nastopili nekateri politični zaporniki iz polpreteklega obdobja druge Jugoslavije. Opisovali so in primerjali svoje politične procese z današnjimi.

Tega dne je mariborski sekretariat za notranje zadeve prav tako prepovedal javni shod »Svoboda četverice — naša svoboda«, ki ga je za 11. maj napovedala UK ZSMS Maribor. Obrazložitev je enaka kot v ljubljanskem primeru. Vendar so se tudi v Mariboru odločili, da bodo organizirali javno sejo organizacij in soorganizacij.

Janez Janša pa je vložil pri Republiškem sekretariatu za pravosodje in upravo prošnjo za premestitev na odprti oddelek na lgu. O tem bodo odločili do konca tedna.

V Ljubljani se je UK ZSMS odločila za bojkot predavanj na vsej Univerzi, prav tako tudi v Mariboru.

11. maj
Zborovanje so priredili v Mariboru, na Trgu svobode, kjer so se zavzeli tudi za svobodo do znanstvenega dela in za rektorja dr. Križmana.

Pripravil Drago Matkovič

CRNOGORCI, CRNI VRANI, CRNI SU VAM DOŠLI DANI

Po januarski protibirokratski revoluciji v Črni Gori se revolucionarne razmere intenzivirajo. Oblasti nadaljujejo z diferenciacijo. Njen plod je cenzura tiska in kriminalizacija besed štirih črnogorskih pisateljev, ki so svoje mnenje o najvišji fazi črnogorskega komunizma povedali samo v ljubljanski Mladini. Za obtožbo zoper sebe so izvedli na nenavaden način: črnogorski državni tožilec je o tem poročal skupščini Crne Gore, njegovo poročilo pa sta

prenesla črnogorski tisk in televizija. Obtoženi, ki so jih revolucionarne oblasti že v času svoje kratke vladavine javno označile za izdajalce črnogorskega naroda, črnogorske separatiste in nacionaliste, so obtoženi po 137. členu KZ. Razpihovali naj bi nacionalno mržnjo.

Obtožena četverica govori ekskluzivno za Katedro o svojih separatističnih in nacionalističnih težnjah.

foto: Jasmina

Ljudstvo, ki se je »zgodilo«, v mistični ekstazi poetičnosti »vse sfere družbe«, »vse sloje«, »vse posebne interese« v »zadružno Eno« kot abstraktno-spolšno in amorfno entiteto, v kateri se neposredno izraža in izčrpa sam absolut. Substancialnost tega monolitizma in monoteizma, ki homogenizira in prikriva resnične razlike in pluralizem, je »ogroženost srbstva«, katerega žarišče je kosovska drama, zavita v abstraktno-romantični kosovski mit kot esenco srbstva. Verjetno je tako razumljeni absolute zato tudi razglašen za »revolucijo«, kljub temu, da so Heglovi in Marxovi epigoni že davno prerasli takšno narodnjaško-demagoško metafiziko. Zgodovina je polna primerov tovrstnega »narodnjaštva«, »revolucije«, sprememb, uporov, pučev. In skoraj vsi so nastopali v imenu ljudstva: cesarji, kralji, imperiji, različni totalitarizmi in militarizmi, čistke, taborišča, pokoli.

Kako v imenu »nove demokracije« pojasniti, da se vsaka kritična beseda fobično utiša s pozivi k linči, ekskomunikaciji, kazenskemu preganjanju, z zastraševanji z odvzemanjem temeljnih pogojev eksistence — zaposlitve, pokojnine, nagrad, najelementarnejših državljanjskih in zakonskih pravic, kako vse to pojasniti, če ne s strahom pred resnico? Ve se, kdo, zakaj in kdaj si prizadeva utišati demokratično in argumentirano razpravo, s čim in kako nadomešča resnico in strah pred njo. Če gre res le za »osamljene posameznike«, »izrodke lastnega naroda«, zakaj se jim potem pripisuje tolikšen družbeni pomen, posebej s strani tistih, ki s tem izkazujejo kompleks hipoteke nelegalnosti? Če se s tem izraža bojazen, da bi njihovo mnenje lahko vplivalo na ljudstvo, se črnogorski narod blati in ponižuje ravno s tem. Od kdaj se kritika aktualnih političnih in njim podložnih struktur imenuje »izdaja lastnega naroda«? Vse to počenjajo prav glavni in zainteresirani akterji iz januarsko-oktobrskih dogodkov, in to vedno, vztrajno in mesijansko v imenu ljudstva in demokracije.

Ustvarja se vmesni prostor: ne obstaja javno formuliran črnogorski nacionalni program, ker so prejšnjega glasno diskvalificirali kot nacionalistično-separatističnega. Prednost se daje »novemu« nacionalnemu programu, ki sestoji iz tega, da ni nikakršnega nacionalnega programa, cilj pa mu je, da prepreči razvoj afirmacije zavesti o neobhodni nacionalni samobitnosti Črnogorcev. Vsakdo, ki si drzne kritizirati takšen »novi« nacionalni program, je slej ko prej odstreljen. Tako naknadni tok dogodkov osvetljuje bistvene skrite namene in cilje oktobrsko-januarskih dogodkov, ki jih vztrajno prekrivajo z razredno-socialnimi potrebami in težnjami ljudstva, ki se je »zgodilo«.

Sreten Zeković

foto: Ervin Hladnik-Milharčić

MLADEN LOMPARA iz samozaščitnih razlogov od intervjuja v Mladini dalje molči.

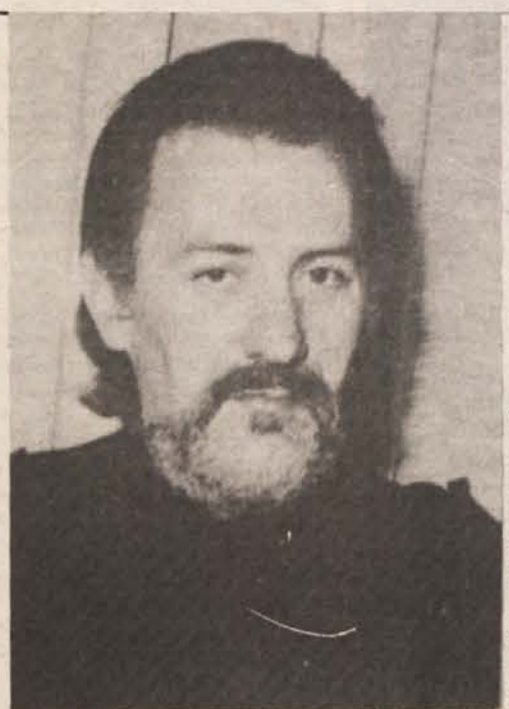
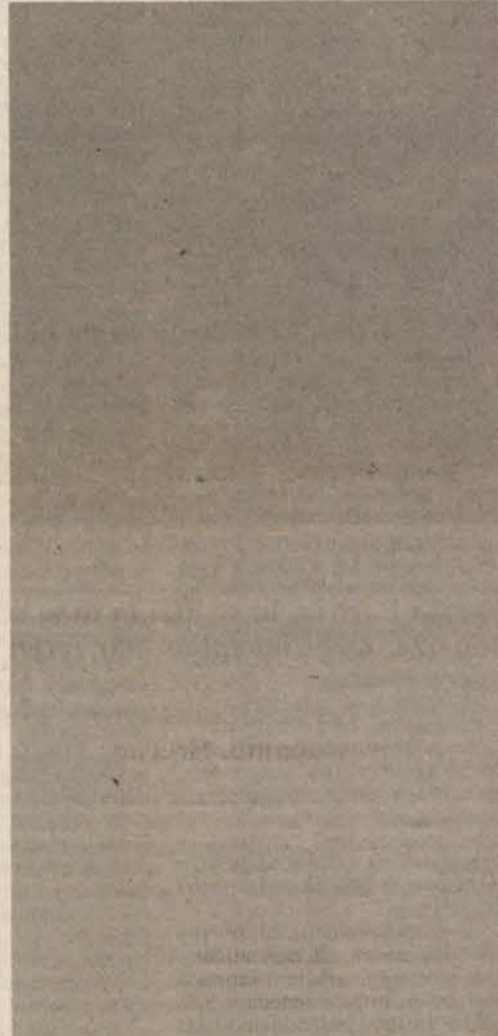

foto: Ervin Hladnik-Milharčić

Niti intervencija Društva književnikov Hrvaške v obliki uradnega sporočila niti protest Društva slovenskih pisateljev niti sporočilo hrvaškega PEN centra, katerega član sem, niti uradno sporočilo policije in celo niti izjava republiškega javnega tožila, da sem v »Danasu« objavil resnico o januarskem verbalnem kanibalizmu, ne morejo umiriti in prisiliti k umiku v civilizacijski molk vse tiste, ki hočejo glavo nekega pisatelja, to pa samo zato, ker je Jugoslaviji pokazal njihov pravi januarski obraz, njihove atavistične klice po kanibalskih solatah in jedilnikih, njihove grozljive apetite, monstrozna sovraštva in ljubezni!

Nič ne pomaga, da je pristojna služba med tem dokazala in sporočila javnosti, da se je januarski verbalni kanibalizem (tako tisti pred cerkvijo Sv. Djordja v Titogradu, kjer so prepevali o pitju turške krvi, kakor tudi klavniški desetega in enajstega januarja) res zgodil, da v »Danasu« ni bila objavljena nobena »piščeva izmišljotina«, kot so poskušali dopovedati javnosti. Hajka dobiva še bolj drastične razsežnosti in grožnje, da me bodo fizično likvidirali, so vsakdanje in vedno hujše. Kot vidimo, pučističnim meandrom in pučistični januarski matici argumenti nič ne pomagajo: oni vedo samo za naloge, ki so jim zadane, za ukaze in postavljeni cilj! Ni več pomembno, kaj so v januarski verbalni kanibalski evforiji kričali in peli in kdo je pel, temveč, kdo je vse to predstavil jugoslovanski javnosti in s katerim ciljem. Tako zgleđa, da zločinec ni tisti, ki je zakrivil zločin, temveč tisti, ki ga je obsodil in z njim seznanil javnost.

Jugoslavija je verjetno edina država na svetu, kjer »demokracijo« že štirinajst mesecev »uvajajo« in »prinašajo« pučisti ter prevratniki. Kje se še, prosim lepo, demokracija uvaja na pučističnih in prevratniških masovnih zborih, na katerih se je najpogosteje slišalo: »Hočemo oružje!« In »Smrt Šiptarima!«, da sploh ne govorimo o kanibalističnih populističnih pesmih: Slobodane, tvoji smo regruti, ubijemo, zaklademo, ili izginuti! Slobodane, pošlji nam salate, biče mesa klademo Hrvat! Muslimani crni vrani, ne, ma Tita da vas brani! In tako naprej, vse do tiste predjutnje »okupacijske« himne nekaterih pučističnih jurinikov, ki se glasi: Nema više Crne Gore, Srbija je izbila na more!

Jevrem Brković

foto: Jasmina

T. i. črnogorski kozmopolitizem se pojavi hkrati s črnogorskimi komunisti in je pravzaprav srbofilija + rusofilija, zato je ambivalentno občutje plemenskega in kozmopolitskega pri Črnogorcih navidez uspešno pomirjeno. Črnogorski kozmopolitizem se torej pojavlja kot plemenski aristokratizem v slogu »nas in Rusov je 300 milijonov« (v modernejši varianti »hočemo Ruse«). Da se z ideološko frazeologijo in z občasno ekavico ne da pobegniti pred lastno psevdoplemensko naravo, so pokazali oktobrski in januarski dogodki z deseterci v stilu: »Oj, Vidoje Žarkoviću, črnogorski Brankoviću«. Ta nova epika ima v Črni gori dobre možnosti, da preživi celo sam komunističen.

Visoka cena tega političnega kompromisa je, da Črna gora ni nikoli imela resnega nacionalnega programa in da nobenega problema ni imenovala s pravim imenom. Samo en vodilni črnogorski komunistični politik je doumel — kar je bilo pred njim jasno samo knezu Danilu Petroviću — da mora Črna gora, če želi obstajati, v sebi poiskati moč za demokratično in nacionalno preobrazbo in se ekonomsko in kulturno enakomerno obračati k zahodnemu, mediteranskemu in vzhodnemu, pravoslavnemu delu; a tudi on ni imel dovolj močne volje, da bi uveljavil svoj koncept.

Črnogorski voditelji so — v nasprotju s pravili vseh organizacij, od primitivnih, kriminalističnih do subtilnih, političnih, ki žele ohraniti monolitnost in samozaupanje — žrtvovali tiste svoje ljudi, na katere se je spravila velikosrbska propaganda. Odrekli so se edinemu sposobnemu človeku v Predsedstvu CK, tako da se ta izvršno-politični organ ni več mogel dogovoriti niti tega, »kdaj je dan in kdaj noč«. Nazadnje so zamenjali glavnega urednika Televizije Titograd in s tem tej televiziji omogočili, da postane glavni koordinator organizacijskega odbora januarskega mitinga ter tako pride v zgodovino kot prva državna medijska hiša na svetu, ki je brez oborožene prisile rušila legalne državne organe.

Druga katastrofalna napaka bivšega vodstva je, da ni preprečilo Šolevičevih mitingov po Črni gori, saj bi moralo vedeti, da glas ljudstva — kar nam kaže tudi trenutna kosovska situacija (seveda če se strinjamo, da je »glas narodnosti« enakovreden »glasu naroda«) — ne more izboljšati tamkajšnjega položaja, pač pa ga lahko le razumna politika, ekonomska prosperiteta in pravna država.

Incident v Plavu, ki bi se skoraj sprevrgel v versko vojno — in postal hujše Kosovo od Kosova — je najbolj slikovito pokazal sedanjo tragedijo Črne gore: Srbi in Črnogorci so kričali »Slobo, sloboda«, Muslimani in Albanci pa »To je Črna gora«. Sovinizem v Črni gori divja kot v državljanski vojni: nekateri intelektualci na pogovorih o kulturi lansirajo spiske kulturnih delavcev, s katerimi bi bilo »treba obračunati«. V pismih in po telefonu anonimneži grozijo neistomišljenikom in njihovim družinam. Ko sem v petek pripravil koncept za ta tekst, mi je nekdo po telefonu s skisanim glasom sporočil spisek »izdajalcev, ki jih je treba likvidirati«. Ko sem spustil slušalko, so me navdajali ambivalentni občutki: potrost, ker bom če se ta spisek uresniči, na poti v pekel skupaj z nekaterimi »tovariši«, in zadovoljstvo, ker na tem spisku relativno visoko kotiram.

Milorad Popović

RAZPIS KADROVSKIH ŠTIPENDIJ IZ SKLADA BORISA KRAIGHERJA ŠTUDENTOM VSEH VISOKOŠOLSКИH DELOVNIH ORGANIZACIJ V SR SLOVENIJI

Skupščina sklada Borisa Kraigherja za štipendiranje študentov visokošolskih delovnih organizacij v SR Sloveniji razpisuje

70 štipendij za študijsko leto 1989/90

V skladu z določili Samoupravnega sporazuma o namenu, financiranju, organizaciji in delu sklada Borisa Kraigherja za štipendiranje študentov visokošolskih delovnih organizacij v SR Sloveniji in samoupravnega sporazuma o štipendiranju na ravni republike, lahko dobijo štipendije iz tega sklada študenti visokošolskih delovnih organizacij v SR Sloveniji, ki s svojimi izrazito nadpovprečnimi učnimi rezultati in uspešnim vključevanjem v študijske, strokovne in raziskovalne dejavnosti dokazujejo izjemne intelektualne sposobnosti in delovne rezultate s pogojem, da se izobražujejo:

- za izvajanje vzgojnoizobraževalne in raziskovalne dejavnosti v visokem izobraževanju,
- za potrebe raziskovalne dejavnosti v SR Sloveniji ali
- za potrebe ohranjanja in razvijanja kulturnega bogastva in ravni v SR Sloveniji.

Štipendije sklada lahko dobijo študenti od vključno 3. letnika dalje, z vsaj prav dobro povprečno oceno opravljenih izpitov (8).

Za študijsko leto 1989/90 bomo podeljevali tri oblike štipendij (v višini sredstev 70 celoletnih štipendij) in sicer:

- Kandidati za celoletno štipendijo morajo predložiti:
    - vlogo za podelitev štipendije (obrazec SPN-1, DZS 8,40) z življenjepisom,
    - potrdilo o opravljenih izpitih z ocenami,
    - potrdilo o vpisu,
    - mnenje vsaj enega pomembnega strokovnjaka s svojega področja,
    - bibliografijo objavljenih del ali potrdil o sodelovanju pri raziskavah s kratkim mnenjem vodje raziskave (če to ima)
    - dokazilo o premoženjskem stanju (obrazec DZS 0,12),
    - potrdilo o dohodkih staršev v preteklem koledarskem letu.
  - Kandidati za štipendije za določen čas za študij na drugih ustanovah morajo poleg določenih v točki a.) predložiti še:
    - študijski program,
    - dokazilo o vrhunski kakovosti ustanove kamor odhajajo študirat (lahko je vsebovano v mnenju iz 4. alineje dokumentov, ki jih predložijo vsi kandidati),
    - povabilo ustanove, kamor odhajajo (če ga imajo) in
    - potrdilo o dodatnih virih financiranja na ustanovi, kamor odhajajo ali od drugega (če ga imajo).
  - Kandidati za štipendije za obisk mednarodnih znanstvenih srečanj morajo predložiti poleg določenih iz točke a.) še:
    - program srečanja (v mnenju strokovnjaka naj bo opisan pomen srečanja za kandidatov študij).
- Prošnje z navedenimi prilogami naj kandidati oddajo najkasneje do 15. septembra 1989 na naslov: Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani, Sklad za štipendiranje Borisa Kraigherja, Trg osvoboditve 11, 61000 Ljubljana, p.p. 362.

Po 15. septembru 1989 vlog ne bomo več sprejemali, razen v naslednjih primerih:

- če se je prošilec vrnil s služenja vojaškega roka in zato dokumentacije ni mogel predložiti do roka ali
- če se je prošilec naknadno vpisal v šolo (v tem primeru odda dokumentacijo najkasneje 10 dni po vpisu).

O rezultatih razpisa bodo kandidati obveščeni do 15. oktobra 1989.

Ob zaključku razpisa, oktobra 1989, se bo skupščina sklada odločila o možnosti ponovnega razpisa štipendij za določen čas za študij na drugih ustanovah in štipendij za obisk mednarodnih znanstvenih srečanj, in to ob koncu semestra, januarja 1990.

Skupščina sklada Borisa Kraigherja

VLAK ZA IZREDNO: OD BEDE DO RAJA

tehnika narodu

Bližajoči se izredni kongres jugopartije, ki navkljub formalni oznaki »izredni« nosi zaporedno številko 14 (in s tem bržkone navaja k sklepu, da so bili tudi vsi dosedanj kongresi izredni), se je skozi oficijalne medije poskušalo znova že vnaprej prezentirati kot prvovrstno politično senzacijo, kot »prelomni dogodek«, ki bo odločil o nadaljnji usodi Jugoslavije.

Medtem ko je izid glasovanja del jugoslovanskega tiska slavil z bombastičnimi naslovi — »Sklican izredni kongres ZKJ« ipd., je bil drugi del sicer manj, a vendarle zadovoljen in je to svoje zadovoljstvo strnil v formulo »pomembna bo vsebina, ne forma«. Skratka, malce zlobno bi lahko rekli, da je bil volk spet enkrat sit in koza cela.

Zainteresirano prikazovanje t. i. zgodovinskih dogodkov, ki naj bi zagotovilo podporo ljudstva, pa tokrat navkljub vsemu medijskemu pompu ni doseglo svojega učinka: vsakomur je kmalu postalo jasno, da bo šlo znova zgolj za iskanja kompromisne formule oz. tolerančnega minimuma kot nujne platforme za kongres; za znano staro zgodbo torej, ki se vedno znova vrača na svoj začetek.

Ne gre sicer zanikati dejstva, da v tem trenutku dejansko obstajata dva različna partijska koncepta: Kučanov model t. i. socializma po meri človeka z nekoliko liberalnejšimi tendencami in miloševićevski projekt protibirokratske revolucije. Oba obstoječa koncepta pa imata kljub izpričanim razlikam še vse preveč skupnega: oba se regenerirata skozi ekscese in z iskanjem notranjih in zunanjih sovražnikov utrjujejo svoje oblastne pozicije, oba se v zadnji instanci zavzemata za krepitev partijskega bloka statusa quo in, nenazadnje, oba še

vedno trdno vztrajata pri svojem monopolnem položaju.

V tem kontekstu zveni tudi vsako obračunavanje slovenske partije s preteklostjo le kot travmatični odziv na pritiske od spodaj: dopušča sicer prenovo znotraj nje same, zavzema se skratka za nekakšno liberalizirano partijo, a formiranje zunajpartijske opozicije je zanjo še vedno nedopustno; po njenih lastnih besedah je sicer pripravljena tolerirati politični pluralizem, vendar ne strankarskega; proglašča se za edino silo, ki je sposobna izpeljati prenovo socializma, pri čemer pa vse ostale politične subjekte odrinja na rob političnega odločanja...

Če se vrnemo k izrednemu kongresu: zaman lahko ugibamo, kam so se izgubili vsi tisti glasovi, ki so se vse do glasovanja izrekli proti njemu — zakulisna mašinerija je nedvomno še pred formalno proceduro določila izid. Kasneje smo tudi izvedeli, da so člani zveznega CK-ja glasovali kar o vseh sklepih skupaj in ne le za ali proti izrednemu kongresu. Ne samo to: ker je slovensko članstvo v celoti glasovalo proti, se je Milan Kučan za to, po njegovem veliko proceduralno napako celo opravičil: »Tako je zdaj nastal vtis, da smo Slovenci proti vsem sklepom, kar ni res. Smo le proti prvi točki sklepov, ki govori o izrednem kongresu.«

Takšna opravičevalna taktika in pa vse tisto, kar je temu sledilo (na primer pozivanje medijev k strpnosti, češ da se je treba na kongres pripravljati v neskaljeni in

visokodemokratični klimi, ter grožnja Odboru z represijo), potemtakem ponovno dokazuje, da si Partija ne bo privoščila odkritega spopada pred očmi javnosti in da bo raje kot izgubo svoje privilegirane pozicije rvegala nadaljnjo boljše vzhajajočo Jugoslavije.

Dejstvo je, da se slovenska partija ni v nobenem trenutku (z izjemo nekaj medlih namigov) eksplicitno postavila na stališče, da se kongresa ne bo udeležila, in kaj malo verjetno je, da se bo v preostalih mesecih situacija obrnila. V trenutku, ko bi to storila, pa bi lahko začeli govoriti o prelomnosti in zgodovinskih tega dogodka: v tem primeru bi bilo namreč porušeno načelo demokratičnega centralizma, načelo, ki je temeljni konstitutivni element enopartijskega sistema. Seveda pa se to ni zgodilo, saj bi bila s tem partija primorana priznati neobstoječo partijske organizacije na jugoslovanskem nivoju. Prav nasprotno: slovenska partija je odreagirala po znanem obrazcu, ki ga glede na njeno dosedanje prakso niti ni bilo težko predvideti: v svojem prizadevanju, da bi ustvarila čimbolj harmonično predkongresno atmosfero, se je po uspešnem iskanju zunanjih (t. j. protibirokratskih revolucionarjev), spravila še na lov za notranjimi sovražniki.

In s tem, ko je v odboru našla potencialnega krivca za vse, celo za vse tisto, kar diši po izrednih razmerah, se je ponovno potrdilo staro geslo, da oblast sicer pogosto

menjava obraze, nikoli pa ne svoje narave.

Spomnimo se samo dogajanja pred 17. sejo, ko ji je uspelo najprej preslepiti množice do te mere, da so ji izrekle množično podporo (obenem pa za ta manever spretno izkoristiti Odbor), brž pa, ko se je oblast konsolidirala, se je vrnila na ustaljene tirnice samoupravnosocialističnih mehanizmov. Takrat je Kučan v svojem govoru v Poljčah z enako dozo cinizma kot pred nedavnim obsodil Odborovo izjavo o državljanski neposlušnosti kot »neodgovorno igračkano z usodo«. Pozabil pa je, da so imele takšne represivne geste proti demokratičnim institucijam in civilni družbi v trenutku, ko jih oblastna stranka za procese homogenizacije ni več potrebovala, tudi določene posledice — v prvi vrsti množične izstope iz partijskih vrst.

Očitno pa je, da se nekateri oblastniki — sodeč po njihovih venomer identičnih potezah — kljub temu še vedno niso ničesar naučili. Morda pa tega preprosto nočejo?

Jasna Jeram

Partija, ki je cepljena na oblast, sanja o prenovi, drži oblast, vzgaja leporečje o pluralizmu, ohranja in celo utrjuje pa si stare pozicije. Z novimi dokumenti in novimi besedami ohranja Partija staro — čvrsto oblastniško držo s starimi, militantnimi štosi: izrednim stanjem, izrednimi kongresi, s komiteji, sekretariati in organizacijsko strukturo nasploh, ki je lastna dobro organiziranim, enovitim organizacijam, za kakršno se partija več nima. Vsaj nazven. Instrumenti preverjanja izvajanja oblastnih funkcij ostajajo še vedno domena iste Partije (na oblasti). In da Partija, ki se diči in diha s podporo, ki da jo ima med ljudstvom, doseže, da ji bo sploh kdo verjel in jo podprl in da bo sploh pri kom vzbujala kakšen kanec veljave, mora najprej izginiti s trona Oblasti. In zato, ker ne »sestopi«, ker ne omogoča pluralnega političnega prostora, zato jo sestopamo. Srečno!

KDO JE KRIV? PARTIJA.

RAZMIŠLJANJE O NEKI PRENOVI

Vso povojno zgodovino je ZK preživela trdno zraščena z oblastjo. »Oblast« in »Partija« sta skozi povojno zgodovino postali besedi, ki sta sestavljeni iz različnih črk, imata pa identičen pomen. Njuna identičnost pa se je pred kratkim začela krhati, predvsem zaradi različnih pogledov na jugoslovansko sedanost in prihodnost. Kljub populistično izraženi nacionalni homogenizaciji v vzhodnem delu ZKJ, je njen geografsko najsevernejši del ponudil svojemu, pa tudi preostalemu članstvu v razpravo »OSNUTEK ZA RAZPRAVO O PRENOVI ZKS«.

Tudi za povprečnega bralca je v strnjeni obliki ponudila lahko prebavljiv in, glej ga, zlomka, celo zanimiv tekst. Zanimiv ni prvi pridevnik, saj je tekst tako drugačen od vseh dosedanjih partijskih gradiv, da sem se odločil predstaviti svoje laično mnenje o gradivu samem ter dileme in vprašanja, ki se mi porajajo, ko ga prebiram in skušam racionalno razmišljati o konkurentu na političnem trgu.

Ne želim začenjati polemike o posameznih, tudi rahlo surrealističnih dilemah, ki jih bom navrekel, temveč opozoriti na nekatere osebne dvome. Zveza, ki se je 40 let krčevito in z vsemi, tudi ne preveč priljubljenimi sredstvi, oklepala oblasti in imela monopol nad resnico, se temu odreka. Svojim članom predlaga, naj se odrečejo privilegiranim položajem, ki jih ponekod nedvomno imajo, ter ponuja tezo o koncu ene in vsakršne večne resnice. Ugotavlja, da se zasebnost in javnost osvobajata obveznih pogledov na svet.

Politični pluralizem pomeni tudi ukinitve vseh privilegijev, ki izhajajo iz monopolnega obvladovanja oblasti. Do predčerajš-

njim so izstopili tisti, ki so se takemu položaju in statusu odrekli, ostali so večinoma taki, ki jim je tak položaj ustrežal, nekaj jih je v ZKS ostalo zaradi zvestobe, nekaj pa je takih, ki so radikalno preobrazbo ZKS potrpežljivo pričakovali in je sedaj nastopil njihov čas. Sprašujem se, kdo bodo tisti, ki bodo izstopili sedaj, koliko jih bo, koliko bo novih članov, koliko povratnikov, ... Sicer je to problem ZKS, vseeno pa je o konkurenci potrebno razmišljati tudi na tak način. Jasno mi je, da ni program tisti, ki v končni fazi člane pridobiva oziroma zavrača, temveč so to rezultati, ki se jih na podlagi programa doseže. Zdaj smo pa tam! V osnutku za razpravo o prenovi ZKS le-ta zapiše, da se bo zavzemala za svobodno politično združevanje, za neposredne, svobodne in tajne volitve, za spremembo sistemskega položaja zveze, za povezovanje z Evropo, itd. Preden nadaljujem s posledicami takšnih zavzevanj, le majhno opozorilo. Če se zavzema za neposredne, svobodne in tajne volitve ter hkrati pozabiš, da morajo te volitve nujno biti tudi periodične (kar mora biti institucionalizirano), dopuščaš možnost porajanja dvoma o iskrenosti svojih namer. Dopuščaš dvom, da boš pri prvih naslednjih svobodnih tajnih in neposrednih volitvah izkoristil svoj, čeprav oslavljen, vendar še vedno trajajoč monopol in oblastno moč, zmagal in se potem naslednjih 40 let poživljal na zahate po volitvah. Seveda pa dopuščaš, da tak dvom ni podkrepljen z dovolj trdnimi argumenti. Nasprotno, v današnjih razmerah bi se moral tako oslavljen konkurent, s tako zgodovinsko hipotečko, pravzaprav zavzemati tudi za periodičnost volitev in ta

institut, v prihodnosti okrepljen, izkoristiti (če). Zato seveda v svojih razmišljanjih dopuščam možnost, da je zavzemanje za periodičnost volitev izpadlo zaradi tiskarskega škrata. (V pravljenih nosijo skratke RDEČE kapiče).

Člani bodo torej o osnutku razpravljali, ga premelevali, in kaj če se zgodi, da ga na kongresu ZKS potrdijo kot akcijski program ZKS, seveda če osnutek v sebi sploh skriva to ambicijo (še eno odprto vprašanje)? V sklepe kongresa zapišejo, kar pač iz osnutka za razpravo o prenovi izhaja, vključno z zavzemanjem za konsenz, in jo junaško odkurijo (delegati seveda) na »izredno predčasno, redni kongres ZKJ, kjer...«

Heroji, prekaljeni v retoričnih bitkah, zasedajo položaje in tretja faza gradnje (valjanje) avtoceste v prihodnost se začne. Neostalinistične in centralistične, demagoške ter populistične sile preidejo v frontalni napad in zaradi znanega razmerja sil podirajo orientirje na trasi preнове, ki so jo v svoj akcijski program začrtali slovenski komunisti. Možnih je več variant zaključkov, toda zaradi omejenega prostora si bom drznil predvidevati eno od najbolj pesimističnih. V sklepe kongresa jugoslovanski komunisti zapišejo demokratični centralizem, bolj okrepljen kot kdajkoli prej, boj proti vsaki svobodi političnega združevanja, ki bi vsaj malo dišala po večstrankarskem političnem pluralizmu, odločanje na podlagi načela en član en glas, itd.

Kaj se zgodi z ZKS? Spet je možnih več variant, toda sklepi slovenske partije so jasni. Zato me zanima, ali bo ZKS v celoti izstopila iz ZKJ in le tej ponudila koalicijsko le na točkah, kjer se

programa preнове ZKS in ZKJ popolnoma ujemata, in se s tem izpostavila možnosti zdravljenja z uvozem revolucije, ali bo spoštovala načelo demokratičnega centralizma in si s tem zapravila še zadnje trohico ugleda v SRS, ali bodo člani individualno izstopili in se včlanili v organizacijo, ki bo zaradi vsesplošne podpore slovenskega naroda sposobna upreti se kakršnemukoli zdravljenju? Napisal sem, da so sklepi slovenske partije jasni, ker pa to sploh niso sklepi, temveč le osnutki za javno razpravo, sem toliko bolj skeptičen in si pridržujem pravico do zmote, kajti lahko se zgodijo povsem drugačne variante, nenazadnje celo sinteza različnosti.

Povrnimo se k zavzemanju za svobodno političnega združevanja. Predpostavim, da se udeležani, institucionalizira. Partija je pozabila, da sistemski položaj sedanjim družbenopolitičnim organizacijam zagotavlja možnost organiziranja znotraj DO, vojske, itd. Do nepopisnega kaosa bi prišlo ob realizaciji svobodnega političnega združevanja, saj bi tudi ostali na novo politično organizirani državljani zase zahtevali enako možnost. Tudi pri tem

vprašanju se vidi pomanjkljivost osnutka, saj bi se moral zavzemati oz. ponuditi v razpravo institucionalizacijo prepovedi političnega organiziranja znotraj prej omenjenih družbenih asociacij. Ker pa tega eksplicitno ne navaja, se mi spet poraja dvom, ali kljub radikalnosti ponujenega osnutka partija le ne želi svojega članstva preveč prestrašiti s predstavitvijo vseh privilegijev, ki bi jih nedvomno izgubili. Da pa je organiziranje znotraj DO, JNA, itd. privilegij ZK (kljub formalno prisotnim ostalim DPO-jem)

mi verjetno ni potrebno posebej utemeljevati.

ZKS daje v razpravo svojo vizijo novega političnega sistema, daje svojim članom možnost razpravljati o temah, ki so dolgo časa veljale za partiji nasprotno ideologijo, in članstvu posredno priznava, da jo je njen samozadostni, z vsemi sistemskimi akti zagotovljeni položaj spravil v pozicijo, ko mora odgovarjati tudi za napake iz preteklosti, ki jih objektivno ne bi mogla zgrešiti, če bi bili vzpostavljeni civilizirani mehanizmi nadzora. Koncizen osnutek z vsako ponujeno temo brez dvoma odbira širok spekter vprašanj, na katera je potrebno najti odgovore. Tudi in predvsem znotraj ZK. Dosti lažje pa bi člani razpravljali in s konstruktivnimi predlogi sodelovali pri prenovi, če bi vedeli, v kakšnem skupščinskem sistemu se bodo realizirale (ali pa ne) zamisli in ideje, ki jih osnutek predstavlja in nanje išče odgovore. Zato menim, da je ena od bistvenih napak osnutka ignoriranje razprave o tem vprašanju. Cenen nadomestek za uveljavljanje različnih političnih interesov se da opaziti v ideji o prenovljeni SZDL, ki naj bi bila s svojim političnim programom tudi sama neodvisna. Menim pa, da znotraj samostojne, s svojim članstvom organizirane politične organizacije ne more priti do uveljavljanja različnih interesov. To se lahko zgodi samo v prostoru, ki nastane prav zaradi želje, da bi različni subjekti udeleženi to, kar jim je skupno. Temu civilizirani rečejo koalicijska, ki ob prenehanju skupnih interesov oziroma ob realizaciji le-teh lahko tudi razpade. Razne koalicijske, oziroma posamezne politične organizacije pa morajo v državnem skupščinskem sistemu imeti ustavno

zagotovljen prostor za svoje nastopanje in zagotovljen prostor za soodločanje. Če se je ZK že odločila, da stopi po poti moderne političnosti, bi morala svojemu članstvu dati možnost razpravljati tudi o viziji skupščinskega sistema, o prihodnosti delegatskega sistema, itd. Brez tega je osnutek polovičen, ker pravzaprav sploh ne predvideva svoje realizacije, to pa je še en dvom, ki se mi je zaradi zgodovinske hipoteke, ki jo ZK ima, pravzaprav najprej porodil.

Zgodovinski dolg, ki ga imamo do OF, pa se mi zdi vseeno prekratek argument za ohranitev oz. za preobrazbo SZDL v samostojno politično organizacijo.

Mislim, da so podani povsem drugačni, utemeljeni razlogi, da bi v slovenskem prostoru spet prišlo do podobne pozitivne koalicije, kot je bila v določenem obdobju OF.

SMRT FAŠIZMU, SVOBODA NARODU!!!

Branko Kodrič

(op. ur.: Branko Kodrič je predsednik občinske konference ZSMS Koper)

V »Pomorski pogodbi« Arthurja Conana Doylea, ki je prvič izšla 1893. v reviji Strand, se Sherlock Holmes in dr. Watson po primeru v enem izmed londonskih okrožij z vlakom vračata v London.

... Holmes je bil zatopljen v globoko premišljevanje in je komaj kaj odprl usta, vse dokler se ni smo peljali mimo Clapham Junctiona.

»Prav prijetno je prihajati v London po eni od teh prog, ki tečejo zgoraj, odkoder lahko takole gledaš dol na hiše.«

Mislil sem, da se šali, kajti razgled je bil precej klavrn, toda kmalu je sam pojasnil.

»Poglej te velike osamljene kupe zgradb, ki se dvigujejo nad skrilastimi strehami kot opečnati otoki sredi svinčeno obarvanega morja.«

»Osnovne šole.«

»Svetilniki, fant moj! Znanilci prihodnosti! Stroki s stoterimi semeni v vsakem od njih, iz katerih bo zrasla umnejša, boljša Anglija prihodnosti. Menda ne pije, ta možak Phelps?«

Kaj so bile te osnovne šole (Board-schools), ki so tako prevzele sicer ciničnega detektiva? Ustanovljene so bile komaj dve desetletji prej, 1870., z Zakonom o osnovnem šolstvu (Elementary Education

lantropskih iniciativ in sčasoma preko državnega organiziranja kot n. pr. v osnovnih šolah (board schools). To je bilo v bolj ali manj tesni zvezi z mnogimi drugimi spremembami v delitvi dela in v delovnem procesu (še posebno s tistimi, ki so osvobodile otroško delovno silo), v družinski zakonodaji in v socialnem skrbstvu, v stanovanjskem in urbanem razvoju itn. Kako je bilo vse to med sabo povezano, seveda nikakor ni samorazvidno. V kontekstu drugih sprememb lahko različne izobraževalne predloge beremo kot simptome novih strategij družbene regulacije. Toda biti moramo previdni, da jih ne obravnavamo takšne, kakršni so — to manj pove o obstoječih institucijah kot pa predpisujoče utemeljitve, *zakaj* naj bi bilo šolanje organizirano in *kako* naj bi potekalo.

Ukvarjamo se skratka s primerom političnih bojev znotraj jezika in o njem, ki sta jih analizirala Volosinov in Gramsci, povzel pa Hall. Če uporabimo Volosinovo distinkcijo, lahko rečemo, da izobraževalne ideologije devetnajstega stoletja niso reflektirale obstoječe realnosti. Prelomile so jo v niz nasprotujočih si perspektiv, vrednot in strategij. Ali, če naredimo še korak naprej vzdolž logike »učinka realnosti«, z definiranjem smotrov, praks in narave izobraževanja so poskušale podeliti realnosti partikularne pomena. Tako je sama beseda »izobraževanje« postala arena boja in nesoglasij.

S tega gledišča je možno preučevati sistemska razmerja med termini, kategorijami in pozicijami znotraj teh ideologij; ekstrapolirati se da premeščanja diskurzivnega polja, opredeljenega z njihovim dialogom; tako lahko zarišemo nihajoče boje filantropskih, političnih

Če pustimo ob strani ubožniške šole (workhouse schools) za otroke pavperjev, se je angleška država formalno vključila v organiziranje šolanja za delavske otroke šele v 30-ih letih 19. stol. Vsi zgodnejši tovrstni projekti so prihajali prvenstveno iz verskih organizacij, predvsem iz anglikanskega Nacionalnega društva (National Society) dr. Bella in iz ne-konformističnega Britanskega in inozemskega šolskega društva (British and Foreign School Society) dr. Lancastra. V prvih dveh desetletjih stoletja sta uvedli svoje rediteljske šole (monitorial schools) — poceni in domnevno učinkovito metodo, po kateri je en sam učitelj ali učiteljica nadzoroval in kontroliral celotno šolsko skupnost učencev. Mlajše otroke so učili starejši, ki so bili odgovorni eliti rediteljev, ti pa so izmenoma odgovarjali neposredno učitelju.

Poučevanje je bilo omejeno na najbolj osnovno izobrazbo iz književnosti, računanja in morale. Ne-konformisti so bili v svojem religioznem indoktriniranju bolj zadržani in so spodbujali večino pisanja, medtem ko so bili anglikanci do ideje, da naj bi delavski otroci znali pisati, precej nezaupljivi. Kot je rekla evangeličanka Hannah More, je bil cilj najti pot med »ščilo grobe nevednosti in Karibdo knjižne izobrazbe.« Kakorkoli že je bil ta sistem lahko privlačen za družbene reformatorje, bedno realnost je radikalni novinar William Cobbett prezirljivo označil kot »heddekashun«, vsiljeno in omejujočo obliko nadzora in poučevanja, ki je odvrčala od učenja.

JAMES DONALD ZNANILCI PRIHODNOSTI: ŠOLANJE, PODVRŽENJE IN SUBJEKTIVIZACIJA (I. DEL)

Act), ki ga je uvedel W. E. Forster v času Gladstonove prve liberalne vlade. Njihov jasen namen je bil razširiti šolanje za delavske stroke, »zamašiti vrzeli« v pouku, ki so ga bila že priskrbela številna verska združenja. Vodile so jih krajevno voljene šolske uprave (school boards), ki so tokrat prvič same določale višino šolskega prispevka. Obiskovanje šole ni bilo obvezno vse do 1880. Poleg tega šolanje tudi ni bilo brezplačno; šele 1891. je bil izdan odlok o odpravi »šolnine«. Skratka, s temi osnovnimi šolami je bilo v Angliji vpeljano splošno, državno in obvezno osnovno šolanje.

Vendar pa se zdi, da Holmesu pomenijo mnogo več. Poglejmo si prispodobne šole niso le »kupi zgradb«, so »opečnati otoki«, razpoznavna in ohrabrujoča znamenja, ki izstopajo kot potencialno nevarne enklave, kolikor se dvigujejo iz »svinčeno obarvanega morja« delavskega Londona. Njihovo razpiranje teh navidezno neprepustnih pokrajin tudi ni samo fizično. Kot »svetilniki« prinašajo duhovno razsvetljenje v proletarsko temo. Kot »znanilci prihodnosti« predstavljajo mehanizme napredka. Kot »stroki s stoterimi semeni v vsakem od njih« pospešujejo politični in duhovni razvoj v smeri »umnejše, boljše Anglije prihodnosti«.

Pri tem me vznemirja to, da so se mogle te utopične predstave 1893. Conanu Doyleu prikazovati kot nekaj povsem zdravorazumskega. Kaj se je v prejšnjih desetletjih dogajalo v razpravah o izobraževanju in v organiziranju šolanja, kar je omogočilo, da so se v tej široko brani zgodbi navidez tako samoumevno pojavile takšne prispodobne?

Vprašanje postavljam po nekako ovinkasti poti zato, da bi poudaril, da je moje tukajšnje zanimanje bolj metodološko in teoretsko kot pa zgodovinsko. Ne poskušam le preprosto odgovoriti, kaj se je dogajalo. Ena od mojih predpostavk je zagotovo, da zgodovina ni koherenten in skladen niz dejstev ali podatkov, s katerimi družboslovne znanosti preverjajo svoje interpretativne modele. Zgodovine so vselej pisane iz partikularnih teoretskih perspektiv, uporabljajo različne koncepte in metodologije, ki osvetlijo določene poteze dogajanja in zatemi drugo. Moj namen je premisliti, kako oz. če sploh koncepti, kot so »ideologija«, »diskurz«, »oblast« in »subjektivnost«, lahko kaj pripomorejo k pisanju zgodovine splošnega šolstva v Angliji v devetnajstem stoletju in hkrati osmislijo masivno prezenco izobraževanja v sodobni kulturi. Natančneje, videti hočem, koliko lahko to zgodovino pojasni analiza, ki se opira na nekatere ideje iz del Michela Foucaulta. To ne pomeni, da jih vse sprejemam nekritično. Res je, da se mi v implicitni razpravi med Foucaultom in Althusserjem, orisani v uvodu pričujočega zbornika, zdi pravilneje držati se nečesa bližje Althusserjevemu konceptu interpelacije in prav tako njegovega bolj gramscijanskega vztrajanja pri opisovanju razrednih razmerij v aparatih države. Ti koncepti so že bili produktivno privzeti v socioloških analizah izobraževanja. Parcialna dojetja eseja o ideoloških aparatih države, še posebej znotraj funkcionalističnega modela države in družbe, ki se omejujejo na poenostavljeno stališče glede reprodukcije, včasih pripeljejo do razumevanja šolanja kot prevare. Temu je treba ugovarjati, kajti v zasledovanju podrobnosti delovanja in spreminjanja strukture izobraževanja se mi zdi kritično razvite Foucaultovega pristopa potencialno uporabno. To bom poskušal prikazati na treh področjih, ki se med seboj prekrivajo.

Začnemo lahko z izobraževalnimi ideologijami kot takimi — s partikularnimi izjavami, v katerih se spopadajo nizi prepričan, znan, trditev, vrednot, stisk in aspiracij in ki so artikulirane okoli termina »izobraževanje«. Upam si trditi, da je izraz »izobraževanje« v devetnajstem stoletju znotraj sfere političnih razprav prevzel ta ideološki pomen. Za dokaz premislimo skrajnost in različnost izobraževalnih programov, od anglikanskega »Madras sistema« dr. Bella za učinkovito indoktriniranje religioznih in patriotskih čustev med revnimi v prvih desetletjih stoletja do utopičnega šolanja, ki ga je uvedel socialist Robert Owen v svoji eksperimentalni komuni v New Lanarku; od poskusov čarističnih samoukov, kot je bil William Lovett, ustvariti racionalno, sekularizirano družbo do elitističnega družbenega inženiringa zagovornikov zasebnih šol, kot je bil dr. Arnold; od anti-reformista Roberta Loweja, ki je le nerad priznal, da razširitev volilne pravice v 60-ih letih 19. stol. pomeni, da bo »naše prihodnje gospodarje absolutno potrebno prisiliti k učenju književnosti,« do fabijevske meritokratske vizije Sidneyja Webba s prehoda v dvajseto stolecje o izobraževalnem sistemu, ki bo sposobnim učencem omogočil zaupstvi delavski razred.

Brez dvoma je bilo to obilje razprav o izobraževanju povezano z uveljavljanjem splošnega šolstva, sprva preko lokalnih verskih ali fi-

in strokovnih idej, znotraj katerih se je izoblikovala šola v svoji prepoznavni sodobni obliki.

Konstrukcijo tega polja retrospektivno omogoča skupna raba termina »izobraževanje« za označevanje institucionalnega procesa, ki proizvaja specifične družbene in politične učinke. Kakšni bi lahko bili ti učinki in kakšni bi morali biti, v tem se udeleženci razprave radikalno razlikujejo. V realnosti šolstvo seveda ni doseglo nobenega od njih; nikoli ni moglo. Dejansko, če podčrtamo to preprosto, a pomembno točko, prav *neuspeh* izobraževanja, da bi bilo funkcionalno za katerokoli strategijo, ne le pojasnjuje vzpone in padce izobraževalnih ideologij, temveč tudi sproža premike v politiki, nove strategije organiziranja šole in poučevanja, nove (ali reciklirane) vizije o tem, kaj bi šolstvo utopično utegnilo početi.

Izobraževalne ideologije bi v tem kontekstu potemtakem lahko definirali kot skupke konceptov, verovanj in vrednot, ki so organizirani v določene lingvistične kode in ki zgodovinsko krožijo znotraj partikularnih diskurzivnih polj — vladna poročila, parlamentarne razprave, časnikarstvo, razpravljanja o pedagogiki in celo popularni detektivski roman. Kot je znano, je to ozka definicija ideologije, ki pa je uporabna, kolikor dopušča razlikovanje med temi izobraževalnimi ideologijami in mojim drugim področjem raziskovanja. Le-to je nadaljevanje tistega, kar imenuje Foucault humanistične znanosti v šolskih praksah — v mislih imam n. pr. teorije o otrokovem razvoju in spreminjajoče se pedagoške tehnike. Tako kot izobraževalne ideologije se tudi te znanosti vzpostavljajo skozi forme vednosti in diskurza, vendar pa so nekaj več kot zgolj reprezentacije. Distinkcija ne poteka med diskurzom in prakso, temveč med diskurzi, ki so vpeti v ideološke reprezentacije, in drugimi, ki so vključeni v te znanosti in tehnike. Slednji združujejo postopke šolanja na načine, ki onemogočajo, da bi jih kot celoto pojasnili z ideologijo. Primerljivi so z drugimi režimi vednosti, ki jih je preučeval Foucault. V *Norosti in civilizaciji* (1965) n. pr. je pokazal, kako so bili evidentni principi organiziranja zavetišča formalizirani v psiholoških vedah; v *Nadzorovanju in kaznovanju* je raziskal, kako je nova penološka znanost določala model zaporov, dejavnosti tistih, ki so delali v njih, in načine kategoriziranja in obravnavanja njihovih jetnikov. Te forme vednosti so bile prej gibalo teh institucionalnih praks kot pa njihove reprezentacije.

»Ko se uveljavijo preko teh subtilnih mehanizmov«, ugotavlja Foucault, oblast »ne more drugega, kot da razvija, organizira in spravlja v obtok vednost, ali bolje aparate vednosti, ki niso ideološki konstrukti« (1980, str. 102). Zaradi tega se ukvarjam z *vpletjenostjo aparatov vednosti v subtilne mehanizme šolanja kot oblike družbene regulacije*.

Da bi predstavil svoje tretje študijsko področje, je na tem mestu verjetno najbolj razumljivo, če povem, da zaveda tisto, kar se je v psiholoških in socioloških študijah običajno opredeljevalo kot vloga šole v socializaciji otroka. Seveda bom raje, kot da bi govoril o socializaciji, črpal iz teorij subjektivnosti, ki poskušajo (nikakor ne dokončno) doumeti povezave med individualno psiho in simbolnimi zahtevami kulture, znotraj katere se je formirala in znotraj katere deluje. Na kratko rečeno, zasledoval bom šolanje kot proces produciranja določene form subjektivnosti.

Ta tri področja — izobraževalne ideologije, vede in teorije, ki upravljajo izobraževanje kot tehniko družbene regulacije, in izobraževanje kot proces produciranja subjektov — seveda niso edina, ki jih je mogoče raziskovati v okviru analize šolstva v devetnajstem stoletju. Izpostavljamo jih zato, ker se zdi, da so v študijah, ki za svoj predmet jemljejo razmerje med šolstvom, državo in ekonomijo, ali med šolstvom in spremembami v delavskem gibanju, pogosto spregledane. Glavni razlog takšne zastavitve pa je v tem, da povzema najbolj odločilna vprašanja iz razprave o ideologiji, ki jo odpirajo dela avtorjev, kot sta Althusser in Foucault.

Od Foucaulta nisem prevzel neke že izgotovljene zgodovinske analize, marveč določen način postavljanja vprašanj, konceptualni zemljevid, znotraj katerega se da umeščati navidez nepovezane dogodke. Če ponovim, kar sledi, ni zgodovina (pustimo Zgodovino pri miru) šolstva v Angliji v devetnajstem stoletju. Gre za poskus pisanja zgodovin o več izobraževalnih področjih, od katerih ima vsako svojo lastno logiko in ritem razvoja. Prvo področje zadeva formuliranje izobraževalnih strategij in politik v luči novega pojmovanja prebivalstva kot objekta družbene in politične skrbi — kar Foucault imenuje »bio-politika«.

James Donald, profesor na Open University Milton Keynes, je avtor mnogih člankov, med katerimi najbolj izstopajo tisti s področja sociologije izobraževanja in teorije ideologije. Poleg znanstveno-teoretskega in predavateljskega dela se ukvarja tudi z urednikovanjem: je eden od ustanoviteljev in urednikov teoretske revije *New Formations*, ki izhaja v Londonu; skupaj z Veronicoo Beechey je uredil zbornik z naslovom *Subjectivity and Social Relations*, ki je izšel pri Open University Press leta 1985. Uredil je tudi zbornik tekstov pod skupnim naslovom *Psihoanaliza in kultura*, ki je pravkar v tisku.

Njegov prispevek iz zbornika *Subjectivity and Social Relations* z naslovom »Znanilci prihodnosti: šolanje, podvrženje in subjektivizacija« je zanimiv predvsem zaradi specifičnega genealoškega foucaultovskega pristopa k raziskovanju izobraževalnih strategij. Prevod bo skupaj z drugimi klasičnimi teksti na to temo izšel jeseni in Krtozem zborniku »Vzgoja in ideologija«.

Ko so prvi družbeni pretresi, ki sta jih povzročila Zakon o reformi (Reform Act) iz 1832. in preoblikovanje črtizma v koherenten politični program, z novo silovitostjo zastavili vprašanje prebivalstva, je država vendarle storila prve korake v pomoči in nadziranju teh šol. 1833 so v parlamentu izglasovali sklep, da se obema prostovoljnima organizacijama kot brezpogojni dotaciji izplača okoli 20000 £. 1839. je bil ustanovljen Odbor državnega sveta za izobraževanje (Committee of the Privy Council on Education), z dr. Jamesom Phillisom Kayem (ki je kasneje postal Sir James Kay-Shuttleworth) kot njegovim prvim sekretarjem. Odbor je imel nalogo upravljati z dotacijami in vpeljati inšpekcijski sistem v skladu s smernicami, ki jih je določala tovarniška zakonodaja (factory legislation) tistega časa. Vendar je imel Kay-Shuttleworth bolj radikalno vizijo. Po njegovem bi državno šolstvo lahko zajezilo družbeni kaos.

Priznamo, da ne moremo brezskrbno gledati te ogromne fizične sile, s katero zdaj upravljajo tako nevedni in tako nenačelni ljudje, kot so čaristični vodje... Presenetljivo je, da stranka, ki se ima za konzervativno, ni na delu gibanja za razširjanje znanja med delavce in da je usmerjena zgolj k varovanju lastnine in vzdrževanju javnega reda... Če naj ima delavski razred znanje, je kajpada dolžnost modre in sposobne vlade storiti vse, kar je v njeni moči, da bi jim zagotovila uporabno znanje in jih zaščitila pred škodljivimi nazori. (cit. po Simon, 1960, str. 338)

Dovolj običajne stvari, vendar pa so bili v Kay-Shuttleworthovi strategiji tudi novi, pomembni elementi. Prvič, četudi je bil sam Kay-Shuttleworth aktiven filantrop, je vztrajal pri državnih intervenciji. Čeprav so bile takšne zahteve prisotne že od začetka stoletja, pa je bilo načelo sprejeto šele v 30-ih letih — deloma tudi zato, ker je državno organiziranje izobraževanja vse bolj postajalo osrednja poteza političnih zahtev čaristov in njihovih naslednikov. Drugič, Kay-Shuttleworth je vztrajal pri določenih reformah obstoječih oblik izobraževanja. Prisilne oblike nadziranja in pouka, ki so jih izvajale rediteljske šole, so se potrdile kot neučinkovite. Njegova bolj subtilna različica ureditve bi zato vključevala spremembe učnih vsebin. V svojem poročilu o *Moralnih in zdravstvenih razmerah delavcev, zaposlenih v bombnih manufakturah v Manchestru* (1832) je n. pr. trdil, da »mora biti izobrazba, namenjena revnim, temeljna (substantial)«. Povečanje političnega nemira je bilo moč pripisati »le delno izobraženim« zgolj zato, ker je bilo skromno znanje, ki so ga bili prisiljeni memorizirati v rediteljskih šolah, dejansko nekaj nevarnega. Kay-Shuttleworth je bil s socialističnim vzgojiteljem Robertom Owenom enoten v mnenju, da je tovrstna groba indoktrinacija kontraproduktivna. V izobraževanju mora iti za razumevanje — četudi se je seveda od Owena razlikoval v tem, kaj naj bi to razumevanje bilo. Kay-Shuttleworth je hotel, da se v kurikulum uvede »napredno« sekularizirano znanje — tiste dele eksaktnih znanosti, ki so povezani s poklici, »preverjena dognanja politične ekonomije« in »korektno politično informiranje« o razmerju med kapitalom in delom. Težnja po razumevanju bi zahtevala tudi nove oblike pedagogike, ki bi zamenjale vsiljeno pokornost rediteljskega sistema.

Tako iz politične logike kot iz izobraževalnih predlogov Kay-Shuttleworthovih reform je moč razbrati neko temeljnejšo strategijo, način določanja tistega, kar se je kasneje imenovalo socialno vprašanje in kar je samo vzpostavilo novo tehniko označevanja in upravljanja prebivalstva. Kay-Shuttleworth je pripadal novemu rodu intelektualcev in državnih uradnikov, ki so usmerjali vpliv industrijskega kapitalizma na angleško družbo. Mnogi so bili, tako kot on, zdravniki. Mednje so sodili tudi tisti, ki niso pristajali prvenstveno na medicinskem paradigmo razvijanja tega, kar Lucy Bland in Frank Mort (1984, str. 132) označujeta kot »skrb za moralno okolje« (»moral environmentalism«), ki je bila značilna za to prvo fazo državnega interveniranja v družbo (približno od 1839. do 1860.). Ti profesionalni reformatorji so v velikih koncentracijah nižjih slojev, ustvarjenih z industrializacijo in urbanizacijo, videli potencialni vir kužnih bolezni, pa tudi moralnega in družbenega razkroja. Da bi to preprečili, so reformatorji predlagali program *družbene higiene*; te enklave bi bilo potrebno razbiti, dobiti podrobne informacije o življenjskih pogojih njihovih prebivalcev, dvigniti njihovo življenjsko raven in istočasno moralnost. Cilj je bil, skratka, civiliziranje in socializiranje (gl. Rose, 1979, str. 24).

Ta strategija je izzvala tudi posebno zvrst viktorijanskega pisanja — pripovedovanja družbenega raziskovalca o svojih poizvedovanjih v nevarnih in skrivnostnih četrtih. Tako kot *Zivljenje in delo Londončanov* (Life and Labour of the People of London) (1897) Charlesa Bootha, je tudi Kay-Shuttleworthovo manchestersko poročilo iz leta 1832 predstavljeno — če uporabimo slikovito prispodobo Blandove in Morta — kot »morasto potovanje v središče razkroja«:

Čigar naloga je slediti korakom tega sla smrti [koleri], se mora spustiti k bivališčem revščine, mora obiskati tesne ulice, hrupna dvorišča... in strahoma opazovati to gojišče kuge, skrivno gnitje v samem osreju družbe. (cit. po Bland in Mort, 1984, str. 134)

»To »gnitje« in »kuga« pa se ne nanašata samo na bolezn, temveč tudi na verigo podob, ki dovzetnost za okužbo povezujejo s kriminalom, moralno in fizično deformiranostjo in političnim uporništvom. Tej metafizični mreži razkrojanja je Kay-Shuttleworth zoperstavil specifično predstavo družine in strategijo državnega posredovanja, namenjeno njeni podpori.

Tako ta predstava kot strategija utelešata iste aksiome in principe — še posebej izstopata dva momenta: družina je dojeta kot objekt in kot mehanizem državne intervencije, delavski otrok pa kot nenehno izpostavljen boleznim ter izprijenosti in potem-takem kot potencialna nevarnost za družbo. V takšnih formulacijah še posebno izstopi podobnost Kay-Shuttleworthovih idej s takratnimi francoskimi strategijami, ki jih je obravnaval Jacques Donzelot v svojih foucaultovskih analizah *Urejanja družin* (Policing of Families). Donzelot je n. pr. razkril celo vrsto tehnik, katerih cilj je bil »vračanje (shepherding) otroka v prostore, kjer ga je bilo moč natančneje opazovati: v šolo ali v družinsko bivališče« (1979 b, str. 47).

V kakšnem smislu delavska družina in šola kot agenciji prenašanja državnih norm v privatno sfero konstituirata strategijo »urejanja« (»policing«), kot razkriva Donzelot (in kar je zagovarjal Kay-Shuttleworth)? Jasno je, da Donzelot ne uporablja tega termina samo v njegovem modernem pomenu uveljavljanja zakonov za vzdrževanje miru. Gre bolj za uporabo politične oblasti (power) za raziskovanje podrobnosti vsakdanjega življenja ljudi in za zagotavljanje njihovega blagostanja in sreče — pripravljenosti (fitness) za delo, moralnosti in discipline, kvalitete zdravja in stanovanjskih pogojev, itn. V tem sledi Foucaultovemu doumetju prevladujoče prakse v sedemnajstem in osemnajstem stoletju, namreč razkritju temeljne premestitve ukvarjanja države s svojimi državljani — od pojmovanja subjektov zgolj v luči njihovih pravic in dolžnosti *vis-à-vis* države k tej novi skrbi za rast in zaščito prebivalstva kot celote in kasneje vedno bolj za nadziranje in blaginjo individuov. To strategijo urejanja (policing) ali regulacije omenja tudi kot »bio-politiko« ali »bio-oblast«.

Temeljni premik, ki ga opisuje Foucault kot bio-politiko, se prvenstveno nanaša na francoski kontekst, na tisti daljnosežni politični in kulturni razcep med *ancien régime* in post-revolucionarno meščansko družbo, razcep, ki je tudi ena glavnih Donzelotovih referenčnih točk. Oblika in potek teh sprememb v Angliji sta bila precej drugačna, povezana sta bila z drugačnim zgodovinskim razvojem — zlasti z rastjo industrijskega kapitala na račun zemljiške buržoazije, z razvojem tovarniškega sistema in urbanizacije. Čeprav se zdi, da je do osredotočenja državne skrbi na prebivalstvo prišlo v Angliji kasneje, pa je iz skrbi za moralno okolje iz sredine devetnajstega stoletja vendarle razvidno zlitje skrbstva (welfare) in nadziranja v izvrševanju oblasti vse bolj razširjene in budne države, kar je značilno za Foucaultov koncept »bio-oblasti«.

Diskurz družbene higiene, ki je patologijo pripisoval dejavnikom iz okolja, je zaznamoval pomembno spremembo v opredeljevanju »nevarnih slojev« kot pavperjev, kriminalcev in upornikov, kar je bilo najti v zgodnejših predlogih za rediteljske šole. Enako pomembni so bili seveda odpori, na katere so naleteli projekti reformatorjev kot Kay-Shuttlewortha — ko so začeli delovati skozi aparate države, ki so že bili razvili svoje lastne logike in prakse.

DENARNA ZVEZA

Eden izmed rezultatov naraščajočega (čeprav še vedno precej odrobnega) državnega finančnega vključevanja v izobraževanje je bil tudi ta, da je njegova finančna osnova postajala vse bolj podvržena pravilom (in političnim bojem), ki so uravnavala oblikovanje proračunov za splošno porabo. (Do 1849, ko se je upokojil Kay-Shuttleworth, se je letna podpora Odboru sveta /Committee of Council/ povečala šestkrat na 125 000 £, v naslednjem desetletju, do 1958., pa je novoustanovljeno Ministrstvo za znanost in umetnost izplačalo preko 663 000 £.). Te naraščajoče izdatke je spremljalo povečano nadzorovanje prejemnikovih dejavnosti in v tem času je inšpekcijski sistem, ki ga je vzpostavil Kay-Shuttleworth, da bi zagotovil minimalne standarde, postal bolj sistematičen in strožji.

V 50-ih in 60-ih letih 19. stol. je prvokrat dotlej prišlo do številnih obiskov Kraljevih komisij /Royal Commissions/, ki so raziskovale izobraževalne pogoje — še posebno za meščanske otroke na univerzah v Oxfordu in Cambridgeu, v privatnih šolah /Clarendon/ in v subvencioniranih /endowed/ šolah (Taunton). Edina naloga Kraljevih komisij, ki ni izhajala iz starejše zakonodaje, je bilo Newcastleško poročilo o osnovnih šolah /elementary schools/. Njegov namen je bil »raziskati sedanje stanje slojnega šolstva v Angliji in ugotoviti ter sporočiti, kateri ukrepi (če sploh kateri) so potrebni za razširitev solidnega in poceni osnovnega šolanja na vse sloje ljudi«. Ideja okrožnih davkov za šolstvo (prostovoljni sistem bi ostal nedotaknjen), ki jo je Komisija podprla, ni bila sprejeta. Njen predlog, da naj bodo plače učiteljev deloma odvisne od rezultatov otrok, je bil bolj toplo pozdravljen s strani politikov, privrženih krčenju splošne porabe. Sistem »plačevanja po rezultatih« je bil vpeljan preko Revidiranega zakona /Revised Code/, ki ga je 1862. vpeljal Robert Lowe, tedaj sekretar Ministrstva za šolstvo, in ki je stopil v veljavo 1863. To je pripeljalo do znižanja stopnje prispevka (od 800 000 £ 1861. do 600 000 £ 1865.), do povečanja centralnega nadzora in kontrole in do zmanjšanja mehničnega poučevanja. »Parlamentu ne morem obljubiti, da bo ta sistem ekonomičen«, je dejal Lowe predstavnikom Spodnjega doma, »in tudi ne morem obljubiti, da bo učinkovit, obljubim pa lahko, da bo bodisi eno bodisi drugo. Če ne bo poceni, bo učinkovit; če ne bo učinkovit, bo poceni.« Lowe preprosto ni sprejel (v tem obdobju vsekakor ne) premis bio-politične strategije. Zaradi svojega bolj *laissez-faire* pogleda na državo je ostal skeptičen do možnosti izobraževanja, da bi zagotovilo bodisi blaginjo bodisi discipliniranje prebivalstva. S takšnim stališčem je izzval sovražnost ne le Kay-Shuttlewortha, ki je od svoje upokojitve ponavljal, da je izobraževanje nujna posledica demokracije, temveč tudi angleških škofov kot »Soapy Sa-

ma« Wilberforcea, konformističnih duhovnikov (ki so se zbili, da bi zakon utegnil postati preludij k umiku podpore za njihove šole) in šolskih inšpektorjev kot Matthewa Arnolda, ki je objokoval pretirano zanašanje na »mehanično preverjanje«, predpisano z zakonom. Revidirani zakon je skratka izpostavil nek problem znotraj bio-politične strategije. Šlo je tako za odgovornost za zagotovitev socialne pomoči, prenešeno s filantropskih na državne ustanove, torej tako za njene dejanske proračunske stroške kakor za njeno potencialno družbeno koristnost. Problem je nastopil zato, ker obljube, da bodo izobraževanje in načrti družbene higiene zmanjšali kriminal in pavperizem v mestih, niso bile izpolnjene.

PREBIVALSTVO, RASA IN DRŽAVA

Ta neuspeh skrbi za moralno okolje /moral environmentalism/ je povzročil, da se je socialno vprašanje od 1860. naprej postavljalo na drugačne načine. Središče pozornosti se je vedno bolj premeščalo z družbenega in moralnega okolja prebivalstva na prirojene sposobnosti in/ali pomanjkljivosti individua. Novoodkrita nevarnost je bila v možnosti poslabšanja kvalitete prebivalstva, strah, ki ga je intenziviralo sprejetje drugega Reformnega /Reform Act/ 1867., ki je še razširil volilno pravico odraslih moških. Takšni strahovi so postavili socialno vprašanje ponovno eksplicitno na dnevni red politike v 70-ih in 80-ih letih.

Na individualni ravni se je skrb osredotočila na mentalno nezadostnost in degeneracijo; znanstvena podlaga tega so bile ugotovitve psihologa Francis Galtona o tem, da inteligenca ni dedna. Na ravni prebivalstva, še posebno mestnega prebivalstva v času t. i. »velike depresije«, je bila pozornost usmerjena na novo identificirane družbene skupine s specifičnimi značilnostmi — nezaposleni in/ali nezaposeljivi (Rose, 1979, str. 24). Čeprav je bila ta skrb pogosto izražena bolj kot skrb za javni red kot pa za zmanjševanje bede, je bila razlaga, podana n. pr. v *Zivljenju in delu Londončanov* (1897) Charlesa Bootha, zastavljena manj kot statično pojmovanje naravne sprijenosti kot pa dinamična teorija procesa mestne degeneracije.

Preostanek nezaposeljivih postaja žarišče vseh tistih oblik pokvarjenosti, ki inficirajo mesta in se razrašajo na obrobjih civilizacije — potepuštvu, kriminalu, prostituciji — povezani okoli hibe v značaj nezaposeljivega individua, tako fizične hibe — slabovidnost, naglušnost, pritlikavost, škrofuloza, sušica — kot tudi duševne — v intelektualnih in moralnih sposobnostih.

(Rose, 1979, str. 26)

Eden od rezultatov te skrbi je bila premestitev poudarka v zadnjih desetletjih stoletja z zaskrbljenosti nad »zdravjem« /»fitness«/ prebivalstva na prizadevanje za vzgojo — in izobrazbo — »imperialne rase«. Kot je vojaško ponižanje v burski vojni sovpadlo z naraščajočo industrijsko konkurenčnostjo Nemčije, Amerike in Japonske, je postalo jasno, da poneumajajoče šolske metode, naložene z Revidiranim zakonom, ne ustrezajo tej nalogi.

Novo geslo se je glasilo Nacionalna učinkovitost /National Efficiency/ — lebdeč izraz, ki je združeval mnogo diskurzov (tako o upravnih, gospodarskih in družbenih organiziranosti kot o šolstvu) v program reorganizacije obstoječega oblastnega bloka in povečanja vpliva države. V sferi šolstva so se kampanje zavzemale za širši kurikulum, ki bi nacionalističnega bobna ne bil le skozi novo vpeljane predmete kot zgodovino in zemljepis, temveč bi skrbel tudi za državljansko vzgojo (skozi sistematično poučevanje družbenih obveznosti in državljanskega prava), za fizično urjenje in vojaški dril za fante in za pouk o dolžnostih in veččinah družinskega življenja in materinstva za dekleta (gl. Reeder, 1977, str. 78; Davin, 1979).

Skrb za fizično in družinsko blagostanje otrok se razkriva preko celotnega političnega spektra, od sovinitizma do socializma. Na skrajni desnici lahko najdemo imperialistične načrte in konservativne polemike lorda Brabazona, Meathskega grofa. V 80-ih in 90-ih letih je izvajal politične pritiske za naselitev nezaposlenih v kolonijah, za javne parke v mestih, za šolska igrišča, za Društvo za pomoč otrokom, za državno prehranjevanje otrok in za obvezno telesno urjenje. Prav tako je bil vključen v Severno zvezo kuharskih šol, Gospodinjstvo združenje, Nacionalno društvo za telesno vzgojo in napredek in v Nacionalno izobraževalno zvezo za harmonizacijo doma in šolskega poučevanja (Reeder, 1977, str. 81). Istočasno so bili socialisti na osnovnih šolah kot Margaret McMillan in Bradfordu in Annie Besant v Londonu na čelu kampanj za popolnejšo šolsko oskrbo — brezplačni obroki, natančni zdravstveni in zobni pregledi ter poročila šolskih zdravstvenih služb, razkuževanje ušvih oblačil, dostop do javnih kopališč, posebna oskrba duševno prizadetih otrok, itn. (Simon, 1965, str. 156—8)

Skrb za blaginjo je šla spet enkrat z roko v roki s povečanjem nadzora in zbiranja informacij o prebivalstvu — strategija urejanja /policing/ družin. Ena od najbolj zanimivih formulacij te strategije, iz katere lepo izstopa novo pojmovanje organske države (države, ki lahko najdemo v »družbenem imperializmu fabijevskih voditeljev Sidneja in Beatrice Webb. Pogoj nacionalne učinkovitosti je zanju več tesno povezanih sprememb: Racionaliziran administrativni aparat, izboljšanje industrijske produkcije z aplikacijo znanstvenih dosežkov (in zato povečanje znanstvenega in tehničnega izobraževanja) in — ponovno — izboljšanje nacionalne rasti in zdravja /fitness/ prebivalstva. Da bi to dosegli, je izobraževanje odločilnega pomena. 1901. leta je n. pr. Sidney Webb trdil, da bo v novem stoletju primarna dolžnost vlade preučevanje »preprečevanja bolezni in prezgodnjih smrti ter okrepitev nemirne in žilave vitalnosti rase«.

Kot taka mora tvoriti temeljno oporo sicernega imperialnega programa, ki se bo odzival na progresivni instinkt stoletja. Toda ni dovolj, da zgradimo fizično zdravo raso. Politika nacionalne učinkovitosti vključuje obsežen razvoj javnega izobraževanja.

(Webb, 1901, str. 79—80)

Za Webba to ne pomeni niti osnovnih šol /board schools/ niti povratka k »plebejski šoli« /common school/ naših radikalnih dedov, temveč nek racionaliziran in integriran sistem javnega izobraževanja, od osnovnega šolanja preko selektivnega srednjega izobraževanja do univerz. Ključni element je bila, skladno z evgenističnim razmišljanjem tistega časa (od katerega se je sicer Webb v drugih pomembnih stvareh razlikoval), selekcija. Človek z ulice, je pisal, »se bo vzdržal, če se mu bo povedalo, da bo celoten sistem tako organi-

ran, da bo vsak bister otrok, kjerkoli v deželi, deležen najboljšega možnega pouka« (1901, str. 18). Pazite, vsak bister otrok, ne vsak otrok — za večino je predvidel višje osnovne šole, ki ne bi »vodile v nobeno višjo šolo, ampak v računovodstvo, tovarno ali kuhinjo« (cit. po Simon, 1965, str. 206).

Njegova vizija »številnih specializiranih šol, ki vsaka bolj ustreza potrebam določenega področja otroškega zanimanja«, je zanimiva tako zaradi političnega programa, ki ga implicira, kot zaradi svojih psiholoških predpostavk. Kot predsednik Londonske uprave za tehniško izobraževanje je Webb menil, da je njegov načrt sistema srednjega šolstva, temelječega na štipendijah, nezdržljiv s tistim, kar se mu je kazalo kot mehansko osnovno izobraževanje, ki so ga nudile osnovne šole /board schools/. Prav tako je mislil, da so same uprave /Boards/ neučinkovite in preveč odprte za vpliv učiteljev in naprednjakov, ki so imeli njegovo privrženost selekciji za neprikladno. Zato se je v parlamentarnih kampanjah zoper uprave pridružil konservativcem, anglikanskemu krilu cerkve in istomislečim navdušenecem za nacionalno učinkovitost, kakršen je bil državni uslužbenec Robert Morant. Rezultat je bil ukinitve uprav in z Balfourskim izobraževalnim zakonom, ki ga je Morant 1902. prekrmaril skozi Ministrstvo za izobraževanje, vključitev šolstva v pristojnost Okrožnih svetov. Webbovi argumenti za selektivne izobraževalne ustanove seveda niso stali samo na političnih temeljih. Ključne so bile njegove podmene o psiholoških potrebah in sposobnostih posameznih otrok in o njihovi statistični porazdeljenosti med prebivalstvom. Posledica je bil sistem, ki je temeljil na segregaciji bistrnih otrok (kar je diagnosticiralo mentalno merjenje) od drugih otrok, ki so bili dojeti kot potencialno nevarni ali v nevarnosti (če si sposodimo Denzelotov izraz) in jih je bilo zaterej potrebno podvreči drugim oblikam skrbstva in nadzora.

DRŽAVA KOT VZGOJITELJ

V tem zmedu sem si ogledal spreminjajoče se strategije zagotavljanja množičnega izobraževanja v Angliji 19. stoletja. Pri študiju notranje logike programov kot Kay-Shuttleworthovega in Webbovega, razlik med njima in nekaterih odporov, do katerih je prišlo, ko sta bila uvedena v prakso v obliki političnega gibanja, sem ju obravnaval kot izobraževalni ideologiji v smislu, kot sem ga definiral zgoraj (str. 6). To ne implicira, da sta prikriovala ali zatemnjevala prave cilje izobraževanja. Prav nasprotno, njun — povsem odkrit — namen je bil artikulirati določene strateške cilje in jih tako narediti razumljive.

Reči, da so ljudje kot Kay-Shuttleworth ali Webb izrazili te strategije, ne pomeni, da so jih ustvarili. Kot je poudaril Foucault, strateški cilji ne predpostavljajo izraza v tej intencionalni obliki — »logika je popolnoma jasna, cilj razberljiv, in vendarle se pogostokrat primeri, da ni nikogar, ki bi ju iznašel, in da je malo tistih, za katere lahko rečemo, da so ju formulirali« (1979, str. 95). V primeru angleških strategij šolanja se pravzaprav zdi, da je slednjih precejšnje število, in navkljub mnogim razlikam med temi formulacijami sem bil mnenja, da je mogoče izločiti neko skupno nit. Zdi se, da je le-ta blizu konceptu »urejanja« /»policing«/ ali bio-politike, ki sta ga razvila Foucault in Donzelot, skrbi za poduhovljenje /moralizing/ delavskega razreda — njegovo discipliniranje, preučevanje, diagnosticiranje njegovih bolezni in pomanjkljivosti, stremjenje k njegovemu blagostanju.

Druga splošna poteza je bila, da naj bi takšne intervencije podpirala oz. vse bolj vodila državna zastopstva. Večina pobud za splošno izobraževanje je bila dejansko najprej filantropske ali religiozne narave in so bile šele postopno, pogosto z godrnjanjem, vključene v državne aparate. V tem smislu je treba državo, še posebej v razširjeni, organski obliki, dojeti prej kot rezultat takšnih diskurzov in strategij, ne pa njihov izvor. Vseeno pa bi na prehodu v dvajseto stoletje težko ne soglašal z Gramscijevo trditvijo, da »moramo državo dojeti kot »vzgojitelja« /»educator«/, prav kolikor je usmerjena natanko k ustvarjanju nove vrste ali stopnje civilizacije« (1971, str. 247).

Ta formulacija nas močno spominja na strategijo »poduhovljenja delavskega razreda«, ki jo je izpostavil Foucault. Takšne podobnosti v interpretaciji nam seveda ne smejo zamgliti njune teoretske razlike glede države in še posebej, če gre za izrazito razmerje do formiranja razredov skozi delitev dela. Za Gramscija je aksiomatično, da je cilj vedno »prilagajanje »moralnosti« /»morality«/ najširših ljudskih množic nujnostim kontinuiranega razvoja ekonomskih aparatov države (ibid., str. 242) — tako da n. pr. nova stopnja civilizacije, ki jo je vzpostavila neka država, »ustreza potrebam proizvajalnih sil po razvoju in zato interesom vladajočih razredov« (ibid., str. 258). Toda upoštevajte, da gre za cilj vloge države kot vzgojitelja. Nobenega jamstva ni, da bo dosežen; njegov vpliv bo v najboljšem primeru protisloven in negotov. Zanesljivo ni avtomatičen. Manj pa je jasno, ali je Foucaultovo pojmovanje države kot »kodikacije celotnega števila oblastnih razmerij, ki omogočajo njeno delovanje« (str. 92 tega zbornika), razširitev, postavitev v oklepaj ali negacija te trditve; zdi se, da manjka Gramscijev anti-deterministični občutek za logiko oz. tendencijsni ustroj političnega boja.

Ta diskusija ostaja odprta, toda temeljno vprašanje, ki se zastavlja sleherni historični analizi, je zakaj se strategije in prakse spreminjajo. Zgoščeno gre za dve vprašanji — Zakaj se spreminjajo, kadar se? in Zakaj se spreminjajo na prav tisti posebni način, kot se? Poskusil sem že pokazati, kako lahko politične, ekonomske in fiskalne krize izzovejo nove zahteve glede izobraževanja in nove programe zanj — mimogrede velja omeniti, da se pomembne spremembe v izobraževalni politiki navadno primerije prej v obdobjih družbenega nemira, po velikih vojnah ali v času velikih depresij kot pa v obdobjih ekonomske ekspanzije. Vendar pa se narave takih sprememb ne da izpeljati iz takšnih dogodkov: pojasniti jo je treba z referenco na diskurzivna polja, znotraj katerih izobraževalne ideologije krožijo. Kay-Shuttleworthove politike n. pr. so bile artikulirane na način skrbi za moralno okolje — v terminih, ki so postali dezartikulirani, ko so v praksi trčili na proračunsko logiko fiskalne politike. Ta težko združljiva diskurza sta bila kasneje reartikulirana kot rezidualna elementa v organskem kolektivizmu nacionalne učinkovitosti.

Problem je v tem, da diskurzivno polje, znotraj katerega se je umeščal bolj idej o izobraževanju, ni imelo fiksnih meja, temveč je bilo zaprečeno z drugimi polji. Do ideološke spremembe pride skozi procese artikulacije, odpora in posredovanja, ki sem jih skušal orisati. Mislim, da lahko v institucionalnih praksah šolanja razberemo podobne procese. Zato želim na tem mestu zapustiti problem strateških ciljev, ki so formulirani znotraj izobraževalnih ideologij, in se usmeriti k drugemu področju svojega preučevanja, k subtilnim mehanizmom reguliranja in nadziranja, ki so na delu v izobraževanju.

(nadaljevanje in konec prihodnjič)

Prevedla: Ksenija Bregar in Gregor Golobčič

»Mesto se nam ne bo odprlo z obljubami, ki jim nihče ne zaupa, saj tudi niso nikomur namenjene, ampak s tem, da Maribor končno postane mesto: civilizirano, urejeno, privlačno. Prepričani smo, da mu to preprečujejo povampirjeni nadzoriki in zasliševalci, utelešeni v večini vodilnih funkcij. Novi župan naj ne bi bil eden izmed njih, ampak tak, ki je dovolj močan in sposoben, da z njimi opravi za vselej. Žal ga ni med evidentiranimi. Zato prosimo javnost za pomoč,« je sporočala Katedra v zadnji številki. Ponatis teksta pričakujem prihodnjo pomlad, ko se bomo spet igrali županske volitve.

Te (nado)mestne, ki so se, kot so morali opaziti tudi slepci, iztekle v manj kot nič (pričakovali smo seveda nič), je vox populi že poimenoval z različnimi imeni. S takšnimi, ki so v mestu, ki vegetira od afere do afere, že tako udomačene, da bi si bilo nujno izmisliti kaj novega. Kolobocija, sramota, farsa, groteska, tragikomedija, mučkalica — sami zguljeni milo zveneči izrazi. Enako zljajni kot sama poanta te županske župe: mariborska politična nomenklatura je še enkrat pribila »svoje« mesto na križ zasmehovanja in zasramovanja.

Ob vseh velikih igrah, ki jih igrajo mali mojstri (ali obratno), ob vsem ugibanju, kdo je koga bolj in kdo manj... (ve se, kaj), ob premevanju, kaj je bilo zmenjeno, da se ponesreči, in kaj se je ponesrečilo kar tako, ob vseh teh bojih, ki »niso naši boji«, pravzaprav ni vredno izgubljati časa in energije, da bi stvari prišli do dna. V močvirju rdečega modela, katerega vzorčni koncentrat je, kot sem že večkrat zapisala, prav to mesto, se drugače, kot se je zgodilo, pravzaprav ni moglo zgoditi. Čudijo se lahko samo tisti, ki niso s tega sveta.

Čudijo se na primer temu, da ni bilo, ko je padel dekret o »približevanju samouprave občanom«, za rojstvo sedmeroglavega občinskega zmaja škoda ne denarja ne časa, ga je pa škoda za to, da bi si Mariborčani sami neposredno izbrali mestnega očeta (kajpada bo drugo leto vse ceneje). Čudijo se temu, da je bila »alternativnemu« kandidatu (alternativnemu le toliko, da so ga postavili demokrati) obljubljena delegatska baza, potem pa je izvisel. Čudijo se, da je bil celoten volilni scenarij pripravljen diletantsko, da so se kretnice postavljale sproti, tako kot so stvari pač dobivale svoj tok...

Čudijo se še marsičemu, pa je kakršnokoli začudenje povsem odveč. V sistemu, ki je naravnan tako, da so vsakršna presenečenja — še zlasti tista, ki bi utegnila pomeniti spremembo na boljše — možna le teoretično; in ob uzakonjenih pravilih, ki neposvečenim ne dopuščajo vstopa v svete sobane, je pač nelogično pričakovati, da bo prišlo do preloma prav v mestu, bolj sistemskem od sistema samega. Navsezadnje: če je lahko znameniti družbenopolitični zbor v slovenski skupščini tako dolgo blokiral ugotovitve komisije za preučevanje ozadja in posledic procesa proti ljubljanski četverici, se ne moremo čuditi, da si mariborski DPZ privoščijo vsaj to, da blokira nezaželenega kandidata. Ko mu to uspe, si lahko zadovoljno oddahne: Maribor spet nič ne zaostaja za prestolnico (in sistemom) — z županom ali brez.

Darka Zvonar

BESEDE O ZGUBLJENEM ČASU INTERVJU: TONE KRANJC

Samo v »najboljšem vseh sistemov« je možno, da zbereš v bazi (na TKK-jih) največ glasov in — ostaneš brez baze. Za Katedro govori bivši županski kandidat Tone Kranjc. Če pove manj, kot ste pričakovali, je to samo še en dokaz o tem sistemu.

— Branko Smole, kandidat, ki je odstopil za vami, da bi »omogočil izbiro najboljšega«, je izjavil, da ste mu od vsega začetka govorili, da boste odstopili, ko bo program

dovolj populariziran. Je to res?

»Najprej: tako kot so to v občini Rotovž zastavili, sem bil prepričan, da bo Smole ostal. Njegov odstop me je presenetil. To, kar je izjavil, da nisem imel resnega namena s svojo kandidaturo, pa je v bistvu netočno. Ne da nisem imel resnega namena, res pa je, da sem bil prepričan, da bo Smole dobil toliko glasov, da bova druga dva odstopila. Saj to bi bil šele vi-

šek kuhinje, da bi na mestni kandidacijski konferenci tisti, ki je dobil na temeljnih največ glasov, izgubil, oni, ki je dobil najmanj, pa zmagal. Zato sem že na prvih pogovorih z demokrati, ki so me kandidirali, postavil pogoj, da se lahko umaknem. Smoleta poznam in vem, da je pošteno zastavil program — ko sem ga prebral, sem rekel svoji stranki, da bi morali za kandidata izbrati njega, saj ima on v programu več besed o demokraciji in bi bolj sodil k njim kot jaz.«

— To je smešno. Oprostite, tudi Milošević navsezadnje veliko govori o demokraciji...

»Ha, ha, to je res. Tole hočem reči: osebno sem podpiral Smoletovo kandidaturo. Moj odstop, če bi imel on največjo podporo, gotovo ne bi vplival na njegovega. O kakšni mučkalici zdaj on govori, ne vem, ne poznam, kaj ga je iritiralo. Mene noben od kandidatov ni privedel k odstopu.«

— Pač pa znameniti DPZ, ki »ni pustil« Vizovišku narediti mesta za vas, ker je do zdaj »dobro delal«?

»To je bil samo povod. Ne bi rad, da jim damo prevelik pomen.«

— Ampak očitno ta pomen imajo.

»Jaz se ob tem vedno spomnim na sindrom mariborske sivine, ko se sprašujemo, kaj je to, ali je otipljivo, dokazljivo. To sem napisal tudi v odstopni izjavi: Mislim, da je ta sindrom v Mariboru precej bolj prisoten kot drugod, predvsem v primerjavi z Ljubljano. In če iščemo v Mariboru nosilce takega stanja, se moramo zavedati, da so vsepovsod, da so to lahko tudi ljudje, ki so v določenem trenutku zelo napredni, potem pa, postavljeni

v neko drugo okolje, ob neki drugi priložnosti, reagirajo nazadnjaško. Tudi če se to ne bi zgodilo meni, ampak komu drugemu, bi mi bilo hudo zaradi takega odnosa, ker bi to (prisrčbeti kandidatu bazo) morala biti gola formalnost glede na pravi cilj — dobiti na tako mesto najsposobnejšega človeka z najboljšim programom in z resnimi garancijami ljudi, da mu bodo pomagali pri njegovi izvedbi.«

— Vam so seveda obljubili, da vam bodo priskrbeli bazo? »Obljuba mi je bila dana.«

— Vam je to obljubil Vizovišek?

»Če bi mi on to obljubil, bi preudicirali stvari. Ni mi obljubil, pač pa je bilo rečeno, da če se bodo stvari tako razvijale, bo MK SZDL dala takšen predlog. Vsi kandidati smo imeli vedno skupaj dogovore, na szdlju je bil do nas popolnoma enakopraven odnos.«

— Ker so krožile govorice o klimi, ki da je vladala pred volitvami v določenih političnih krogih, češ, »se bomo ja zmenili za Branka«: se niste počutili že od začetka hendikepirani?

»Kaj takega v tem trenutku sploh ni mogoče sklepati. Treba je vedeti, zakaj je sploh prišlo do postopka. Občina Rotovž je vztrajala, naj se nadomestne volitve izpeljejo, pripravila je svojega kandidata; da bi bila v mestu kakšna koalicija, ki bi dajala večjo možnost enemu kandidatu, pa sploh ne morem reči. Nasprotje med predstvom MK SZDL in občino Rotovž, mislim tudi na njene družbenopolitične organizacije, sem opazil prvič, ko je šlo za vprašanje, nadomestne volitve da ali ne. Kolikor sem sodeloval v pogovorih na

MK SZDL, je bilo razumeti, da oni nadomestnim volitvam nasprotujejo.«

— Prav zabavno je poslušati medsebojna obtoževanja na relaciji mesto—Rotovž, kdo je bolj kriv za to župansko-volilno mizerijo. Kaj bi rekli vi?

»Ne bom odgovoril naravnost. Ko smo ustanavljali nove občine, smo hoteli na Teznu, kjer sem bil funkcionar, zagotoviti vlogo občine v smislu podrejenosti občano-vim potrebam. Naleteli smo na zid prejšnjih občinskih (sedanjih mestnih) struktur, na bariero, ker določeni posamezniki niso hoteli prenesti nekaterih pristojnosti na občino. Že od tam izvirajo moji konflikti s takratnim političnim vodstvom mesta — ne samo potem, ko smo imeli v bolnišnici štrajk. In že tedaj se je v bistvu začel proces ponovnega preoblikovanja v eno občino. To še danes trdim, pa se delamo nore. Občina Rotovž je vedno imela večje zahteve po prenosu teh funkcij, po lastnem uveljavljanju, kot so jih imeli drugi. Njena močnejša vloga je razvidna tudi iz tega primera izbire župana — ko je šlo za nadomestne volitve, ji je uspelo vplivati na vse organe v mestu, kar takšni Pesnici ali Teznu najbrž ne bi uspelo. Če bi Rotovž bil za to, da se nadomestne volitve ne izpeljejo, do vsega tega ne bi prišlo.«

— Se vam ne zdi, da bi se tudi mestne strukture lahko bolj pošteno pripravile, saj je bivši župan Tomažič odhajal — to je seveda poglavje zase — kar nekaj časa?

»Dosti bolj zamerim vsem tistim predlaganim kandidatom, ki so odklonili kandidaturo, namesto da bi — tudi če niso imeli resnega namena kandidirati — sodelovali vsaj v prvi fazi in predložili svoje poglede na razvoj Maribora v najširšem smislu. Zamera politiki pa je v tem, ker ni pripravila sprememb predpisov in zakonodaje, da bi lahko v Mariboru speljali volitve za naslednji mandat, saj

je ta, za deset mesecev, oslarija. Res je, jeseni, ko je Tomažič ponudil odstop, smo vedeli, kakšna je naša volilna zakonodaja, in tudi to, da prihajajo volitve za člana zveznega predsedstva, zato bi lahko na republiško skupščino pritisnili s predlogi za spremembo in dopolnitve. Tako pa smo izgubljali čas, energijo in denar, da se je doseglo to, kar bi moralo biti dogovorjeno že lani jeseni. Skratka, čas, ki smo ga izgubili s predvolilno igro, bi lahko porabili bolj pametno: da bi v republiški skupščini sprejeli spremembo volilnega zakona in druge zakonodaje — in to ne samo spremembe, ki so tangirale Maribor. Spremeniti bi morali tudi statut mesta in občin, da bi župan dobil več pooblastil in pristojnosti, vse to seveda v kontekstu bodoče reorganizacije Maribora. Iniciator tega bi morala biti SZDL.«

— Se vam zdi logično, da bi po vsem tem predsednik mestne SZDL ponudil odstop?

»Glede na to, kakšen je bil njegov odnos do kandidatov v tem volilnem postopku, za to ne vidim razloga. Vsaj v tem primeru ne. Drugo pa je, če me vprašate, ali je Vizovišek sposoben za predsednika SZDL. To je tema zase.«

— Ve se, kje je skoncentrirana mariborska oblast. Za izvršnika Čuka pravijo, da je avtokrat, enako oznako lepijo vam. Če vas ne bi v depežju odpravili s cinizmom, da si poiščite bazo v krajevni skupnosti, in če bi postali župan, bi bil dvoboj med dvema avtokratoma prav zanimiv, kaj pravite?

»Kar zadeva ta cinizem: če bi tistega, ki je v depežju to predlagal, vprašal, ali se strinja z delovanjem novonastalih zvez, bi pa rekel, da ne. Kje si naj potem poiščem bazo? O izvršni svetu in Čuku pa tole: izvršni sveti po občinah in republikah so samo zato, da intervenirajo, in v tem uživajo. Čuk je izredno prizadeven in priden, toda po svoje v tem trenutku omejen, ker hoče biti vsepovsod. Do zdaj sva — razen v primeru bolnišničnega štrajka — dobro sodelovala, je pa med nama razlika: jaz si sploh ne delam iluzij, da se na vse spoznam. V mestu in republiko imamo že zdaj kup strokovnih institucij in toliko in toliko tisoč intelektualcev; od stroke bi zahteval, da mi da predloge rešitev za konkreten problem, zahteval pa bi tudi odgovornost.

In kar se tiče avtokratstva: ja, v določenih odločitvah sem avtokrat, zavzemam se za to, da bi vodilni morali imeti znatno večja pooblastila, ne pa da smo zbanalizirali stvari tako, da o investicijah presoja sindikalna organizacija. In poudarjam, da ne moreš — če hočeš danes karkoli spremeniti na boljše — upoštevati niti obstoječih ustavnih in zakonskih določb niti samoupravljanja in delegatskega sistema, skratka ničesar.«

Darka Zvonar

Ž. UPA NA VOLITVE

Zapleti v zvezi s takime-novanimi volitvami mariborskega župana se mi zdijo posebej zanimivi v dveh točkah.

Prva je seveda ta, da demokracijo razumem kot skuppek pravil igre, potrebnih za to, da se konfliktni interesi med seboj usklajujejo na čimmanj boleč način. Zame je demokracija torej predvsem predpisana in za vse udeležene subjekte enako veljavna procedura sprejemanja odločitev. Z vsebino tako sprejetih odločitev demokratični postopek nima nič skupnega; zatorej je npr. pojem »socialistična demokracija« nesmisel — ali se bomo odločili za socializem, ali ne, tega v demokraciji ni mogoče vnaprej določiti, če torej »ni demokracije za nasprotnike socializma«, potem je ni za nikogar.

V okviru takega razumevanja demokracije pa imajo volitve posebno pomembno mesto — so pravzaprav simptom demokratičnosti ali nedemokratičnosti sistema.

Če npr. vemo, da so neke volitve splošne, neposredne, tajne in periodične, potem nam to o sistemu veliko pove; vsaj toliko, kot o tistem, kjer niso splošne, niti neposredne in kjer je veliko vprašanje, če jih je sploh še smiselno imenovati »volitve«. »Neposredne volitve«, ki se jih v zadnjem času uvaja vsepovprek, namreč niso nobene volitve, ampak kvečjemu zelo draga javnomnenjska raziskava z rezultati vprašljive validnosti. In kljub temu so te »volitve« manjše zlo kot sistem eliminacije, ki je v veljavni sicer in ki smo ga videli na delu tudi v mariborskem primeru.

Druga točka posebnega zanimanja v zvezi s temi volitvami je, da je do zapleta moralo priti ravno v družbenopolitičnem zboru, ki je zame ekstrakt našega sistema, saj se v njem le-ta prikaže v najčistejši obliki. Zato analiza tega zbora razgali sistem v vsej njegovi bedi.

V njem se v formalno telo odločanja — torej skupščino — popolnoma očitno vpeljuje diskriminacijo. Ne velja namreč načelo en državljan — en glas (kot osnova vsakršne demokracije), temveč se uvaja razlikovanje ljudi glede na politično prepričanje. Če stvar skrajno poenostavimo — kdor ni za socializem, nima kaj iskati v Socialistični zvezi delovnega ljudstva in posledično nima nikakršnega vstopa v politični prostor. Tudi moč glasu vseh tistih, ki so se pripravljani zavzemati za socializem (karkoli že naj to pomeni), v tem zboru ni enaka, zaradi česar se seveda pridružujem mnenjem, ki pravijo, da obstoja družbenopolitičnega zbora preprosto ni mogoče z ničemer braniti (dr. Žarko Puhovski).

Najhujše pri vsej stvari je namreč to, da predpisane procedure sploh niso bile kršene; da torej ne gre za nikakršno izjemo, za eksces, za proceduralno napako, ampak za popolnoma regularno, uzakonjeno prakso.

Ogorčenje socialdemokratov ob tem, ko je iz nepreglednega kolesja volilnega mlina izpadel njihov kandidat zaradi tega, ker »nima delegatske baze«, je torej čisto logično, vendar hkrati navčno; popolnoma isti mehazimi delujejo že vsa leta. Razlika je zgolj v dejstvu, da podobni sistemi »tujki« (kar je Tone Kranjc samo zaradi tega, ker so ga evidentirali socialdemokrati) doslej niso imeli priložnosti priti v položaj, ko bi potrebovali famozno »delegatsko bazo«.

Gre torej samo za to, da se je sistem do kraja razgalil. Če bi se to ne zgodilo, bi apologeti pač še naprej vzdrževali iluzijo demokracije na pohodu.

Čim slabše, tem boljše?

Aleš Razpet

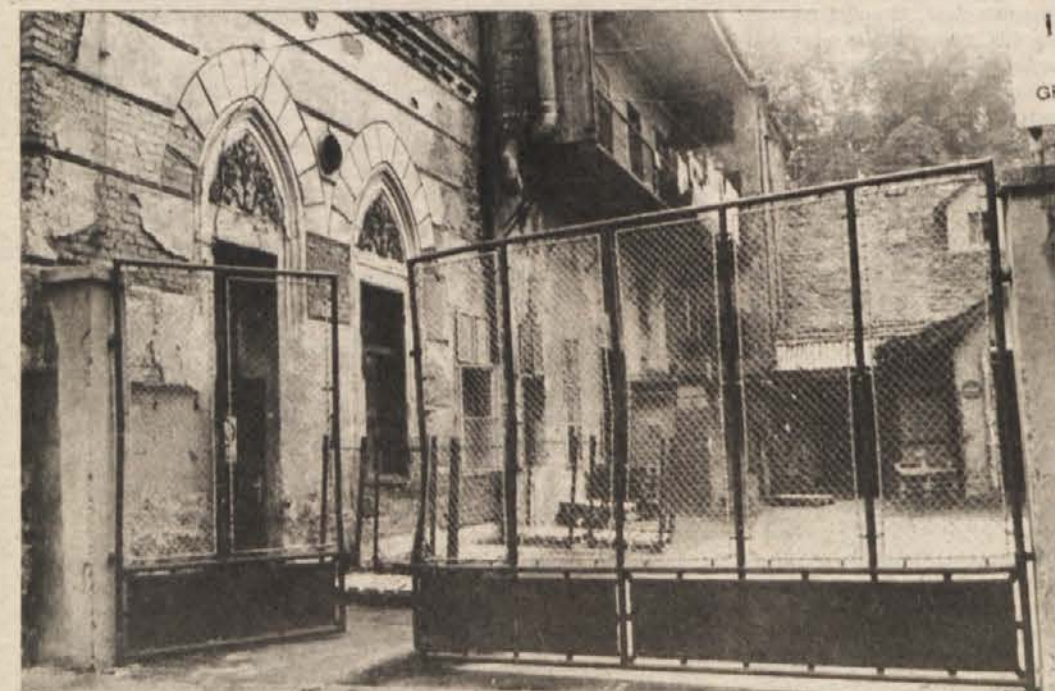

foto: Boris Vugrinec

MI O VRABCU, TA PA NAM S STREHE OSLE KAŽE

Tako, dočakali smo spremembo zakona o vojaški obveznosti. HRUP okrog civilnega služenja vojaškega roka je rodil sadove.

Pred dobrima dvema letoma je Koordinacijski odbor za SLO in DS pri Konferenci SZDL Jugoslavije predložil predstaviteljsko konferenco naslednji sklep: »Uspostavljanje za obrambo in služenje vojaškega roka v JLA je ustanovna in zakonska obveznost vseh psihofizično zdravih in sposobnih mladih ljudi. Kakršnekoli izjeme bi pomenile grobo kršenje ustavne enakosti delovnih ljudi in občanov, načela socialistične morale in zasnove SLO, ki določajo, da se morajo vse človeške in materialne zmogljivosti vključiti v obrambo svobode, samostojnosti, ozemeljske enotnosti in z ustavo določene ureditve SFRJ. Zato pobudo o uvedbi takomenovanega civilnega služenja vojaškega roka zavracamo kot nesprejemljivo. Vojaška obveznost je splošna, ustava in zakoni pa ne dovoljujejo, DA BI PRI OPRAVLJANJU TE DOLŽNOSTI DELALI KAKRŠNEKOLI RAZLIKE. V skladu z odlokom pristojnih organov v federaciji z dne 11. decembra 1985 lahko ljudje, ki so že prestali kazen, ker iz verskih razlogov niso hoteli prijeti za orožje (jehove priče, adventisti in nazarenci), pri ponovnem pozivu v JLA opravljajo dolžnosti, kjer jim ni treba nositi orožja. Ker ta odlok že uresničujemo, pa je PREDLOG, naj bi ukiniteli ponovitev kazni za te vojne obveznike.

BREZPREDMETEN (podčrtala A. N.). Koordinacijski odbor (in predsedstvo konference SZDL) meni, da je s tem KONČANA RAZPRAVA O TEH VPRAŠANJIH. (Delo, 16. 1. 1987)

Ta brezpredmetnost je danes predmet spremembe zakona o vojaški obveznosti, ki dovoljuje »razlike pri opravljanju te dolžnosti«. Te razlike kot SAD, so sicer grenke in kisle, vendar je gošpa država s tem vseeno priznala nekaj: da je resnica, ki nam jo je prodajala pred dvema letoma kot ZADNJO, le resnica izpred dveh let in ne zadnja in edina.

Ali je torej dejstvo vsaj nekaj, s čimer ji lahko mahamo pred nosom, in sicer, da nadaljevanje hrupa ni BREZPREDMETNO?

MALO HRUPA: V svoji diplomski nalogi (ki je v nastajanju) z naslovom »Prostovoljno delo in civilna služba« skušam odgovoriti na vprašanje: Ali bi oporečniki lahko delali kot prostovoljni sodelavci v institucijah, kot so zavodi, bolnišnice, ipd.? Obiskala sem vse te institucije na področju Maribora in z intervjuji in vprašalniki dobila naslednje rezultate:

- 1) V intervjuju je sodelovalo 21 oseb. Njihove vloge v instituciji so:
- direktor: 10
  - socialni delavec: 5
  - organizator prostovoljnega dela: 3
  - mentor prostovoljnega dela: 2
  - psiholog: 1

Od teh je 7 moških in 14 žensk.

2) Po Likertovi metodi ocenjevanja lestvice stališč sem le-te ocenila s točkami od 0 do 18 in jih razdelila:

- 0—6: negativno stališče
- 7—12: neopredeljeno stališče
- 13—18: pozitivno stališče

REZULTATI: TOČKE	f	%
9	2	9,52
10	2	9,52
11	1	4,76
12	2	9,52
13	1	4,76
15	3	14,28
16	2	9,52
17	2	9,52
18	6	28,60
	21	100,00 %

Kot vidimo iz tabele, ima kar 66,68 % intervjuvancev pozitivno stališče do civilne službe, kar pomeni, da sprejemajo civilno služenje vojaškega roka kot znak demokratične in tolerantne družbe, ravnanje po vesti pa kot sestavni del zdrave in zrele osebnosti ter se strinjajo, da bi bila uvedba civilne službe v Jugoslaviji nujno potrebna.

3) Pomembni so odgovori, ki sem jih dobila na vprašanje: Kaj bi za institucijo pomenilo, da bi imela določen čas na razpolago takega »prostovoljca«?

V skoraj vseh institucijah zavodskega tipa (tam, kjer ljudje bivajo daljši ali krajši čas — od domov za otroke do bolnišnice) bi tega človeka sprejeli z odprtimi rokami. Povsod jim primanj-

kuje ljudi. Zaposliti jih ne morejo zaradi znanih družbenih problemov. Iz odgovorov se je izkristaliziralo približno takšno prevladujoče stališče: s priznanjem ugovora vesti in uvedbo civilne službe bi naredili trikratno korist: ljudem bi omogočili ravnati po lastni vesti, institucije bi dobile ljudi, ki jih potrebujejo, družba pa zanje nima denarja, zaradi narave stvari bi bili to vedno novi ljudje z novimi močmi, ki bi v institucijo prinesli nov veter.

4) Še pomembnejše je to, da bi v skoraj vseh institucijah oporečnika lahko sprejeli »tako«, to pomeni brez večjih priprav in problemov. Paleta DEL, ki se ponujajo, je naslednja:

- razna hišna dela
- pomoč vzgojiteljem v

vzgojnih skupinah

— glede na znanje: — vodnje interesnih dejavnosti

— dela v zvezi s poklicno izobrazbo

— posebno področje je bolnišnica — v njej bi lahko zaposlili od 50 do 100 oporečnikov kot bolničarje, opravljali bi lahko razna dela v laboratoriju ali dela pri vzdrževanju ustanove, kot informatorji... To je osnovni oris, ki pokaže, da v mariborskih občinah »najbrž« ni (v eni generaciji) toliko oporečnikov, kot bi jih lahko zaposlili samo v bolnišnici.

In kako danes preživljajo svoje oporečništvo ti močje, ki bi ob vseh finančnih težavah zdravstva in socialnega skrbstva lahko prispevali vsaj delček k izboljšanju položaja teh dveh družbenih dejavnosti in predvsem k izboljšanju kakovosti in počlovečenju dela v teh institucijah? V ZAPORIH, kjer so družbi samo v breme (v začetku leta je en obsojenec stal družbo 150.000—200.000 dinarjev NA DAN), osebnostno in družbeno diskreditirani in označeni. JUTRI bodo, kljub mnenju predstavnika Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo, Staneta Broveta »da gre za povprečno samo kakih 20 takšnih (oporečnikov iz verskih razlogov — pripomba A. N.) primerov na leto... in da novo določilo ne bo ogrozilo pripravljenosti naše JLA« (Večer, 21. 4. 89) »oprosčeni nošenja orožja« — toda vse ostalo jim OSTANE — dati vojaško prisego in podrežati se vojaški hierarhiji. Pa ne samo »— za NAGRADO bodo »lahko« vojaški rok služili dvakrat dlje kot ostali. Da, zares prav medvedja usluga.

In če na koncu razmišljam samo skozi dinar (prav vseeno, skozi katero luknjo, že tako jih ima preveč), ni potrebno posebej razmišljati, koliko bi družbi prispevalo tistih »dvajset oporečnikov na leto, ki ne ogrožajo obrambne sposobnosti JLA«. Če »ne drugega«, bi lahko družba tistih 20 oseb x 200.000 din x 365 dni x 4, 5, 6 let dinarjev koristno vložila v kakšno delovno mesto v zdravstveni ali socialno-skrbstveni dejavnosti.

Nada Antauer

foto: Dora Gjerkes

ZA SINDIKALNI SINDIKAT

V sindikalnem poročevalcu 17. februarja 1989 so izšle »Teze o prenovi sindikata«, ki jih je sprejelo predsedstvo RS ZSS. Branko Žnuderl jih ocenjuje kot novo finto, s katero naša oblast nateguje ljudstvo. V poduk in opozorilo ter kot prispevek k snovanju pluralnega sindikalnega prostora ponuja 11 antitez za prenavo sindikata.

1. Teze za prenavo sindikata so napisane formalistično, govorijo predvsem samo KAJ, ne poskušajo pa odgovoriti na praktično in akcijsko vprašanje KAKO. Udejanjanje sprememb, ki izhajajo iz tez, pa je oteženo tudi zato, ker je v tezah mnogo vsebine, ki je odveč, ki »dekoncentrira«, zamageljuje, ki je skratka balast. Zraven tega so tukaj postavljene teze v dobrih meri med seboj in notranje nekonkistentne.

2. V tezah ni resne kritike dosedanje sindikalne prakse v najbistvenejših točkah — v tem smislu teze poskušajo dograjevati nekaj, s čimer bi sindikat moral kritično in odločno prenehati. Prenova res pomeni predvsem dograjevanje, pomeni pa tudi kritiko in rušenje tistega, kar je negativno, da bi lahko bila prenova trdna — v primeru ZSS na žalost pretekla praksa ne ponuja veliko pozitivnega, zato bi teze na tej točki morale iti bistveno dlje.

3. Med cilji, ki si jih teze zastavljajo, se pojavlja tudi naslednja formulacija: »* delavec — upravljalec družbenega kapitala in nosilec politične oblasti, ne pa državne, tehnobirokratske in politične strukture«. Snovalci tez pozabljajo, da je delavec kot »upravljalec in nosilec« že do sedaj bil opredeljen v ustavi — poskušajo nam »prodati« tezo, da je za kolaps družbe, ki ga doživljamo, krivo predvsem to, da »samoupravljanje ni zaživelo« in da so »državne, tehnobirokratske in politične strukture« izrabile funkcionalno abstinenco samoupravljanja. Skratka — sistem (samoupravljanje in vse ostalo) je v redu, le izvajanje je slabo, oz. še vedno obstajajo sile, ki si prilasčajo oblast itd.

Resnica je najbrž drugačna, če pristanemo na podmeno, da se bomo borili zato, da bodo delavci RESNIČNO upravljalci z družbenim kapitalom in nosilci politične oblasti (uresničenje le-tega bo s svetlimi črkami zabeleženo v zgodovini?!), potem ne potrebujejo sindikata — mirno bi lahko rekli: »Borili se bomo za to, da delavci zares pridejo na oblast itd. — sindikat ho tako ali tako prej ali slej nepotreben!« Snovalci tez se morajo na te točki odločiti, ali kanijo »delati« sindikat ali ne. Zraven tega se vedno bolj kaže, da je projekt »popolnega samoupravljanja« iluzoren, neuresničljiv, kar so oblastniki, ki so ga glorificirali, tudi vedeli — kot tak se kaže kot zelo perfidna oblika kontrole nad ljudmi. Zato najbrž ne bo res, da so si razne strukture prisvojile oblast, zato ker samoupravljanje ni zaživelo, ampak bo bolj res, da samoupravljanje ni moglo zaživeti — samoupravljanje »je zaživelo« le tako, kot je lahko, in je kot tako (MOGOČILO IN OMOGOČALO prisvajanje oblasti, ki smo mu priča).

V odnosu med sindikalizmom in samoupravljanjem se skriva bistven razmislek, ki — če smo dosledni — pokaže, da si prej omenjena družbena pojava nista kompatibilna, oz. da se izključujeta. Polno zaži-

11 ANTITEZ ZA PRENOVO SINDIKATA

veto samoupravljanje (v neki družbi v neki svetli prihodnosti?!) ne potrebuje sindikalizma — delujoč sindikalizem pa prenese največ participacijo (soudeležbo) delavcev pri odločanju. V tem smislu je še zmeraj prisotna »miselna nekritičnost« do samoupravljanja, ki se zelo jasno kaže tudi pri snovalcih tez, bistvena blokada za udejanjanje sindikalizma.

4. Nadalje v tezah piše tudi naslednje: »Zavzemamo se za takšen socializem, ki bo gospodarsko učinkovit in socialno uspešen, ki bo spodbujal ustvarjalno inovativno delo posameznikov in skupnosti, ki bo nadalje razvijal civilizacijske, znanstveno-tehnološke, informacijske, gospodarske, politične in kulturne dosežke in ki bo uveljavljal idejo socializma.«

Pri tem spevu pobožnih želja je potrebno jasno in direktno povedati, da socialistični projekt ŠE NIKJER ni uspel sprodcirati rezultatov, ki so zgoraj navedeni, in da se lahko upravljeno vprašamo, ali mu to lahko sploh uspe. Režimskost snovalcev tez je zelo transparentna tudi na tej točki — kljub poraznim ekonomskim, socialnim, kulturnim, civilizacijskim, znanstveno-tehničnim idr. rezultatom našega sistema, v tezah ni zaslediti trohice kritičnosti in tiste opozicijske poze, ki bi bila edino razumljiva.

5. Teze se na več mestih zavzemajo za najrazličnejši pluralizem, a z zelo zanimivo omejitvijo — so proti razvijanju strankarskega sistema.

Skratka, zavzemajo se za nestranski pluralizem, torej za to, kar smo imeli že dosedaj. Za tako odločitev ne ponujajo argumentov, kar pa ne preseneča. Najprej zato, ker je več kot nelogično govoriti o pluralizmu političnih interesov, pri tem pa izključiti stranke kot eno od oblik njihovega organiziranja. Nadalje pa tudi zato, ker snovalci tez niso razčistili z odnosom med sindikalnim in političnim. Na eni strani se zavzemajo za klasični sindikalizem, zaščitno funkcijo, pogajalstvo, na drugi strani pa definirajo sindikat kot politično organizacijo.

Že do sedaj pa se je pokazalo, da sindikat zelo težko združi v sebi obe funkciji in ju tudi uresniči. Sindikalizem in politično delovanje sta zelo različni sferi: po ciljih, sredstvih in metodah. V tem smislu je političnost, ki jo snovalci tez ohranjajo, ena od blokad, ki preprečuje, da bi sindikat res lahko uresničil svojo osnovno funkcijo.

6. V tezah je zapisano tudi to, da se bodo zavzemali za pluralizem sindikalnih interesov in tudi sindikalnega organiziranja. Za prvo so se v ZS zavzemali že dosedaj, drugo (plur. organiziranja) pa bi lahko bila, če jo razumemo neposredno, pomembna novost.

A žal vodstvo ZS pluralizma sindikalnega organiziranja ne razume tako, kot izhaja iz mednarodnih norm, ki jih je podpisala tudi SFRJ: so obstoj več neodvisnih sindikalnih organizacij, neomejena možnost ustanavljanja novih sindikatov.

ZS za enkrat še ne misli odstopiti s svoje monopolne, monistične pozicije. Pluralizem sindikalnega organiziranja je (?) pripravljen prenašati zgolj znotraj svoje organizacije — v tem smislu ta teza ne prinaša ničesar novega. Dosedanje oblike »plurificacije« znotraj ZS (sindikati dejavnosti) niso mogle zaživeti, ker so postavljene v drugi plan — glavni organizacijski principi v ZS (dohodkovni: vsi delavci DO, TOZD = ena osnovna organizacija ZS, više pa teritorialni: občina, republika), onemogočajo tako na temeljni ravni, v tovarnah, kakor tudi višje, oblikovanje, izražanje in uresničevanje raznovrstnih in kontradiktornih interesov posameznih skupin delavcev.

Na točki raznovrstnosti organiziranja, kjer bi lahko dosegli določeno »prenovo«, so teze popolnoma neinovativne, celo nazadnjaške.

7. Teze se zavzemajo za tržno ekonomijo (kdo pa se ne?), pri tem pa postavljajo naslednji konstrukt: potrebno je sicer uveljavljati raznovrstnost lastnin, podjetništvo, konkurenčnost itd., vendar ob prevladujoči poziciji družbene lastnine in samoupravljanja, ki bi zagotavljali takšne družbenoekonomske odnose, ki bi zagotavljali boljši gospodarski in socialni položaj delavcev.

Več kot jasno je, da je ta konstrukt veljal že do sedaj — rezultate le-tega pa vsi skupaj živimo. Tudi tukaj vidimo popolno odsotnost kritičnosti do obstoječega — predvsem pa do samoupravljanja in družbene lastnine, ki sta kot taka precej nekompatibilna s tržnim gospodarstvom, pravzaprav sta bliže dogovornemu.

8. Cena delovne sile je v tezah zajeta, a v primerjavi z ostalimi »pozicijami« ZS (politična, vključenost v oblastno strukturo, itd.) premalo in precej nedosledno.

Prvič moti to, da se ne pove jasno in glasno, da se bo cena delovne sile oblikovala na trgu — tako da tudi ni vključena pomembna vloga sindikata kot faktorja, ki permanentno viša ceno delovne sile. Drugič, snovalci so sicer zapisali, da naj bi se sindikat boril za večje plače, nevzdržna pa je operacionalizacija: kot bistvena postavka se tako pojavlja najnižji in zajamčeni osebni dohodek s poudarkom na sprotnem spremljanju inflacijskih gibanj. S tako operacionalizacijo se pristaja na kratkoročno ohranjanje cene delovne sile na nekem (zdej nizkem) nivoju, kar dolgoročno pomeni katastrofalno nazadovanje in priznavanje inflacije na nekritičen način. Tretjič moti to, da snovalci temeljijo teze na gornjih najnižjih postavkah, namesto da bi jim bila glavna postavka kvaliteta življenja, njeno višanje, boj za priznavanje vedno širših stroškov delovne sile itd. Četrtič in nazadnje: zdej oblikovana najnižji in zajamčeni OD veljata za vse delavce enotno, kar je nevzdržno in sili k uravnolovki; sedaj izračunana višina pomeni ekonomski propad delavca, toliko bolj, ker gospodarski management tako izračunano ceno delovne sile tudi vstavlja v svoje kalkulacije.

9. Teze ne ponujajo novosti, predvsem operacionaliziranih, kako v sedanjih, še manj pa, kako v spremenjenih (tržnih) pogojih, ki se nam najbrž bližajo, konstituirati sindikat, da bo sposoben vplivati na odločitve. Sindikata še vedno, kljub srmežljivim nasprotnim polkusom, ne postavljajo na njemu lasten teren in njemu lastno pozicijo — pozicija sindikata ne more biti del oblastne strukture, sploh politične, ampak mora biti definirana kot odnos, razmerje, pozicija do vseh ostalih (države, politične strukture, ekonomskega managementa, ...).

10. Pogajalstvo in partnerstvo sindikata, ki je omenjeno v tezah, je nedorečeno. Zato, ker ni primerne partnerja in pogajalca v ekonomski sferi, ki je za sindikalizem domovinska.

Pristajanje na to, da se bo sindikat pogajal prvenstveno s političnimi organi, pa nujno sili sindikat v politično sfero, v kateri bo le težko uspešen.

11. Na koncu si postavimo bistveno vprašanje v zvezi s tezami za prenavo sindikata: ali gre snovalcem tez (RS ZSS) samo za to, da se o prenavi in o tezah govori in piše, ali pa jim gre zares za spremembo.

Iz vsega zapisanega se ponuja odgovor: sprememb ne bo, vsaj takšnih ne, ki bi bistveno posegle v dosedanje sindikalno prakso. V tem smislu so teze za prenavo sindikata še ena finta, s katero naša oblast nateguje ljudstvo.

Branko Žnuderl

Študentski parlament na mariborski univerzi končno dobiva svojo podobo. Družbene razmere in nezavidljiv položaj študentov, ki so praviloma sredstvo za obračunavanje, narekujejo oblikovanje odprtega in svobodnega prostora, v katerem bomo študentje, sedaj neme priče in mehanski potrošniki, dobili možnost ...

Možnost iziti iz večne podrejenosti »višjim« intereso, možnost uveljavljati iniciative in zahteve, možnost kontrole in vpliva na naše predstavnike.

Ne ustvarjamo zapovedane in vnaprej določene organizacijsko »trdne« in idealizirano nedosegljive tvorbe; omogočamo pa posamezniku, da idealizirano nedosegljive tvorbe; omogočamo pa posamezniku, da izrazi svoje interese ter se zavzame in nadzira njihovo izvrševanje na za to kompetentnem prostoru.

Parlament ustanovljamo tudi zato, ker smo prepričani, da družba, ki ji je odvzeta možnost neposrednega vpliva vseh zainteresiranih na reševanje vitalnih vprašanj, obenem s prepovedjo avtonomnega organiziranja in možnosti dostopa do mest odločanja, predstavlja družbo neomejene moči obračunavanja z drugače mislečimi. Predstavlja idealno organizacijo za totalitarizme vseh vrst in navsezadnje za neomejeni državni terorizem. In študentje smo del te družbe. Takšna pa ni naša vizija in ne naš program!

Zato oblikujemo organizacijo avtonomnega značaja, katere ključni del bo prav parlament. Zveza študentov, ki temelji na svobodnem združevanju interesov na univerzi in njihovem participiranju, na uporabi neposrednih oblik odločanja in preverjanja mnenj študen-

tov ter na konkurenčnosti konceptov in neposrednih volitvah.

Ob vnaprejšnji predanosti in apatičnosti smo vsi le najboljše podložniki!

1. ŠTUDENTSKI PARLAMENT je osnova nove parlamentarne organiziranosti. Je programsko in vsebinsko samostojni člen UK ZSMS oz. njenega pravnega naslednika — študentske organizacije ZŠ (zveze študentov).

2. Študentski parlament je neodvisen in avtonomen, svojo vsebino prilagaja interesom študentov. Sklepi študentskega parlamenta zavezujejo vse študentske organe in delegacije, parlament pa jih lahko posreduje kamorkoli na univerzo ali zunaj nje.

TEMELJNA NAČELA ŠTUDENTSKEGA PARLAMENTA

3. Organiziran je odprto, izražanje iniciativ, pobud in predlogov pa je omogočeno vsakemu študentu UM neposredno in po lastnih interesih ali kot predstavniku (poslancu) oblikovane interesne skupine.

4. Delovanje parlamenta je samostojno. Po potrebi formira svoje organe (za nadziranje izvrševanja sklepov, za obveščanje študentov, sklicevanje in vodenje saj idr.). Aktivnost parlamenta je odraz iniciativ in želja zainteresiranega dela študentske populacije. Namen parlamenta je preseči dušitev delovanja zainteresi-

ranega dela študentov s strani molčeče večine, cilj parlamentarnega organiziranja pa je uvedba neposredne demokracije, zavzemanje za evropsko usmerjeno univerzo, za njeno avtonomijo. Pomeni uvedbo novega načina odločanja brez formalizmov in z upoštevanjem študentske besede.

5. Parlament nima zapovedane oblike organiziranja in ne vnaprej določene smeri delovanja. Organiziranje in dogovarjanje v parlamentu je svobodno, javno in konkurenčno. Ne želimo amorfne tvorbe ali oblike brez vsebine, nočemo za real-

nost nedosegljive absolutnosti. Parlament ponuja povsem odprto in preprosto raven uporabe za vsakogar, ki želi iziti iz molčeče mase, zato ker ima interes, idejo in budost.

Študentski parlament bo ustanovljen 16. maja. Vabljeni!

DELOVNA SKUPINA ZA OBLIKOVANJE ŠTUDENTSKEGA PARLAMENTA PRI PREDSEDSTVU UK ZSMS
zanjo Dejan Murko

ANTI-PROHIBICIONISTI V BUDIMPEŠTI

Na 35. kongresu Transnacionalne radikalne stranke za železno zavezništvo v Budimpešti je bilo več referatov posvečenih najdaljši vojni tega stoletja — vojni proti drogami, ki naj bi po besedah Marca Pannella, legendarnega voditelja stranke, bila že izgubljena. Multinacionalne mafijske družbe se vedno bolj razcvetajo, imajo »državne« dimenzije in finančne bilance. Z narkodolarji zasipajo banke. Nasilje, AIDS, korupcija in socialna degradacija pustošijo mesta po vsem svetu. Širjenje drog se ne ustavlja niti pred osnovnimi šolami, tudi osemletni šolarčki so preproda-

jalci heroina, cracka, ... V industrijskih državah so tri četrtine političnih in sodnih proračunov namenjene vojni proti drogami. Odgovornost za to tragedijo naše epohe ni v drogi, temveč jo lahko naprtno popolnoma zgrešeni mednarodni politiki prohibicionizma in represije. Pretenzije države in mednarodnih organizacij (OZN), da dominirajo pri kreiranju prohibicionistične politike, da prepovedo in kaznujejo uživanje drog, so povzročile, da je ilegalna trgovina z drogo orožje, ki je uperjeno proti vsemu planetu. Ker imajo trgovci na razpolago skoraj neomejena sredstva,

korupirajo funkcionarje, širijo nasilje in terorizem. Vsota 500 milijard dolarjev se vsako leto zbere na računih mafijskih organizacij. Dveletni profit mafije bi zadoščal, da se izplačajo dolгови nerazvitih držav, ki trenutno znašajo 1000 milijard dolarjev. Število odvisnih od trdih drog se povečuje iz leta v leto, vsak novinec je prisiljen, če hoče plačati svoj dnevni dohod, postati »trgovski potnik s heroinom«, ali da krađe, da ubija, da se prostituira. V svetu je že 80% vsega kriminala povezanega z drogi. Vsako leto so milijoni nedolžnih ljudi žrtve nasilja, ki ne pripada

naravi droge, niti naravi narkomana, ampak nenasitni potrebi po denarju za nabavo droge, povzročeni z nečloveškimi in norimi prohibicionističnimi zakoni. Prohibicionizem, ki izgublja vojno z mafijo, je postal smrtna nevarnost za življenje posameznika, za svobodo, za mir in pravno državo. Rešitev obstaja le v normalizaciji svetovne politike v zvezi z drogi ter v legalizaciji drog. Iz teh razlogov je tudi Radikalna transnacionalna stranka sprožila antiprohibicionistično pobudo, kot enega od osnovnih ciljev njenega političnega delovanja.

V Budimpešti smo se slovenski in jugoslovanski radikali in antiprohibicionisti pogovarjali o reševanju problematike narkomanije s poljskimi in madžarskimi predstavniki, sklenili smo, da si bomo izmenjevali vse informacije v zvezi z drogi.

O sodelovanju smo se dogovorili tudi s predsednikom CO. R. A. (združenja radikalnih antiprohibicionistov iz Italije), Luigiem del Gattom, ki nas je povabil junija v Rim, kjer naj bi sodelovali na manifestaciji pred parlamentom v zvezi z izvedbo referendumu o legalizaciji marihuane, ki

naj bi ga v Italiji izvedli še letos. Pogovarjali smo se tudi z razvito Ciciolino, bila je prijetno presenečena, ko smo ji povedali, da v Mariboru obstaja Antiprohibicionistična zveza Slovenije. Rekla je, da se tudi sama zavzema za legalizacijo drog ter podpisala našo petico. Upam, da jo bom konkretnje srečal tudi v Rimu.

Za AZS

Slavc Gorjup

REVOLUCIONARNA LJUDSKA PIROTEHNIKA — KRATKI KURZ (5. del)

BRIZANTNI EKSPLOZIVI

Prvo ligo pirotehnike predstavljajo brizantni eksplozivi. Brez ustrezne uporabe le-teh si je skoraj nemogoče predstavljati uspešno revolucijo, pa tudi akcije omejenega obsega (npr. spodkopavanje kontrarevolucionarne oblasti in njenih institucij z rušenjem komunikacijskih, reprezentativnih, infrastrukturnih, proizvodnih ipd. objektov, atentati idr. oblike individualnih ali kolektivnih likvidacij žive sile).

NG,

(tri)nitroglicerol, (tri)nitroglicerol, pokalno olje, je eden najstarejših znanih brizantnih eksplozivov. Delo z njim je prineslo slavo in bogastvo švedskemu kemiku Alfredu Nobelu, po katerem se še zdaj imenuje slavna nagrada za znanstvene in literarne dosežke, da o miru sploh ne govorimo (sklep: napredek, kultura in mir so posledica ukvarjanja z NG). Kemično je NG dokaj podoben maščobam, saj je ester glicerina (trivalentnega alkohola), le da so maščobne kisline v njem nadomeščene z dušikovo (soliterno). Ergo: narediti ga je mogoče tako, da s postopkom substitucije nadomestimo maščobnokislinski del poljubne maščobe z nitro skupino iz dušikove kisline — a če niste samomorilec, vam ta način odsvetujem.

Priporočljiv je naslednji postopek:

— V široko laboratorijsko posodo (stekleno ali porcelanasto) damo 1 del koncentrirane dušikove kisline. Posodo položimo v le-

deno kopel, da se kislina ohladi na kakih 15 do 18 stopinj Celzija.

— Počasi in previdno dodamo 3 dele koncentrirane žveplove kisline (celotne zmesi naj ne bo več kot pol deci). V ledeno kopel dodamo več ledu in merimo temperaturo zmesi v posodi, dokler se ne shladi na cca 10° C.

— S kapalko dodajamo glicerol, dokler ne prekrje celotne površine. Pri tem se sprošča toplota in stvar lahko postane hudičevo nevarna, če temperatura preseže 30° C. Če se temperatura tej točki približa, previdno zlijimo vsebino posode direktno v ledeno kopel, kajti tako bomo preprečili eksplozijo. A ponavadi se to ne zgodi, saj ledena kopel štiti pred pregrevanjem. Prvih 10 minut po dodanju glicerina zmes previdno mešamo s stekleno ali porcelanasto paličico. NG se bo formiral na površini kot oljni madež.

— Celotno vsebino premestimo v drugo posodo, napolnjeno s hladno vodo. Delajmo previdno! NG bo sedel na dno, tako da lahko večino raztopine kislin enostavno odlijemo.

— S kapalko posesamo NG in ga previdno stisnemo v raztopino sode bikarbone (2%). To nekajkrat ponovimo (s plavim lakmusom preverimo, ali je zmes nevtralna). S pomočjo kapalke prenesemo NG v primerno stekleničko (ta naj bo kar se da polna in dobro zaprta, shranimo pa jo na čim bolj hladnem mestu, najbolje v zmrzovalniku).

NG je povzročal velike težave že Nobelu, saj je ekstremno občutljiv na temperaturo in mehani-

čne dražljaje, npr. tresenje. Kapljica NG, ki pade na tla s kakega metra, počí (enako se zgodi tudi z večjo količino, a takrat ponavadi ni preživelih očividcev). Zaradi tega so težave predvsem pri skladiščenju in transportu. Ekstremno nizka temperatura nevarnost sicer zmanjša, a njeno stalno vzdrževanje je predvsem pri transportu zahtevno in drago, za ljudske revolucionarje pa tudi tehnično težko izvedljivo. Že Nobel pa je našel tudi rešitev, ki zadovoljivo združuje eksplozivno moč NG in relativno stabilnost, ki zagotavlja praktično uporabnost tudi ljudem brez samomorilskih pretenzij. Imenoval jo je

DINAMIT

Primitivna verzija dinamita je mivka, prepojena z NG, če del ali vso mivko zamenjamo s soljo, dobimo primitivno verzijo jamskega dinamita (jamski eksplozivi ob razmeroma veliki brzanci razvijajo razmeroma nizko temperaturo pri eksploziji in s tem zmanjšujejo možnost požara, vžiga jamskega plina ipd.). Nekaj konkretnjših receptov za dinamit: 1.: 32% NG, 28% natrijevega nitrata, 10% lesne moke, 29% amonijevega oksalata, 1% strelnega bombaža (gl. prejšnje poglavje, kjer je govora o brezdimnem smodniku); 2.: 24% NG, 9% solitra, 56% natrijevega nitrata, 9% lesne moke, 2% amonijevega oksalata; 3.: 35% NG, 45% solitra, 6% lesne moke, 2,5% strelnega bombaža, 5,5% vazelina, 6% oglja v prahu; 4.: 25% NG, 26% solitra, 34% lesne

moke, 5% barijevega nitrata, 10% škroba; 5.: 57% NG, 19% solitra, 9% lesne moke, 12% amonijevega oksalata, 3% strelnega bombaža; 6.: 18% NG, 70% natrijevega nitrata, 5% lesne moke, 5% kalijevega klorida, 2% krede; 7.: 26% NG, 40% lesne moke, 32% barijevega nitrata, 2% natrijevega karbonata; 8.: 44% NG, 12% lesne moke, 44% anhidrida natrijevega sulfata; 9.: 24% NG, 32% solitra, 34% lesne moke, 10% amonijevega oksalata; 10.: 26% NG, 33% solitra, 41% lesne moke; 11.: 15% NG, 63% natrijevega nitrata, 21% lesne moke, 1% natrijevega karbonata; 12.: 35% NG, 37% natrijevega nitrata, 27% lesne moke, 1% amonijevega oksalata; 13.: 32% NG, 27% sode, 10% lesne moke, 30% amonijevega oksalata, 1% strelnega bombaža; 14.: 33% NG, 10% lesne moke, 29% amonijevega oksalata, 1% strelnega bombaža, 27% kalijevega perklorida; 15.: 40% NG, 45% natrijevega nitrata, 15% lesne moke; 16.: 47% NG, 50% škroba, 3% strelnega bombaža; 17.: 30% NG, 22% natrijevega nitrata, 41% lesne moke, 7% kalijevega klorida; 18.: 50% NG, 32,5% natrijevega nitrata, 17% lesne moke, 0,5% amonijevega oksalata; 19.: 23% NG, 27,5% solitra, 37% lesnem moke, 8% amonijevega oksalata, 4% barijevega nitrata, 0,5% kalcijevega karbonata. Dinamit ponavadi polnimo v cevke iz poviščenega papirja ali kartona oz. v kako drugo primerno embalažo.

Razmeroma poceni in učinkovite eksplozive dobimo z mešanjem oz. kemijskimi reakcijami na

bazi amonijevega nitrata, ki je sam po sebi dokaj nestabilna substanca bele barve, ponavadi v obliki kristalov (pridobivanje raztopine je skrajno enostavno: amonijevemu lugu dodamo dušikovo kislino, amonijev nitrat pa je sol, ki pri tem nastane). Zanimiv eksploziv, ki je dokaj stabilen, eksplozivna pa pod vplivom odprtega ognja in pri temperaturi nad 100° C, je

NITROKLORID.

Pridobimo ga tako, da v posodo damo raztopino amonijevega nitrata, v drugo posodo, ki naj se prejšnji prilaga, pa klor. Posodo s klorom poveznemo preko tiste z raztopino, ki jo ogrevamo. Površina raztopine bo postala oljnata, nato pa se bo v obliki drobnih kapljic sesedla na dno. Ko se vse skupaj ohladi, previdno odlijemo ostanek raztopine, usedlino pa uporabimo za revolucionarno akcijo.

KOMPOZITNI EKSPLOZIVI Z AMONIJEVIM NITRATOM

so poceni in učinkoviti. Poskusiti velja z enim od sledečih receptov: 1.: 60% amonijevega nitrata (v nadaljevanju AN), 30% solitra, 3% žvepla v prahu, 4% oglja v prahu, 4% lesne moke; 2.: 59% AN, 10% lesne moke, 10% NG, 20% kuhinjske soli, 1% magnezijevega karbonata; 3.: 88% AN, 12% oglja v prahu; 4.: 94% AN, 2% soli; 6.: 70% AN, 9% amonijevega sulfata, 6% NG, 7% barijevega sulfata, 8% dekstrina; 7.: 68% AN, 8% lesne moke, 9% NG, 15% kalijevega klorida; 8.: 73% AN, 19% barijevega nitrata, 8% škroba; 9.: 63% AN, 2% žvepla, 18% oglja, 8% amonijevega sulfata, 1% vode; 8% bakrovega sulfa-

ta; 10.: 85% AN, 4% oglja, 16% aluminija v prahu; 12.: 34% AN, 34% solitra, 17% TNT, 15% amonijevega klorida; 13.: 75% AN, 25% aluminija v prahu; 14.: 64% AN, 15% TNT, 21% soli; 15.: 35% AN, 33% solitra, 12% TNT, 20% amonijevega klorida; 16.: 92% AN, 2% kalijevega bikromata, 6% naftalina; 17.: 65% AN, 15% TNT, 5% soli, 15% kalijevega klorida; 18.: 76% AN, 2% lesne moke, 16% TNT, 6% kalijevega perklorida; 19.: 80% AN, 10% lesne moke, 10% NG; 20.: 65% AN, 2% žvepla, 20% oglja, 9% škroba, 3% parafina, 1% vode; 21.: 88% AN, 12% dinitronaftalina; 22.: 89% AN, 6% amonijevega sulfata, 5% anilino-vega hidroklorida; 23.: 65% AN, 5% TNT, 20% soli, po 5% pšenične in ržene moke; 24.: 70% AN, 20% oglja, po 5% cinka in aluminija v prahu; 25.: 80% AN, 20% tetra; 26.: 38% AN, 35% solitra, 10% amonijevega oksalata, 5% žvepla, 12% oglja. Kot vidimo, lahko AN zmešamo s poceni substancami kot so sol, oglje, žveplo, moka ipd. v učinkoviti eksploziv, s pomočjo AN pa lahko učinkovito varčujemo pri uporabi dražjih eksplozivov, saj njih zmes z AN deluje dokaj učinkovito, je pa bistveno cenejša.

Tudi prva liga ima svoj vrh, in o vrhu bo govora v naslednjem poglavju tega kratkega kurza, kajti ukvarjal se bo s plastiscami, kot so TNT, tetril, pikrinova kislina in želatinozni, polželatinozni ter enostavnejši plastični eksplozivi — skratka s tistim, kar nam bo v revoluciji najbolj koristilo. Do takrat pa lep pozdrav!

Vaš dežurni pirotehnik
Jacks

RAZBURLJIVO
MOJSTRSTVO

Tisti, ki smo lanskoletni zgodnjeoletni nastop No Means No zamudili, po boljsem seznanjenju s ploščo Sex Mad in koncertnih posnetki, letošnjega koncerta nismo hoteli zamuditi. Ker pa je bilo veliko tudi tistih, ki so na lanskem koncertu bili in so No Means No hoteli videti še enkrat in ker je bil koncert v najmanjši ljubljanski dvorani, je ogromno tistih, ki jim ni uspelo kupiti kakšne od 220 prodanih vstopnic ali prikapljati skozi straniščno okno v prenatrpano dvorano, ostalo pred vrati.

No Means No so sloves koncertne atrakcije s sobotnim koncertom vsekakor upravičili, čeprav z novjšim glasbenim konceptom večkrat ne dosegajo tako razburljivih zvočnih prebojev, kot v tistih komadah, v katerih se mojstrsko poigravajo z dinamičnimi ritmičnimi preskoki, artikularnimi izbruhi adrenalina ali pa kratke, jedrate in enostavne hardcore fraze sprevačajo v skoraj jazzovsko zahtevno zvočenje. Novi No Means No igrajo daljše, bolj monotone komade z drugačnim glasbenim nabojem in v nekaterih elementih kokerirajo z metaliskimi elementarnimi prijemi ali z bazično rockovsko izpovednostjo kakšnih The Fall, vsekoli pa ohranjajo svoj specifičen način izraznega doziranja tiste minimalne dinamike, ki jo zaznamo v najbolj subtilnih zvočnih nihanjih.

Ogrodje nastopa seveda tvori jo starejši komadi, v katerih stimo predvsem nad izredno uigranostjo ritem sekcije bratov Wright, pri čemer bobnar po svojem skrajno učinkovitem in mojstrsko zastavljenem jazzovsko kreativnem bobnanju še posebej izstopa: z neumornim sinkopiranjem, s stalnimi tremolskimi okraski in z uporabljanjem cele vrste različnih ritmičnih osnov, se nam je predstavil kot eden najboljših rockovskih bobnarjev, poleg tega pa v nobenem trenutku obeh drugih članov tria ni pustil za sabo, ampak je s svojimi rafali prispeval le temeljni tretinjski delež k muziciranju tria.

Skratka: še zmeraj odlični koncertni No Means No so po bolj ortodoksno HC-jevsko zvečanem bisu obljubili, da se vidimo drugo leto.

Čeprav so bili No Means No pred prihodom k nam junija lani praktično neznani, pa ne moremo mimo dejstva, da bend iz kanadskega mesta Victoria na polotoku Vancouver blizu meje z ZDA, deluje že deset let! Brata Rob in John Wright sta bila na začetku edina člana No Means No, glasba pa *minimalistična odgovarjajoče*. sestavi benda — samo bas (Rob) in bobni (John). O njuni glasbeni preteklosti le na krakto — Rob je rad poslušal *psihadelijo*, *heavy metal* in potem prešel na *jazz*, dokler ni prvič slišal *Ramones*. Takrat se je vse začelo, njegov brat John pa je dobil dobro predznanje v *jazzovski skupini* na visoki šoli. Prva dva singla sta posnela kar v kleti, kjer sta vadila, ne da bi sploh kdaj nastopila v živo. Šele prvi LP z naslovom *Mama*, ki je izšel leta 1983, pripelje No Means No tudi na koncertne odre — zdaj kot trio — bendu se pridruži še kitarist Andy Kerr. To je postava, ki smo jo videli v Ljubljani.

Glasba skupine se je v vseh teh letih prav neverjetno razvijala. Precej *bazične rock komade* (na obeh singlih) so No Means No razširili na *navadno montažo basa, bobnov, vokala in nekaj nasnetih klaviatur in kitar na plošči Mama*. Šele leto 1985 in EP *You Kill Me* predstavi glasbo benda, kot jo poznamo danes. Osnove pa gre vsekakor iskati v preteklosti skupine oz. pri duu bas-bobni. Ne da se delati triakordne šuse s tema dvema instrumentoma, ne da bi ta stvar postala dolgočasna. *ZATO je nujno razvijati različne ritme, uveljavljati spremembe in dinamiko!*

S tem smo že pri bistvu glasbe No Means No, ki je omejenjena kvalitete ohranila in razvila tudi po prihodu kitare. Ravno z načinom uporabe tega instrumenta skupina doseže raven *originalnosti*, ki je ne srečamo ravno velikokrat. Od njih ni boljšega dokaza za dejstvo, da je za ostrino in energičnost komadov dovolj samo obstranska vloga kitare tega sicer brezpogojno prisotnega instrumenta v rocku. Medtem ko večina sodobnih rock, hardcore ali kakršnihkoli že bendov vztraja na potentnih kitarskih rifih, pa se kar naenkrat najdemo pred glasbo, ki omenjeno postavi skoraj na glavo oz. pokaže, kako se lahko in zna uporabljati kitara! Tako pet komadov na EP-ju *You Kill Me* (med njimi je tudi odlična priredba *Hendrixove Manic Depression*) predstavi No Means No kot bend, na katerega lahko še računamo.

Čakati pa je bilo treba vse do leta 1987, ko pri znani založbi *Alternative Tentacles* izide LP *Sex Mad*, s katerim je bend postal znan v svetovnem merilu. Mimo te plošče se ne da iti na hitro, prav tako komadov na njej ne moremo spraviti v en okvir. Če je zdaj *naboj adrenalina* ena značilnost No Means No, pa je druga že *neverjetna razdelanost in strukturiranost komadov*. To je dvojnost, ki najbolj bije v oči/ušesa na njihovi zadnji veliki plošči.

Premišljena vloga kitare je očitna — z bobni, basom in vokalom v glavnem naredijo vse, kitara le reže med plasti zvokov ostalih instrumentov in jih poudarja. Glasba na *Sex Mad* je eno najproduktivnejših nadaljevanj *hardcora*, tega hitrega *minimalističnega punka z ameriške celine*. Nadaljevanje s pomembno kvaliteto — *struktura* komada se je spremenila, postala je *bolj svobodna in niti najmanj podrejena vzorcu rif-refren-rif*. Ne gre ravno za *improvizacijo*, le za *dinamičen, razdelan in ne ravno predvidljiv potek glasbe*. No Means No pa ne samo, da so *mojstri glasbe*, so tudi *vodiči po blodnjah človeških odnosov*, ki se kažejo skozi njihova besedila (predvsem na ploščah *You Kill Me* in *Sex Mad*). Prava stran medčloveških odnosov, odtujenih, zvedenih na nasilje, laži, sprenevedanje in igranje je le odsev navidezno harmonije in radosti življenja. Labirinti človeških misli, zmanipularnost lastnih življenj, anonimni pritiski mas in hladni, predmetni odnosi med spoloma se stekajo v lažnivost in ponarejenost. Smole mesene vreče, predmeti hladnega poželenja, spočeti za umiranje skozi lastno življenje.

Glasbeno dejstvo po *Sex Mad* pa je bilo le to, da je plošča tako kvalitetna in preprosto »dobra«, da smo prav težko pričakovali, kaj bo bend naredil potem. Ta »po-

tem« se je zavlekel in šele pred kratkim je, spet pri *Alternative Tentacles*, izšel novi LP z naslovom *Small Pats Isolated And Destroyed*. Sredi lanskega leta ga je sicer že napovedal EP *The Day Everything Became Nothing*, s to ploščo pa je bil narejen prehod v novo fazo oz. bolje rečeno v nove No Means No. Obe zadnji plošči sta bili posneti že konec leta 1987, kar pomeni, da današnje glasbeno stanje benda ni nekaj, kar je prišlo na hitro in nenadoma. Spremembe pa so očitne in velike. Še vedno prisotna dvojnost (kratkih — energičnih komadov in dolgih — do 10 minut — počasnih konstrukcij) deluje zdaj že moteče. Vse kaže, da bi No Means No radi v celoti prešli v *dolge strukture, hkrati pa se ne morejo znebiti tiste primarne punkovske hitrosti*. Vendar še bolj kot to pade v ušesa sprememba v sami glasbi.

Skupini nikakor ne gre odrekati dodatnih dosežkov v strukturi komada, ki v svoji »svobodi« sploh ni več tipično rockovski, v tem še vedno ostajajo prvaki. Porušilo pa se je razmerje instrumentov — na škodo basa in bobnov. Bistvena lastnost »novih« No Means No je *bolj poenotena glasba v smislu daljših glasbeno-minimalističnih zgodb*. Dejstvo je, da se je izgubila tista energična pulzirajoča originalnost s prevladujočim basom. Zdaj

je pomembna spremljajoča vloga glasbe, ki ilustrira in dramatizira besedila in vokal (kot četrti instrument, včasih je npr. celoten komad podrejen ritmičnosti vokala, ki ga obkroža zadrževana energija glasbe).

Če je bila prej energičnost in originalna zgradba komadov ta, ki je privlačila brez razmišljanja, se je danes potrebno za dalj časa ustaviti ob No Means No. Minimalizirana glasba, ki deluje bolj na ravni celote oz. spremljave, je nekaj drugega, tukaj je (na žalost) bolj kitarsko tipična podoba še vedno neopredeljivih No Means No. Nazadovanje in napredek hkrati? Sam se bolj nagibam na stran mnenja o *neizogibnem razvoju in preskoku na drugo raven kvalitete*.

Diskografija No Means No:

- Look! Here Come the Wormies (77", cca. 1980, samozaložba)
  - Betrayal, Fear, Anger, Hatred (77", cca. 1981, samozaložba)
  - Mama (lp, 1983, samozaložba)
  - You Kill Me (ep, 1985, Undergrowth)
  - Sex Mad (lp, 1987, Alternative Tentacles)
  - The Day Everything Became Nothing (ep, 1988, Alternative Tentacles)
  - Small Parts Isolated and Destroyed (lp, 1988/89, Alternative Tentacles)
- Dario Cortese

DRUGA GODBA 89

NOVI ROCK, AFROPOP, ELEKTROPOP, ETNO JAZZ...

Pahljača prezrte godbe bo konec maja že petič dopolnila ljubljansko koncertno ponudbo — pravzaprav sploh ne gre za dopolnitev, ampak za povsem enkratno glasbeno slavo, ki predstavlja vrh vsakoletne koncertne ponudbe za najzahtevnejšo množičnogodbno slovensko publiko. Speker letošnjega dogajanja je zopet izredno širok, čeprav je tokrat za ščepec več *etnično obarvane godbe* kot prejšnja leta in manj radikalnih *improvizacijskih* zvočenj, tako da lahko zaradi široke dostopnosti ponujene glasbe pričakujemo kljub manjši kupni moči glasbenih navdušencev spodoben obisk največjih veselij.

Začelo se bo na sam dan mladosti s koncertno atrakcijo: nastopom lani najbolj hvaljene *novorockovske skupine* iz ZDA: *The Pixies* (trenutno imajo vse tri albume med 15. neodvisnimi albumi v NME!).

PIXIES so lani meteorsko zasvojili s svojo glasbo kritike v Angliji in predstavljali poleg **R.E.M.** **BUTTHOLE SURFERS** in **SONIC YOUTH** odkritje ameriške glasbe za tradicionalno zaprte in samovšečno vase obrnjene otčane. Njihov album *«Surfer Rosa»* se je uvrstil po ocenah kritikov Melody Makerja na prvo mesto, po ocenah kritikov *New Musical Expressa* pa na deseto. Če tudi sicer pogledamo te lestvice, vidimo, da se je Anglija v pomankanju lastnih ustvarjalcev, ki bi nekaj pomenili, ozrla čez lužo. Na vrhnjih mestih npr. srečamo *The Sugarcubes*, *Butthole Surfers*, *Nick Cavea*... in nekaj irskih tradicionalno usmerjenih skupin.

Kaj pravijo o *Pixies* in *«Surfer Rosa»* v *Melody Makerju*: «...Boleči, zarezujoči »blitzkrieg« zverženega rocka, pohotnih vokalov in maničnih kitar; drugi opus bostonskih čarovni-

kov lahko resnično opišemo kot »gigantski«. Evforične reke besed o strlih telesih, udih in obrazih, šalah, ki božajo, nato pa nas potisnejo v blato. Zabava za vso družino.»

V *Soundsu* pa najdemo ta zapis: »Prišlo je iz Amerike. In v moči lanskega *«Come On Pilgrim»* so bolj brihtni videli, da bo 1988. Najbolj sunkovita in razveseljujoča verzija rock sanj padla iz Bostona in se bo imenovala *Pixies*. Edina izboljšava na *«Surfer Rosa»* glede na *«Pilgrim»* je bila ta, da je bila daljša... Album je produciral naš znanec »nori« kitarist Steve Albini (Ex Big black, Rapeman)... To je bil edini smisel, da je Steve Albini to leto vstajal. Od epohalnega udarca s pestjo v *«Bone Machine»* («You're so pretty when you're unfaithful to me») do končne napačnega začetka/konca *«Brick is Red»*, je bila *«Rosa»* neprenehoma translingvistični (...) pogo skozi ameriško rockloro, mimo vseh kategorizacij... Album desetletja.»

In tudi *New Musical Express* je padel: «...v resnici se ne morem spomniti, kdaj sem nazadnje slišal glasbo, ki bi imela v sebi toliko lene zlobe. Glasba, ki je prisila Anglose, da potisnejo svoj svetovni nazor v boleče ponovno ocenjevanje.»

«Vidimo se 25. 5. na Drugi godbi!» **PEC**

Že dva dni kasneje, v soboto, 27. maja bodo svoj pristen afriški žur pripravili Tanzanijci, ki letos prvič nastopajo po Evropi. **REMY ONGALA AND ORCHESTRA MATIMILA**. Gre za komercialno dokaj nepokvarjene godce, ki so s svojimi nastopi lanske leto z vročo afro-godbo »zažgali« prizorišče *Womad* festivala. Kraj: Križanke, seveda!

Ostale prireditve (razen zadnje) se bodo dogajale v prostorih (končno!) prenovljenega kluba *K4* na Kersnikovi. Prvi koncert, ki sicer ne bo v okviru druge godbe, bodo takoj po afriški noči pripravili *hardkorovci*: **SOULSIDE**, 27. maja.

Iz nemirne Gruzije prihajajo pevci, ki bodo zaradi doslej nam neznanе *gruzijske vokalno-glasbene kulture* nekaj povsem novega in atraktivnega — **ponedeljek, 29. maja**.

V zraku visi nastop avstralskega improvizatorja *Jona Rosea*, ki bi naj izvedel svoj *multimedialni odštek* 30. maja.

V sredo, 31. maja bo etnično obarvan večer s triom *Kras*, ki nam bo prvič predstavil *Kraško zvočno ponudbo* in z madžarsko folk rock zasedbo *Vizöntö*. Po lanski izkušnji z *Muzikas* se reči ne kaže zamuditi!

1. junij je dan za slovaški art rock dueta *Bittova in Fajt*, ki je na evropski turneji, igra pa zelo prefinjeno varianto vzhodnega zvočenja post RIO sorte.

Za vsakogar nekaj, bi rekli ob napovedi *Kanadskega elektro-pa Front Line Assembly*, ki bo predstavil v tem trenutku izredno žilavo »body music«.

In veliki zaključek: legenda angleške jazzovsko-improvizatorske scene **TREVOR WATTS** s svojo enajstčlansko **MOIRE MUSIC**. Po radikalno zvočnih izkušnjah s *Spontanues Music Ensemble*, *London Jazz Composers Orchestra* in free jazz z rockovskimi elementi zasedbe *Amalgam*, se je leta 82 usmeril v etno jazz projekt *Moire Music*, kjer je najprej združeval irsko folkloro, »plehmuziko« in jazz, danes pa se je usmeril v sintezo jazz z afriškimi godbenimi elementi in prav najnovejši posnetki prinašajo odlično zvočno sintezo! Križanke: 3. junija.

Vidimo se torej na kakšnem koncertu Druge godbe!

Rajko Muršič

POD REFLEKTORJI

MOTORHEAD — HRUPNA
ESENCA ROCK'N'ROLLA

Rockovski tornado, artikularno drvenje na erupcijah hrupa, rock'n'roll v peti prestavi, brezkompromisna inkarnacija rudimentarnega rockovskega rituala — še cel kup podobnih besednjaških umotvorov bi bilo mogoče zapisati po dveh koncertnih nastopih skupine, ki ji pred desetimi leti noben glasbeni kritik ni prisojal tega, kar jim gre: da so namreč eden najboljših rockovskih koncertnih bendov sploh. Predvsem pa je treba pozreti vsako prenaplajeno predalčkanje, ki bi Motorhead uvrščalo med (heavy) metal. Motorhead so Motorhead in njihova glasba je tako elementarna, da je ni mogoče prilepiti na noben pano. Tako neverjetno elementarni so, da dialektika besedovanja njihovemu »drive« muziciranju ne pride do živnega. Na eni točki jih je mogoče primerjati s Swans: zaradi artikularnih eksplozij hrupa jih ne le začutiš, ampak tudi doživiš v želodcu. In če Swans na podlagi neskončno počasnega repetitivnega riffovskega hru-

pa odjadrajo v neskončne globine notranjosti, pa so Motorhead na motorju pošastno hitre repetitivnosti ekstrovertirani vandravci na tistem majhnem kočku bivanja, ki je značilen za rockovski cirkus: glasba, pijača, ženske in neskončna sla po gibanju (v daljavi pa je čuti tudi zavest o nasilju vsakdanjega bivanja in o peklenskih scenarijih uničenja).

V hrupnem in hitrem muziciranju je skupini Motorhead uspelo to, česar ne zmorejo epigoni: repetitivnost brez občutnih dinamičnih preskokov izkoristijo svojemu glasbenemu izrazu v prid, saj je celoten zvočni učinek posameznih skladb vezan ravno na enoličnost, ki v »motorheadovskem« rock'n'rollu najde izhod iz ekstatičnega vrtenca v njegovo nasprotje — v premik k elementarnemu zavedanju. Motorhead so s karizmatično pojavo Lemmyja Kilmistra dokaz, da je rock'n'roll način življenja — nič več in nič manj... in: še vedno!

Rajko Muršič

SPREMEMBE V NEODVISNEM SEKTORJU

(NADALJEVANJE IN KONEC)

V nasprotju s položajem pred nekaj leti so danes založniški načrti velikih vedno pogostejše popoprani s pustolovskimi izdajami; jurij na teren, na katerega so se dosedaj upale stopiti le specializirane neodvisne založbe.

Z razširanjem zgoraj omenjenih registrov velikih pa postane poslušalec malomaren, če se še naprej pretvarja, da nekatere izdaje velikih ne stojijo vsaj za glavno nad standardnim neodvisnim produktom, oz. da nekatere neodvisne izdaje niso prav tako puščobne kot večina materiala velikih.

Zgleda, da še vedno prevladuje mnenje, da je bend zagotovo dober, če je na neodvisni. *«To je navadno sranje»*, pravi **Andy Kershaw**, ki je kot napovedovalec na **BBC 1** predstavil precej alter-rock in folk glasbe. *«Prav tako obstaja slaba neodvisna glasba kot slaba glasba velikih založb. Kaj sploh je neodvisna glasba? Sam izraz ni primeren za označitev vrste glasbe, saj termin neodvisen pomeni izdajo, ki ni v nobeni povezavi z veliko založbo. O njej v glasbenem smislu ne pove ničesar, zato pa toliko več v ekonomskem! Take vrste pregrade samo delajo zmešnjavo in getozirajo glasbo.»*

Ali velike postajajo bolj vpeljane v sicer neodvisne posle, je vprašanje, ki se ponuja kar samo. **Lisa Fencher** je pritrđilnega

mnenja, vzrok pa naj bi bil v tem, da velike najemajo sposobne mlade ljudi za svoje oddelke svetovanja in raziskav. Hočejo biti v stvari in pred časom, saj je težko in drago dobiti bend potem, ko je že slaven, dejansko se dogaja to, da **Advance & Research** posadka brska med neodvisnimi!

Kako dolgo lahko to še traja, ni čisto jasno. **Lisa Fencher**: *«Očitno so velike v tem zaradi denarja. Verjetno bo prišlo do sprememb takoj, ko se bo pokazalo, da stvar ne dela in da vsi ti bendi, ki so veljali za zadnjo modo ne kažejo najboljšo. Potem bo spet drugačno ozadje vsakega podpisane pogodbe... spet bodo iskali nove Madonne...»*

Ne dogaja pa se samo, da velike podpisujejo z bivšimi neodvisnimi izvajalci, ki so najbolj profitarji, skušajo priti celo na tržišče, ki so ga ustvarile neodvisne. Vendar so to neprimerno boljše v razvijanju tržišča za nove bende.

To pomeni, da ne izkoriščajo že obstoječega tržišča (kar ni primer pri velikih). **Husker D.D.** nikoli v milijon letih ne bi mogli podpisati za veliko, če ne bi že imeli obstoječega tržišča za svojo glasbo!

Velike pa ne podpisujejo samo z neodvisnimi bendi z že razvito publiko. Razširjajo se še v nerockovsko področje glasbe, ki je daleč od komercialnega: *sodobna klasična*, *«nova» avantgarda*,

out-jazz, *etno*. **Nonesuch**, **Antilles** in **Ventura** so vsi izrastki velikih (po vrsti **Elektra**, **Island**, **Virgin**), vse distribuira **WEA**. Bum *New Age* glasbe je spomnil velike, da obstajajo še drugi formati kot TOP 40. Snemanje ni drago, tu pa so še vsi ti *yuppies*, ki potrebujejo glasbo, ob kateri bodo lahko v miru kuhali. **RCA/Novus**, naprimer. Kako se lahko zgodi, da pride do podpisa z izvajalcem kot je **Steve Lacy**? Finta je v ljudeh, ki vodijo te izrasteke velikih. Dokler skupine prinašajo denar, je vse v redu, vendar se pod to krinko lahko prodaja še marsikaj drugačnega... Možnosti niso majhne!

Ohrabruječe je, da se te založbe odločajo za izdaje, pri katerih sta investicija in profit majhna, zato pa že obstaja tržišče. Najbolj izrazit primer tega trenda je ravno izražanje malih specializiranih založb izpod okrilja velikih.

Osnovni primer ustvarjalnosti pa še vedno obstaja.

Neodvisna se ne bo mešala v tvoj posel, ne bo ti govorila, kako miksat ploščo, kateri komadi naj bodo na njej, ipd. Dajo ti, recimo, 6000 dolarjev, in pravijo: *«Porabi, samo daj nam ploščo.»*

Na drugi strani pa velika lahko dá 100.000 dolarjev, ampak hoteli bodo slišati mikse, povedati svoje o ovitku, predlagali bodo komade za LP.

Ena stran ima veliko ustvarjalno svobodo in malo ekonomske moči, druga pa veliko ekonomsko moč in hkrati veliko kuharjev, ki se vtikajo v to, kaj bo šlo v juho.

Odvisno je, kaj hočeš delati... mnogim ne znese tako kreiranje, ki ga vodi komite, drugi pa so zafrustrirani na neodvisnih!

Končno lahko tudi zaključimo: učinek omejenih možnosti, ki so se jih v zadnjem času lotile velike, je odvisen od tega, kako dolgo bodo v njih vztrajale in v kakšni meri so se še pripravljene razširati v zahteve publike, četudi bi raziskave trga začele kazati v negativno stran.

Dejstvo je, da specifično občinstvo obstaja, in če se mu bodo velike posvetile, lahko stvari postanejo še zanimive. Če pa bodo stvari le metali skupaj in bodo potem razočarani, ker se ne prodajajo, se bo krog zavrtel po staro.

Vendar trenutno obstaja tisto, čemur pravijo *okno priložnosti*.

Upamo lahko, da se bo v tem smislu veliko dobrih glasbenikov odločilo narediti kvalitetne plošče, v dobrem studiju in z dobro izdelavo...

iz revije Option
prevedel in priredil
Dario Cortese

MKC — KONČNO!
POTA IN RAZPOTJA
MLADINSKE KULTURE

Pred dvema mesecema smo pokukali v zakulisje študentske mladinskokulturne (de)organizacije (ŠTUK) in morda dosegli tudi nekaj (kadrovskega) feedbacka (in se tudi bojimo Murphyjevih zakonov v tej smeri), sedaj pa lahko pogledamo čez prag črevasto rojevajoče se mestnomladinske kulturne institucije MKC (= Mladinski kulturni center, če tega morda ne veste). Glede na to, da o tem ne morem pisati objektivno (in tega v komentarju nenazadnje niti ne mislim početi), naj mi betežno vodstvo MKC-ja preveč ne zameri črnogledosti.

Za kaj gre? Že od začetka leta neprestano sestankujemo in debatiramo o začetku delovanja MKO-ja in še zdaj pravzaprav ne vemo, če MKC zares deluje ali ne, ne vemo ne kdaj ne kako je začel delovati, ne vemo ne kdo ne koliko jih je, ki so sploh pripravljene sodelovati v programsko-vsebinski ponudbi te institucije in ne vemo niti tega, če so prostori Kluba sploh odprti ali ne. Vse skupaj je bilo v zadnjem mesecu dni zavito v temo (in bolečine) rojevanja, informacije pa so krožile v majhnem delu (ali res?) sprivatizirane scene. Priznam, da tudi svojih pobud v tej smeri nisem uveljavil, bistvo problema pa ni v tem: problematika odpiranja Kluba MKC in rojevanja same institucije MKC je namreč povsem paradigmatična za bloda fevdalno-klanovskega načina bivanja tega mesta. Vsako »dogajanje« poteka skrito očem

javnosti, potem pa lepega dne opaziš, da v tem mestu nekaj ni več tako kot je bilo včeraj. Še huje je: to mesto javnosti sploh ne premore in zaradi tega je tudi mlajša generacija pristala na modusih odločanja starejših. Ko se pojavijo pritiski glede točenja alkohola v Klubu, se kmalu razkrije vsesplošna povezanost osebnih lovk v sistemu političnih vplivov v tem mestu, javnost o vsemu skupaj ne zve ničesar, (mladinski) politiki pa vso godljo mešajo in pretakajo v svojem čarobnem očem skrite svetlo odločanja o življenju tega mesta. Mladinski funkcionarji se nočejo zameriti enemu politiku, da kasneje ne bi imeli težav z drugimi, tako da se pogovori na štiri oči zapletejo v igro kitajskega telefona — pri tem pa se odgovorni v klubu ne morejo fleksibilno prilagajati nastali situaciji, saj je šank že postavljen in pogodba podpisana... (Ta štorija je v Klub MKC prinesla tudi biljard, ampak pustimo to malenkost podganarjam). Volunterstvo je seveda edina metoda, da v naši družbi karkoli sploh narediš, problem samocenzure in delovanja zunaj javnosti pa je globoko političen problem in kaže, da se tudi mladina (zaradi pragmatične kratkovidnosti) ne more odcepiti od zverženega spletarskega drevesa.

Maribor še vedno nima javnosti, dobil bo pa vsaj Klub, ampak doklej?

Rajko Muršič

POD REFLEKTORJI

NOČ KITAR IN ANGLEŠKEGA
POPULISTIČNEGA REGGAEJAODSLUŽENI
KITARISTI
NA
RAZSTAVI

Znana stvar je, da so ljudje v kriznih časih bolj naklonjeni glasbi, predvsem tisti, ki ponuja plesno sprostitve, v kateri je mogoče utapljati frustrirajočo brezizhodno realnost. Tako se je v dvajsetih letih, za časa velike krize v Ameriki, »zgodil« jazz, podobna situacija pa je ob koncu sedemdesetih let doletela Anglijo z epidemijo ska-ja in razcvetom disco glasbe. Pri nas se stvari odvijajo seveda v značilni balkanski inverziji: že dolga leta se sprenevedamo, da naše življenje teče po drugačnih tirnicah in si zatiskamo oči pred dejstvom, da »se pri nas dogaja« »narodnozabavna« glasba (južneje pa novokomponirana godlja). Če bi bil pripravljen pomisliti na to, da si mlajše generacije pri nas poskušajo najti sprostitve na koncertih množičnogodbene svetovne produkcije, bi se resnice moral zavesti vsaj na dveh koncertih, ki ju je v aprilu v ljubljanski hali Tivoli organizirala nova (privatna?) firma **Yu Go Promotions** (SLT Music). Mladež ne potrebuje koncertne sprostitve, za katero je treba plačati več kot prenese raztrgan žep.

Četita legendarnih kitaristov iz polpretekle rockovske zgodovine (ki jo običajno imenujemo »stari rock«) bi v bolj ugodnih življenjskih pogojih v »naši deželi« pred oder privabila kar precejšnjo množico ostarelih frikov, dolgolasih najstnikov, ki z veliki žlico zajemajo glasbo »starih prdecev«, ter seveda vseh vmesnih mladinskokulturnih segmentov k rocku nagibajoče se popu-

lacije. Tako pa se je v Tivoliju zbralo kakih dva do tri tisoč ljudi, ki so si svoje kitarske heroje zares želeli videti od blizu (firbec, ki ponavadi zapolnijo praznino, pa dandanes ni več). In s čim so jim njihovi idoli postregli?

Z brezizrazno brozgastim »starim rockom« v sodobni preobleki in z nategovanjem kitar ter soliranjem v stilu »pokaži, kaj znaš«. Če je med triinpolurnim nastopom spodobno odigrane glasbe le za dvajset minut, ostalo pa je oddravanje »kdo bo hitrejši« solističnih zvarkov ob pomoči korektnih spremljevalne zasedbe (katere glasbena kvaliteta ni odtehtala vloženega truda), potem pač iz dvorane odhajaš razočaran, če že ne besen, ker si se pustil še enkrat nategniti.

Sicer pa je treba povedati, da so se organizatorji koncerta svojega posla lotili primerno profesionalno in poskrbeli tudi za zelo kvalitetno ozvočenje (in celovito izvedbo obeh koncertov) in da je bila atmosfera med verniki pod odrom zelo dobra, saj nekateri mlajši in starejši »friki« še vedno ekstatično podlegajo kitarskemu onaniranju. Naj jim bo: vsako tle ma svoje vesele.

UB 40 —
POŠTENI
GARAČI

Na drugem koncertu se je zbralo nekaj več ljudi, pa tudi celotna koncertna atmosfera je bila manj »zatežena«, saj so se UB 40 pokazali v zelo dobri luči in potrdili, da je koncertni učinek dobrega koncertnega benda zmeraj dovolj atraktiven, tako da jim lahko mirne duše odpustiš siceršnje komercialne prdece.

Pošteni glasbeniki, ki svoje kolikor toliko angažirane poglede na svet udejanjajo skozi zvočno polje, dostopno najširšemu krogu poslušalstva, s poskočno blagovozvočnostjo britanskega »belega« reggaeja, so svoj nastop odigrali ne le pošteno, ampak tudi z muzikantskim žarom, kakršnega med komercialnejšimi muzikanti srečamo le redkokdaj.

Nesimetrične jamajške sinkope so že po prvih taktih zazibale množico v parterju, nekateri udarnejši hiti pa so na noge spravili tudi hladne firbec na tribinah. Skratka: prijetno, toplo, neobvezujoče, blagovozvočno, okusno, prizadevno, poskočno in univerzalno.

Kljub desetletski zasedbi smo dovolj razločno slišali vsako glasbilo in vokal, tako da lahko recemo o tej plati izvedbe koncerta samo vse najboljše. Žal je problem organizatorja (Yu Go Promotions) v tem, da vsebinsko ne prinaša dovolj atraktivnih in svežih zadev, saj je bil ustvarjalno bogatejši čas delovanja UB 40 pred kakšnimi desetimi leti, kitaristov pa še kakšnih deset let prej...

Tudi najavljeni naslednji projekti prinašajo odslužene glasbenike, ki jih dandanes spoznavamo le kot odsev nečesa, kar je bilo aktualno pred bolj ali manj davnimi časi. Tako prihajajo **The Cure** v času, ko so izgubili vsako zvezo s svojimi zvočnimi izvori iz časa post punka, **Joan Baez** danes ne predstavlja več niti legend, **Stevie Wonder** pa že vrsto let tava v bolj ali manj ponesrečenih popevkarskih vodah.

Sicer pa — pustimo se presentiti...

Rajko Muršič

BLIND
EVIL
V ŽIVO!

April 1989, dvorana ŠTUK. Premierni nastop novega mariborskega elektro-sinthy dua **Blind Evil** (Slepo zlo). Kaj smo videli in slišali?

Videli smo predvsem sterilno prazni in zevajoči oder. Zgolj mikrofona, dve mizi s sintetizatorjema in nekaj elektronskih pomagal. Velika bela stena in nepremični mlečni soj svetlobe. In dve postavi: doktor **Faust** (Vinko Ficko), ki proizvaja umetne zvoke tako, da ni moč videti, kako, kdaj in iz česa, ter njegovo visočanstvo, plesno razpoloženi gospod **Zlodej** (Jože Slaček) v črnem usnju. Minimalizem in presenetljivo dražljivo spoj nenavadno odbranih koncertnih elementov. Je potrebno še kaj več za preprosto in napeto začudenje? Domišljena montaža je uspeša. Prepričala bi tudi konja. Za vizualni vtis torej petica. Kaj pa glasba?

Duo je prvi elektro projekt v mariborskih 80-ih. V njegovi glasbi je

moč zavohati (pristi ali sprevernje?) »elektro-ritem mašinski pop« in občasne izlete v nepredvidena »naiva« zvočja (ta spominjajo na samosvoj mix nemškega kraut rocka, očičene ostre elementarnosti DAF, sprejnjene disko eksotike in podobnega). Da je stvar prijetno nemogoča, poskrbi še suvereni vokalist **Jože** s svojim metalno nerazločnim recitatorskim »petjem« in teksti o tem, kako je »zlo pravzaprav sexy«, kaj je **Metalmesija** in koga napada **Drakulrobot**.

Duo je res posrečen par. Kombinacija, da jo iščeš! Sposobna igrive domišljije, vsakršnih obratov, zavajanja, neresne resnosti. Skratka, artists only, please! Tu je prostor samo za sprejemanje skozi »estetški« učinek, samo za transfer na drugi nivo. Prečiščena odtujitev in dosledno povzdignjenje »kulturno umetniškega početja«.

Nobenega komuniciranja s publiko ali celo podrejanja njenim zah-

tevam — le prozorno osladno plesno koketiranje Hudiča, ki se po potrebi gre tudi Ofro Hazo.

Slačekov koncept enako dobro rešuje Fickovo glasbo kot le-ta Slačekov koncept. Eden brez drugega bi dosti manj prepričala. Njuno dopolnjevanje je očitno že na ravni zvoka: gre za skoraj »nemogoče« vztrajanje med zelo užitnim, včasih celo konfekcijskim elektro popom in vdori »out« sekvenc, ki so odsev ostrejših rockerizmov in odradancij v glasbi mladih tega desetletja. Gre sicer za dokaj enoobrazno, unisono glasbo, ki pa kljub temu po nekaj skladbah potegne poslušalca vase — verjetno zaradi svoje (kljub vsemu) pristnosti in pristne »zlaganosti«.

Blind Evil je zvočno vizualni prostor odprtih, nedorečenih, vsakršnih pomenov. Toliko bolje!

Jože Kos

AKCIJA STREET PLAY

Naše smrdeče gnezdece pod Pohorjem spada v okviru malce večjega in v celoti ravno tako prijetno usmrjenega teritorija (real)socialistične samoupravljalke utopijske nikjeršnjosti v sceno, kjer so poulični glasbeniki pravno izenačeni z berači, medtem ko v siceršnjem svobodnem in celo real-socialističnem svetu opravljajo svojo obrt brez tovrstnih upravnopravnih pridrevkov, nazadnje pa s svojim početjem na vzdušje bivanja v civiliziranih urbanih kompleksih vplivajo vsaj tako blagočutno kot nepogrešljive mestne zelenice.

Maribor ima zelenice vsaj toliko, da se moramo za vsak ze-

len grm in za sleherno razbohoteno krošnje venomer bori, ima pa tudi čudovite mestne zakone, ki deratizirajo vsako neobdigratnega godbeniško berčenje. Ob slavnem in uspešnem policijskem aparatu naše-ga mesta je vsakemu tepcu jasno, kako slabo se piše morebitnim popotnikom, ki bi v našem mestu želeli oživiti ulice in poskrbeti za praznine v žepih in želodecu — da o domačih beračih, rokomavh in muzicirajočih klošarjih ne govorimo.

Če vemo, da se streetplay v Berlinu (na primer) bolj od stalne zaposlitve spleča tudi violinistu s končanim konservatorijem, potem spoznamo,

kako poniglavi in topoumni so naši vrli mestni možje, ki bi lahko s pavšalnim obdavčenjem nekaj tudi zaslužili.

Kako bi streetplay sprejeli domačini odprtih ušes, pa se bomo lahko prepričali že na dan izida nove Katedre, 30. maja (ali teden kasneje), ko pripravljamo streetplay akcijo. Če vas slučajno srbijo prsti ali skrbijo prazni žepi, se nam pridružite!

Geslo dogajanja: prazen klub in zvrhana mera glasbe — premagajmo hrup z glasbo in bodimo nepokorni!

**PRAVILNA UPORABA
MLADINSKEGA
KULTURNEGA
CENTRA MARIBOR**

Februarja 1989 se je končno zgodilo: na noge je bil postavljen Mladinski kulturni center Maribor (MKC). Njegovo rojevanje je bilo pravicat špaget — vlekli in dovlekli se je dobrih šest, nemara celo sedem let. A pustimo zdaj leta slabi preteklosti! Delo nekaj skupin zagnancev je obrodilo nekakove sadove in poglejmo si, kakšni so in kakšne obete nosijo kulturni mladeži štajerske metropole!

Kaj bo počel MKC? Predvsem bo podpiral vse pristne, aktualne, kritične in novatorske oblike kulturne teorije in prakse mladih. Novim ljudem, novim idejam in novim pojavom bo omogočal specifičen način kulturnega preživetja v urbanem okolju in s tem predstavljal enega od neobhodnih členov pluralistične kulturne podobe Maribora. MKC bo v prvi vrsti skrbel za avtorsko produkcijo kot temelj dogajanj v sferi mladinske kulture ter za specifične modele mladokulturne reprodukcije in konsumpcije (kreativno klubsko druženje).

Kako bo MKC deloval? MKC tvorijo (stalna) uredništva oz. sekcije in (občani) delovni projekti. V sedanjem času je MKC strelja za: Glasbeno sceno delavnico Gustav, Klub MKC (novo ime za Klub mladih!), Galerijo 88, založbo kaset in plošč Front rock, založbo knjižnih proizvodov ter sekcijo za marketing in propagando.

Kaj bo v MKC storjenega v letu 1989?

Na področju avtorske produkcije naj bi: začeli s pripravami na

izdajo velike komplikacijske plošče *Stajerskih bendov*, izdali nekaj kaset z glasbo bolj in manj znanih ter uveljavljenih glasbenih skupin, pomagali pri realizaciji enega ali dveh video projektov, izdali nekaj literarnih publikacij in fanzinov ter v sodelovanju s Katedro izdali literarni prvenec.

Različno ustvarjalnost bomo predstavljali in organizirali koncerte, dramske predstave, slikarske razstave, okrogle mize, literarne večere in podobno.

Skrbeli bomo za ustrezen in vsebinsko poln nivo klubskega druženja v Klubu MKC in poskrbeli za renovacijo Kluba Gustav.

Na čigavih ramenih počiva MKC?

Ekipa je naslednja: Dragica Korade (predsednica sveta MKC), Jože Kos (predsednik MKC), Dušan Hedl (motor in koordinator dejavnosti MKC), Dejan Dolšak (vodja Gustava), Jasna Božič Hedl (vodja Galerije 88), Jana Jarc (računovodski posli), Darko Meško & Bobi Likar (šank v Klubu MKC), Damjan Vešligaj (glasba v Klubu MKC), Beno Artnak in Rajko Muršič (splošna MKC človeka) ter nekateri drugi.

Kdor se želi vključiti v delo MKC ali z njegovo pomočjo realizirati kakršen koli projekt, ki je v skladu z vsebinsko zasnovano MKC, naj se oglasi pri komer koli od zgoraj naštetih. Nekateri od njih je moč dobiti po telefonu št. (062) 211-548 vsak dan med 10 uro in 24 uro ali pa občasno osebno v Klubu MKC ali Galeriji 88 (Orožnova 2, Maribor 62000, YU), Vabljeni!

Agitprop MKC

**KLUB
MKC**

Klub MKC na Orožnovi 2 v Mariboru je ena od oblik delovanja Mladinskega kulturnega centra Maribor (MKC). Poleg Galerije 88 zaenkrat predstavlja edini javni prostor, ki ga v celoti vodi in programsko zapolnjuje MKC Maribor. Do odprtja renoviranega Kluba Gustav bo Klub MKC tudi edini mariborski prostor, namenjen »klubovanju« pod zastavo MKC Maribor.

Klub MKC je zastavljen kot prostor, v katerem naj bi se (notranje) mladi ljudje družili, spoznavali in zabavali, si izmenjavali ideje in zamisli (po možnosti o avtorskem kulturnem početju), iskali sodelavce za svoje projekte, predstavljali ustvarjene mladokulturne dobrine in uživali ob razkazih kulturnih produktov drugih ljudi od blizu in daleč.

Klub MKC je namenjen predvsem tistemu delu (ne le mariborske) populacije, ki ga (po možnosti aktivno, ustvarjalno) zanimajo samosvoje, marginalne, nove, elitne, sub in kontra kulturne prakse. Le-te bo v klubu mogoče spremljati skozi koncerte, dramske in plesne predstave, performance dogodke, literarne večere, okrogle mize, diaprovekcije, predavanja, video predstave ipd. V klubu bo možno tudi občasnno plesati, prebrati izbrane revije in časopise, igrati biljard, šahirati in še kaj. Vsekakor pa bo podoba Kluba v končni instanci odvisna od obiskovalcev samih. Ti bodo kri ali voda tega prostora. Klub bo toliko kakovosten, kolikor kakovostnega (si) ga bodo znali napraviti (tudi) obiskovalci sami!

Klub MKC je odprt vsak dan med 12^h in 24^h (ob nedeljah 16 — 24^h). Uradna in svečana otvoritev Kluba bo 13. 5. 1989, ko bodo v njem igrali KÖB z Dunaja. Vabljeni!

Agitprop MKC

Študentski časopis Katedra
Tyrševa 23
62000 Maribor
Telefon (062) 212 004

Številka žiro računa
51800-678-81846

Ustanovitelj in izdajatelj:
Univerzitetna konferenca
ZSMS Maribor

Predsednica časopisnega sveta:
Dragica Korade

Katedra izhaja ob podpori Druženega dogovora o financiranju mladinske periodike v Sloveniji.

Uredništvo: Danilo Vezjak (glavni urednik), Sašo Dravinec (odgovorni urednik), Silvo Zapečnik, Peter Tomaž Dobrila, Rajko Muršič, Darinko Kores-Jacks, Miro Lenič.

Oblikovalec: Beno Artnak

Tehnična urednica: Snežana Štabi

Lektor: Boris Svetel

Vodja prodaje: Gorazd Kos

Tisk ČGP VEČER Maribor

Naklada 6000 izvodov

Cena posameznega izvoda 3000 din

Naročnina za vse leto znaša 35.000 din, za pravne osebe 70.000 din, za tujino 30 DEM oziroma enako vsoto v drugi valuti.

Oproščeno prometnega davka po sklepu št. 421-1/70 z dne 11. 2. 1970.

Uradne ure: razen v soboto in nedeljo vsak dan med 11. in 13. uro.

IZREDNO!

g. Janez Stanovnik, predsednik predsedstva Srs
g. Dušan Šinigoj, predsednik Izvršnega sveta Skupščine SRS

Presenečeni smo bili ob informacijah s sestanka v Ljubljani v petek, 5. maja 1989, na katerem je rektor Univerze v Mariboru dr. Alojz Križman predstavil vizijo razvoja Univerze in ki so se ga udeležili poleg dr. Križmana še akademik dr. Janez Peklenik, rektor Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani, Erik Vrenko, predsednik republiškega komiteja za znanost in tehnologijo, Jože Miklavc, izvršni sekretar CK ZKS, mag. Viktor Žakelj, podpredsednik RK SZDL, dr. Janko Pleterski, član predsedstva SRS in predsednik Sveta Univerze v Mariboru, Jože Bitenc, vodja strokovnih služb Izobraževalne skupnosti Slovenije, dr. Savin Josan, predsednik Raziskovalne skupnosti Slovenije in dr. Ludvik Horvat, predsednik republiškega komiteja za izobraževanje.

Čudi nas, da v Ljubljani niso našle odmeva težnje po iskanju identitete Univerze in njeno širitev ter umestitev v prostor, v katerem deluje.

Prav tako nas preseneča, da akademska širina ni iskana, temveč se odgovorni opredeljujejo za strogo profiliran in aplikativno usmerjen kader na Univerzi, za dušenje duha znanstvenega dela, kar se nujno reflektira na študentih

in v okolju. Ker verjamemo, da ste s glavnimi črtami omejenega pogovora seznanjeni in ker se zavedamo, da je vprašanje nadaljnega razvoja ali nerazvoja Univerze v Mariboru eno izmed ključnih razvojno strateških vprašanj za slovenski prostor, in ker ne bi radi (p)ostali drugorazredni študentje in diplomanti, vas prosimo, da nas sprejmete na razgovor in da se po svojih močeh zavzamete za čim bolj ugodne pogoje razvoja Univerze v Mariboru, ki so opredeljeni v Izhodiščih za nadaljnjo krepitev Univerze v Mariboru rektorja dr. Alojza Križmana.

To pismo je protest. Zato pričakujemo vaš čimprejšnji odgovor s povabilom na razgovor.

za UK ZSMS Maribor
Božidar Novak
prorektorica študentka
Karin Jurše

V Mariboru, 8. maja 1989

THE CURE

The Cure so v svojih začetnih povojnih leta 1977 imeli pogodbo z založbo Hansa, toda po večmesečnem neuspešnem sodelovanju so presedlali k neznani Fiction records, kjer snemajo še danes. Njihov prvi vinilni izdelek je bil single *Killing an Arab*, ki bazira na noveli Alberta Camusa-Tujec.

Takoj za tem sledi prva velika plošča *Three imaginary boys*, ki je izšla 1979. Prvenec sta pospremila dva nabrušeno izdelana pop singla *Boys don't cry* in *Jumping someone else's train*, oba sta se uvrstila na indie lestvico popularnih. Njihova mladostna zagnanost in navivnost je šarmirala tako kritike kot publiko. V glasbi so strnili zapomnljivo melodijo iz Sub-Buzzcocks perioda ter kitarsko inventivno razigranost in natrganost idejnega vodje Roberta Smitha. Dodajmo še podatek, da so The Cure čisto menjavali svoje člane, saj so poleg Roberta Smitha, frontmana in avtorja celotnega opusa, skupino sestavljali še Michael Dempsey in Lol Tolhurst, ki je pred dobrim mesecem dni zapustil skupino.

The Cure so si na Otoku s svojim post-punk stilom pridobili kulturno publiko. Toda po debiju jih je zapustil Dempsey, tako da se skupina razširi na štiri člane in dobi nov instrument, klavijature, ki je dotodanjemu zvoku dodajal jednat in manj koncičen sound. Drugi Lp *17 seconds* je bil manjši progres h kompleksnejšim aranžmajem. Odraslega albuma je okarakteriziral single *A Forest*. Sledeča lp-ija *Faith in Pornography* sta pokazala Smitha, kako se je iz dominantne figure povlekel v žalobne in mrakobne vizije ob smrti dveh prijateljev.

Najprej sta skupino zapustila dva člana, Tolhurst pa se je odločil, da bo opustil igranje bobnov in se posvetil klavijaturam. Robert Smith pa je medtem pomagal Siouxsie and the Banshees pri albumu *Hyaena* ter ena-

kopravno sodeloval v kraktkotravnem projektu *The Glove* z basistom Banshees Steveom Severinom. Kot kaže, so bili The Cure dokončno pokopani.

Toda 1982 sta se Smith in Tolhurst reaktivirala za hipnotičen drive single *Let's go to bed*, kateremu je sledil enako uspešen *The Walk* na lestvicah. Z obnovljeno skupino so The Cure udarili ponovno na lestvice, tokrat z jazzovsko obarvano pesmico *Lovecats*, ki je dokončno izničila reputacijo darkerske in žalobne ikonografije ter Robertu Smithu prinesla status sexy-pin zvezde z razmazano šminko. Sledi album *The Top* in Smith se odloči, da bo prekinil sodelovanje z Banshees, da bi se skoncentriral na revitalizirane Cure.

Igrivo zmeden *Head on the door* je izvrjel hit singla *In between days* *Close to me*, oba prikazana na TV z očarljivim videom.

Kiss me, Kiss me, Kiss me — dvojni lp, ki bil nekakšna zbirka prejšnjih stilov je skupino predstavil v novi luči: od pop filozofije do samozaupanja in domišljije sodobnega zvoka, ne da bi obenem žrtvovali zgodnje ideje punka. Singli *Why can't I be you?* in *Catch*, film »The Cure in orange« ter razprodane turneje, so skupino privedli do statusa ene od najplivnejših in vitalnih mega zvezd dandanašnjega novega pop establishmenta undergrounda.

ALBUMI: THREE IMAGINARY BOYS, 17 SECONDS, FAITH, PORNOGRAPHY, BOYS DON'T CRY, JAPANESE WHISPERS, THE TOP, THE CURE IN CONCERT, THE HANGING GARDEN, HEAD ON THE DOOR, STANDING ON THE BEACH, KISS ME, KISS ME, KISS ME, ter najnovejši DESINTEGRATION

Bunana Marjan

**PROGRAM
MAJSKIH MKC
PRIREDITEV**

13. 5. ob 21 uri — Klub MKC — koncert benda KÖB iz Dunaja (avant-post-HC?)

19. 5. ob 22 uri — Galerija 88 — otvoritev razstave slikarjev Alena Ožbolta in Janeza Jordana

20. 5. ob 21 uri — Klub MKC — koncert skupine Capela la Chateliere (jazz)

26. 5. ob 21 uri — Klub MKC — gledališka predstava Podjetja za proizvodnjo fikcije

Agitprop MKC

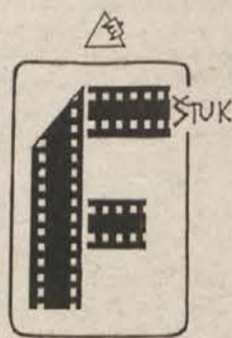
KONCERTI

Ofenziva šetrja: SOULSIDE, washingtonski HC v klubu na Kersnikovi (Ljubljana, da ne bo pomote!) takoj po afro noči na Drugi godbi, 27. maja.

Gornjeradganska fešta bo 20. maja (CZD, Pleroma, Pure Laine etc).

Po The Cure (24. maja) bodo Yu Go Promotions iz naftalina privlekli še JOAN BAEZ in STEVIE WONDERJA enkrat v juniju (če bo vse po sreči).

Za tiste, ki jim Druga godba ne bo dovolj in bodo komaj čakali na Jazz festival, bo pravnjka zadeva žurerski jazz s primesti sodobnega New Yorka: LOUNGE LIZARDS, 9. junija v Križankah; legende v živo!

NATEČAJ

ALI HOČEŠ IZDATI SVOJ LITERARNI PRVENEČ?

Mladinski kulturni center Maribor in študentski časopis Katedra razpisujeta natečaj za izdajo literarnega prvenca v slovenščini avtorjem vseh spolov katerekoli starosti. Natečaj je namenjen piscem in dramatikem ali drugih poлюбnih literarnih zvrsti, ki skozi svoje delo izražajo odprt, zavzet, samosvoj, kritični odnos do družbene stvarnosti in položaja svoje osebe v njej. Svoje stvaritve pošljite najkasneje do 15. 10. 1989 v enem izvodu na naslov »Katedra, Tyrševa 23, 62000 Maribor« (s pripisom »Literarni prvenec«). Pošiljko označite s šifro; v ločeno prilogo kuverto z isto šifro pa vložite listek z vašim imenom, priimkom in naslovom. Razpisovalca se obvezujeta, da bosta najboljšemu izdala knjigo, drugemu in tretjemu pa uporabni tolažilni nagradi.

Katedra, MKC Maribor

**KINO ŠTUK KATEDRIN
KLUB —
FILMI V
OKVIRU
»KINOTEČNIH
16 mm«**

Program za mesec maj 1989:

Ponedeljek, 8. 5. ob 19.00 in 21.00 uri: »THE GOLDEN CHILD« (ZLATI FANT), amer. pustolovski film. Režija: MICHAEL RITCHIE. Glavne vloge: EDDIE MURPHY, CHARLOTTE LEWIS, CHARLES DAN-CE.

Vstopnina: 3000.—

Ponedeljek, 15. 5. ob 19.00 in 21.00 uri: »UNDER FIRE« (SKOZI OGENJ NIKARAGAVE), amer. vojni film. Režija: ROGER SPOTTISWOODE. Glavne vloge: NICK NOLTE, GENE HACKMAN.

Vstopnina: 3000.—

Ponedeljek, 22. 5. ob 19.00 in 21.00 uri: »ABWARTS« (DIVGALO V OKVARI), nemški psihološki thriller. Režija: CARL SCHENKEL. Glavne vloge: RENEE SOUTENDIJK, GOTZ GEORGE, WOLFGANG KIELING, HANNES JAENICKE

Vstopnina: 3000.—

Ponedeljek, 29. 5. ob 19.00 in 21.00 uri: »UN ZOO LA NU-IT« (ŽIVALSKI VRT PONOČI), kanadski barvni thriller. Režija: JEAN-CLAUDE LAUZON. Glavne vloge: ROGER LE BEL, GILLES MAHEU, LYNE ADAMS, LORNE BRASS, GERMAIN G. HOUDE, JERRY SNELL.

FILM JE DOBIL NAGRADE NA FESTIVALIH V QUEBECU IN TORONTU. PREDVAJAN V CANNESU '87! MARIBORSKA PREMIERA! Vstopnina: 3000.—

Četrtek, 4. 5. ob 20.00 uri: »LA PEAU DOUCE« (NEŽNA KOŽA), franc. psihološka drama; 90 min.; 1964. Režija: FRANCOIS TRUFFAUT. Tehnika: č/b.

Vstopnina: 3000.—

Četrtek, 11. 5. ob 20.00 uri: »31 V SENCI«, angleško-češka drama; 86 min.; režija: JIRI WEISS. Tehnika: č/b.

Vstopnina: 3000.—

Četrtek, 18. 5. ob 18.00 in 20.00 uri: »KROTKI FILM O ZABIJANJU«, poljska drama; 85 min.; 1987. Režija: KRZYSTOF KIESLOWSKI. Tehnika: barvni, 35 mm! NAGRADA »FENIKS« V BERLINU '88! (EVROPSKI OSCAR). PRVA NAGRADA ŽIRIJE IN NAGRADA »FIPRESCI« V CANNESU '88. MARIBORSKA PREMIERA!

Vstopnina: 5000.—

Četrtek, 25. 5. ob 20.00 uri: »PLETILKA ČIPK«, franc. lju-bezenska drama; 106 min. Režija: CALUDE GORETTA. Tehnika: barvni.

Vstopnina: 3000.—

ŠTUDENTJE ZA REKTORJA,

Ob izteku mandata rektorja Univerze v Mariboru (1. septembra) je vprašanje, ki je najbolj na mestu prav tisto, ki povprašuje po novem nosilcu rektorske lentje. Ko so se študentje preko UK ZSMS plebiscitarno — s kandidaturami — izrekli za rektorja Križmana tudi v naslednjih dveh letih, je dr. Križman kandidaturu sprejel. A na svoj način, pod posebnimi pogoji (glej »Izhodišča za nadaljnjo krepitev Univerze v Mariboru«), ki jih je predstavil krožku meritornih v Ljubljani z rektorjem tamkajšnje Univerze, dr. Pelenikom na čelu.

Ob konsenzu, da Univerza v Mariboru ne dosega

akademske ravni, kar velja predvsem za znanstveno delo na področju družboslovnih in humanističnih ved, ki jih v Mariboru ne gojijo sistematsko in kar je merljivo najprej s prisotnostjo institucij, kasneje pa seveda s klasičnimi parametri: skozi objave, citiranja, natečaje, nagrade, povabila, ... ter ob že omenjenem dejstvu, da je v svojem bistvu nepopolna ustanova — brez institucij poglobljanja nekaterih temeljnih, predvsem humanističnih znanj, so se na neformalnem sestanku v Ljubljani razšli ob ključnem vprašanju: kaj z Univerzo v Mariboru?

»Ljubljanska« opcija

predvideva zgolj tehnični, aplikativni značaj Univerze: združenje višjih in visokih šol, ki naj ne bi prerasle v »ustanovo akademskega duha«, kot pravi rektor Križman. **Ljubljana contra Maribor?** Na nek način že: v Ljubljani delijo cekine, in prav zato se lahko igrajo in določajo dinamiko razvoja Univerze izven nje. Prenos in razvijanje znanja pri nas deklarativno ni omejeno, celo vzpodbujano. Dejstvo, da je znanje lastnost, ki je prenosljivo v tem smislu, da ostane »celo«, četudi ga je poleg nosilca deležen še kdo: ta lastnost se ne izrabi, če se prenese na koga drugega, »zato tudi ne morejo biti žarišča tekmovanja in konflikta (»pro-

parties proper« — nematerialne lastnosti), »razen če je dostop do njih omejen,« povzema Makarovič po Teune Mlinarjevi Razvojni logiki socialnih sistemov.

Dostop do njih pa je omejen: dostop do informacij omejujejo pogoji njihovega pridobivanja. Pridobivanje je pogojeno z informacijsko in tehnično bazo, operaterji in raziskovalci. Seveda je obseg omenjenih esencialnih sestavin sistematičnega in usmerjenega pridobivanja (in posredovanja) znanja močno, celo ključno vezan na razpoložljiva denarna sredstva.

Vreča pa je v Sloveniji samo ena. Denar v njej ali nje ima enake lastnosti kot vsak denar na svetu. Nikdar ga ni dovolj. Na tej točki lahko razmišljanje nadaljujemo v dveh smereh: prvič, ugotovljamo lahko pristransko in oportuno obnašanje lobbya

izobraževalne politike in drugič, zajca lahko najdemo v tistem grmu, kjer niti slučajno ni vzpostavljenih konsistentnih razvojnih mehanizmov, ker pač ni strateških ciljev. In če ta grm imenujemo gnezdo, mu dodajmo še bistvo, forma: Maribor, gnezdo Maribor.

Ključ do odgovora, zakaj so se lahko v Ljubljani obnašali do rektorja Križmana cinično in arogantno je prav v omenjenem gnezdu. Tam namreč, kjer marljivi, a nespособni politiki kličejo rektorja na tajne sestanke in se zani-majo za njegove politične opredelitve, tam, kjer prepo-vedujejo z argumentom, da pa nekaj le so naredili in jim to zadošča za barantanje in gospodarjenje s svobodo drugih. Prav tam, kjer največji spomeniki gnijejo od znotraj.

Univerza v Mariboru je ogledalo takšne politike, ogledalo Maribora. Mesta, kejrs so se rahitiki odločili potegniti nebasa na zemljo, močne pa zaprli v steklen zvon. Mesta, kjer jim pogled iznad rdečih plašnic ne nese nad ogledalo. In če ga je rektor Križman želel in ga želi razbiti, da bi lahko gledali skozenj, je to preveč.

In prav ta preveč je treba doseči. Z rektorjem Križmanom na čelu Univerze, s politiki, ki vedo, da je Univerza v mestu le ob slavjih, sicer pa sedijo na svojih kahljah, na smetišču zgodovine.

ZA Križmana so študentje in Križman je ZA Univerzo. In če Mariboru to ne paše, naj skoči v Dravo in odplava v Romunijo. In ker očitno tudi Ljubljani to ne paše, naj stori prav enako.

Bojan Prunk

foto: Jasmina

Znanje je danes povsod po svetu najdinamičnejši družbeni podsistem. Univerza mora v družbenem makrosistemu biti nosilec razvoja znanosti, kulture in umetnosti. Na univerzi smo dolžni skrbeti za družbo prihodnosti. Naloga razširjanja znanja med nove generacije je pa seveda tudi ena osnovnih nalog družbe kot celote, katere kulturna, socialna in ekonomska prihodnost zahteva precejšen in stalen napor. Po dvoletnem rektorskem mandatu sem dobila spoznal vse slabosti pa tudi nekatere specifične prednosti Univerze v Mariboru. Z zahtevami po kvaliteti ter mednarodni primerljivosti znanstvenega dela, kvaliteti študijskega procesa, večji svobodi duha in kritičnosti, politični avtonomnosti, vendar družbeni odprtosti smo v življenje naše univerze uvedli določen nemir, ki ga pa žal marsikdo ni razumel v pravem smislu. Cilj tega nemira je dolgoročno usmeritev naše univerze v avtonomno institucijo, ki bi na kritičen način, s pomočjo raziskovanja in poučevanja ustvarjala mednarodno primerljivo vrednost. Pridobivanje in utrjevanje mednarodnega ugleda pa ni pomembno zaradi naše univerze same, temveč predvsem zaradi celotne slovenske družbe.

Ker se v slovenskem prostoru ponovno pojavlja vprašanje smiselnosti ustanovitve Univerze v Mariboru ter ob tem seveda tudi logično vprašanje krepitve oz. nadaljnega razvoja, bom ponovno zapisal svoja lastna, do sedaj že večkrat povedana videnja tega vprašanja.

Za sedemdeseta leta značilno tehnokratsko bolehanje za kratkovidnostjo in poenostavljena zahteva po poklicnem izobraževanju podrejeno le delovnemu mestu, sta tudi univerzo potisnila v pozicijo šole. S tem je univerza izgubila svoj osnovni študijski in razisko-

valni namen in tako podlago za nove ideje in ustvarjalnost. Prav v tem obdobju pa je v Mariboru pričel postopen prehod višjih šol v visoke in s tem univerzo. Višje šole so bile ustanovljene iz družbenih potreb po vzgoji višješolskega kadra in so bile usmerjene izključno v izobraževanje. Ni bilo znanstvenega kadra, ni bilo potrebne raziskovalne infrastrukture, ni bilo ustvarjalne miselnosti, ki jo univerza zahteva. Če smo želeli v družbi postopno oblikovati univerzitetni center, bi predhodne višje šole morale svoje delo podrediti temu cilju in se znanstveno pripraviti na ta prehod. Neutemeljeno je torej bilo pričakovati, da bo prehod na visokošolsko izobraževanje v Mariboru takoj oprt na profil znanstvene discipline. Osebnostno ocenjujem, da je prehod na visokošolsko izobraževanje v Mariboru z narodnostnega vidika pravilna odločitev, saj morajo majhni narodi kot je slovenski še posebej skrbno načrtovati razvoj celotne demografske populacije. Vsaka izguba kadra je naša neizrabljena možnost in predstavlja izgubo za celotno družbo. Naše največje razvojne možnosti so prav gotovo v znanju. Tukaj smo napram razvitem državam v velikem zaostanku.

V štirinajstih letih od ustanovitve bi bilo popolnoma ne-realno pričakovati, da se druga slovenska univerza na znanstvenem področju lahko kosa s 70 let staro univerzo v republiškem središču. Z veliko vrnemo pa smo na Univerzi v Mariboru ob pomoči celotne slovenske družbe vzgojili v določenih programih svoj lasten znanstveno-raziskovalni kader, pridobili raziskovalno infrastrukturo, pričeli s podiplomskim izobraževanjem, razvili mednarodno sodelovanje in poskrbeli za proces kadrovske prenove. Seveda bi ob tem bilo napadno, če bi zaprli vrata vsem

napakam, saj bi to pomenilo, da tudi resnica ostaja zunaj. Mislim, da nam še veliko manjka do dobre univerze. Če smo trenutno lahko žarišče na nekaterih področjih tehnike, ekonomije, pedagogike in organizacijskih ved, je to še vse premalno, da bi lahko bili to tudi na področju družboslovja, humanistike in kulture. Brez raziskovanj, ki so naravnana k temeljnemu človeškemu vrednotam in ki so nosilec kritične misli do obstoječega, univerza nima vloge vzgoje razmišljajočih ljudi. Delo kot proces ne more ostati le v senci tehnike in ekonomije. V razvoju postajajo družbene in humanistične vede vse pomembnejše. Najosnovnejša je misel o spoznanju celovitosti, ki daje svetu smisel. Univerza v Mariboru mora pridobiti na svoji ustvarjalni samozavesti, potrebujemo svojo lastno kulturno fizionomijo. Vložiti bomo morali maksimalne napore za razvoj humanističnih ved na naši univerzi. S tem ne mislim na podvajanje študijskega procesa. Potrebujemo le več duha, da bomo avtonomni in brez občutkov manjvrednosti zagotovili pogoje za delo ustvarjalnih osebnosti.

Pred pristankom na ponovitev mandata sem izpostavil svoja gledanja na sedanji trenutek te univerze ter zastavil najpotrebnejša razvojnna vprašanja. Če je v razvojnem svetu vprašanje razvoja univerz in s tem razvoja znanja podrejen pretežen del politično upravnih instrumentov in ukrepov, potem ob vseh družbenih deklaracijah o pomenu znanja upravičeno pričakujem odziv in pomoč. V kolikor pa družba smatra, da so ta vprašanja nepomembna, potem osebno smatram, da se je mnogo racionalneje umakniti v krog svojega lastnega dela.

Alojz Križman

DR. ALOJZ KRIŽMAN: IZHODIŠČA ZA NADALJNJO KREPITEV UNIVERZE V MARIBORU

— Univerzo smatrati kot multidisciplinaren raziskovalni in izobraževalni sistem razvoja znanja v nacionalnem pomenu, s strokovno avtoriteto in potrebno avtonomijo.

— Osnova študijskega procesa je lahko le visoka raven znanstveno-raziskovalnega dela učiteljev in sodelavcev na univerzi.

— Kakovost dosežkov znanstveno-raziskovalnega dela ter kvaliteta diplomantov sta osnova ugleda in vrednotenja univerze.

— Univerza mora biti vzpodbujevalec gospodarskega, socialnega in kulturnega družbenega razvoja in eden nosilcev odgovornosti za ta razvoj.

— Razmerje družba — univerza mora biti vzpostavljeno tako, da zagotovi ustvarjalno samostojnost univerze.

— Univerza, univerzitetni profesorji in študenti morajo postati subjekti v vseh sferah odločanja o univerzi, na univerzi in zunaj nje.

— Univerzi zagotoviti relativno stalna in znana pravila dela ter odpraviti določila, ki univerzi jemljejo njeno specifično vlogo.

— Zagotoviti večjo integriteto univerze.

— Iskati svoje lastne specifičnosti razvoja in pridobiti svojo lastno identiteto.

NA PREDLOŽENIH IZHODIŠČIH ZASTAVLJENE RAZVOJNE NALOGE

1. ODPRAVA DOSEDANJIH SLABOSTI OZ. NAPAK

— Premajhen poudarek na znanstveno-raziskovalnem delu (popačena interpretacija znanosti).

— Skromna mednarodna odmevnost znanstveno-raziskovalnega dela.

— Premalo zahtevni kriteriji habilitacije.

— Obrnjena kadrovska piramida (77 rednih profesorjev, ki so redno zaposleni, ter le 48 redno zaposlenih asistentov).

— Status rednega profesorja.

— Absolutno prenizko število asistentov (7008 rednih študentov/48 redno zaposlenih asistentov = 1 asistent/146 študentov).

— Status asistenta.

— Prevelik delež študentov ob delu.

— Vprašanje obstoja dislociranih enot rednega študija v Celju.

— Nesmiselnost skoraj popolnega poenotenja študijskih programov z Univerzo v Ljubljani.

— Prevelika obremenitev študentov s predavanji, številom predmetov in številom izpitov.

— Premajhna individualizaci-

ja študija v 3. in 4. letniku.

— Zapostavljeno področje raziskav s področja družboslovnih in humanističnih ved.

— Neracionalno organiziran in neučinkovit podiplomski študij.

— Zavrtost študentskega duha.

2. SREDNJEROČNE RAZVOJNE NALOGE (ca. 5 let)

2.2. Skupaj z Univerzo v Ljubljani: — priprava novega zakona o visokem šolstvu

2.2. Usmerjanje študijskega procesa v večjo stopnjo individualnega študija ter vzpodbujanje večje ustvarjalnosti študentov

— zmanjšanje števila ur predavanj ter števila predmetov

— poudarek na lastnem študijskem in raziskovalnem delu študenta.

2.3. Ob razvoju posameznih specifičnih znanstvenih disciplin in strok prilagoditi študijske programe s ciljem lastne identitete univerze ter komplementarnosti v slovenskem prostoru.

2.4. Podiplomski študij zasnovati na raziskovalnem delu kandidatov. Zagotoviti kontrolne mehanizme na ravni univerze, ki bodo zagotavljali racionalnost izvedbe, učinkovitost in mednarodno primerljivost programa ter kvalitete diplomantov. Interdisciplinarne programe izvajati na ravni univerze. Za podiplomski študij zagotoviti status rednega študija.

2.5. Izjemno nadarjenim študentom zagotoviti po 1. oz. 2. letniku poseben status in program študija.

2.6. Rednemu profesorju omogočiti status vodenja in nadzora raziskovalnega in pedagoškega procesa v dogovorjenem strokovnem področju.

2.7. Z rešitvijo statusa asistenta (vrsta in način zaposlitve, nagrajevanje, pedagoške in raziskovalne obremenitve, študij) zagotoviti zadostno število asistentov za delo s študenti.

2.8. Reduciranih dislociranih enot za redni študij ter centrov za študij ob delu. Posodobitev študija ob delu z računalniško podprto izvedbo (teleuniverza, kasete s predavanji, terminalski prostori, elektronska pošta itd.).

2.9. Dograditev lastnega univerzitetnega informacijskega sistema. Realizacija projekta informacijskega sistema znanstvenih in tehnoloških informacij v jugoslovanskem prostoru. Pridobitev ustreznega statusa hostcentra v prostoru Alpe-Jadran.

2.9. Novo in sodobno univerzitetno knjižnico usposobiti kot

informacijsko središče ši.šega pomena ter zagotoviti njene povezave v mednarodni prostor.

2.10. Ob postopni ukinovitvi višješolskega študija prava, s Pravno fakulteto Univerze v Ljubljani pričeti z izvajanjem visokošolskega študija prava dogovorjene smeri v Mariboru. Ob tem zagotoviti nadaljnjo rast raziskovalnega potenciala.

2.11. Višješolski program študija agronomije razvijati skladno z dogovorom z Biotehniško fakulteto Univerze v Ljubljani ter razvijati lasten raziskovalni potencial.

2.12. V okviru Pedagoške fakultete ali na ravni univerze oblikovati raziskovalni center za družboslovne in humanistične raziskave, brez tudi dolgoročnih pretenzij podvajanj študijskega procesa s FF ali FSPN Univerze v Ljubljani.

2.13. Oblikovanje inovacijskega-tehnološkega centra ob Tehniški fakulteti.

2.14. Uvedba letne šole permanentnega izobraževanja (junij, julij, september).

2.15. Zavreti ekstenzivno rast mednarodnega sodelovanja. Sodelovanje bazirati predvsem na skupnih raziskovalnih projektih in izmenjavi podiplomcev ter gostujočih profesorjev. Okrepiti sodelovanje v prostoru Alpe-Jadran.

2.16. Infrastrukturni objekti: telovadnica, dom za mlade raziskovalce in gostujoče profesorje, preselitev rektorata, oblikovanje univerzitetne tiskarne.

2.17. Podpora kulturni, športni in publicistični dejavnosti študentov (ŠTUK, MARS, APZ, ŠKUD Student).

3. MOŽNOSTI VKLJUČEVANJA SLOVENSКИH ZNANSTVENIKOV, KI DELUJEJO V TUJINI

3.1. Možnost vrnitve ter vključevanja v redni proces dela na UM.

3.2. Možnost skupnih znanstveno-raziskovalnih projektov oz. sodelovanja v teh projektih.

3.3. Možnost sodelovanja na znanstvenih in strokovnih srečanjih, ki jih organizira UM.

3.4. Možnost izvajanja vabljivih predavanj oz. seminarjev.

3.5. Možnost vključevanja v cikel predavanj v podiplomskem študiju.

3.6. Možnost sodelovanja kot gostujoči profesorji v dodiplomskem in podiplomskem študiju.

3.7. Možnost vključevanja v letne šole permanentnega izobraževanja.

REKTOR ZA UNIVERZO